

Българистика Bulgarica

1869
БЪЛГАРСКА
АКАДЕМИЯ
НА НАУКИТЕ

СЪВЕТ ЗА
ЧУЖДЕСТРАННА
БЪЛГАРИСТИКА

15 / 2007

ISSN 1311-8544

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА
СЪВЕТ ЗА ЧУЖДЕСТРАННА БЪЛГАРИСТИКА

БЪЛГАРИСТИКА BULGARICA

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

15/2007

СОФИЯ•2007

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „МАРИН ДРИНОВ“

На корицата: Видението на пророк Исай, псалом LXXVI, Томичев псалтир, около 1360 г., Москва, ГИМ, Муз. № 2752, л. 129.

Редактор: ст.н.с. дфн Анисава Любенова Милтенова

Съставители: ст.н.с. дфн Анисава Любенова Милтенова,
ст.н.с. д-р Никола Рачев Казански, Емилия Якова Волева

© Централна библиотека на БАН, 2007

Адрес на редакцията:
Българска академия на науките
Съвет за чуждестранна българистика
ул. „15 ноември“ 1, София 1040, Бюлетин „Българистика“
Анисава Милтенова,
тел. (+359-2) 989 84 46 / 383, 384, факс: (+359-2) 986 25 00
E-mail: anmilten@bas.bg; bulgarist2@cl.bas.bg

© Велина Богданова Мавродинова, художник, 2007

ISSN 1311-8544

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CENTRAL LIBRARY
COUNCIL FOR BULGARIAN STUDIES ABROAD

BULGARIAN STUDIES BULGARICA

INFORMATION BULLETIN

15/2007

SOFIA • 2007

MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

On the cover: The Ptophesy of Isaiah, Psalm LXXVI, ca 1360, Moskow, GIM, Muz.
No 2752, folio 129.

Editor: Assoc. Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD

Compiler: Assoc. Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD,
Assoc. Prof. Nikola Rachev Kazanski, PhD, Emiliya Yakova Voleva

© Central Library of BAS, 2007

Council for Bulgarian Studies Abroad
Bulgarian Academy of Sciences
Bulgarica, Information Bulletin
Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040
Anisava Miltenova, tel. (+359-2) 989 84 46 /383, 384, fax: (+359-2) 986 25 00
E-mail: anmilten@bas.bg; bulgarist2@cl.bas.bg

© Velina Bogdanova Mavrodinova, cover designer, 2007

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОДНИ ДУМИ	9
Иван Сарандев — Писател български	9
БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА	17
Книги 2007 г.	18
Съст. Емилия Волева	
Научна периодика 2007 г.	30
Съст. Емилия Волева	
ДИСЕРТАЦИИ	43
Съст. Никола Казански	
НАУЧНИ ФОРУМИ	47
Съст. Никола Казански	
ХОРИЗОНТИ	49
Даниела Асенова — Българистиката в Упсала — новаторство и приемственост	49
Малгожата Коритковска, Георги Минчев — Българистиката в Лодзкия университет	61
Доли Николаева — Международна фондация „Европейски форум“	68
НАУЧЕН ЖИВОТ	73
Явор Милтенов — Четвърти международен симпозиум „Преславска книжовна школа“	73
Веска БEROVA — Пета международна конференция за Ригас Велестинлис	76
Снежана Ракова — Международна научна конференция, посветена на 100 години от рождението на акад. Иван Дуйчев	78
Недка Капралова — Шипманови четения 4: Иван Д. Шипманов — култура и политика	81
ПРОФИЛИ	83
Стефан Дойнов — Константин Косев на 70 години	83
Румяна Дамянова — Марина Смолянинова на 70 години	92
Славка Керемидчиева — Ронел Александър на 65 години	97
Анисава Милтенова — Рогер Юлин на 65 години	100

ОТЗИВИ	105
Лидия Терзийска — Н. Григоращ. Украинската литературоведска българистика от XIX и средата на XX век: личности и школи	105
Елка Константинова — Човекът с много имена. Антология на българската проза от края на XX и началото на XXI век	109
Николай Вуков — Катя Михайлова. Странстващият сляп певец просяк във фолклорната култура на славяните	112
Зоя Барболова — Маргарита Симеонова. Езиковата личност Васил Левски	116
СЪОБЩЕНИЯ	121
Наградени учени в БАН	121

CONTENTS

PREFACE	9
Ivan Sarandev — A Writer Bulgarian	9
BULGARIAN LITERATURE	17
Books 2007	18
Comp. by Emilia Voleva	
Periodicals 2007	30
Comp. by Emilia Voleva	
THESES	43
Comp. by Nikola Kazanski	
SCIENTIFIC EVENTS	47
Comp. by Nikola Kazanski	
OUTLOOKS	49
Daniela Asenova — Bulgarian Studies in Upsala	49
Malgozsata Korytkowska, Georgi Minchev — Bulgarian Studies in University of Łódź	61
Doli Nikolaeva — International Foundation „European forum“	68
SCIENTIFIC ACTIVITY	73
Yavor Miltenov — Fourth International Symposium „Preslav Literary School“	73
Veska Berova — Fifth International Conference on Rigas Velestinlis	76
Snezhana Rakova — International Scientific Conference dedicated to the 100 Anniversary of Academician Ivan Duychev	78
Nedka Kapralova — Shishmanov Readings 4: Ivan D. Shishmanov — Culture and Politics	81
PROFILES	83
Stefan Doynov — Konstantin Kosev at 70	83
Rumyana Damyanova — Marina Smolyaninova at 70	92
Slavka Keremidchieva — Ronel Alexander at 65	97
Anisava Miltenova — Roger Gyllin at 65	100

REVIEWS	105
Lidia Terziyska — Natalya Demyanivna Grigorash. Ukraine Literary Bulgarian Studies in from XIX to the middle of XX century: Personalities and Schools	105
Elka Konstantinova — Man with Many Names. Anthology of the Bulgarian Fiction from the end of XX and the beginning of XXI century	109
Nikolay Vukov — Katya Mihailova. A Wandering Blind Singer Mendicant in the Folklore Culture of Slavs	112
Zoya Barbolova — Margarita Simeonova. The Language Personality of Vasil Levski	116
 ANNOUNCEMENTS.....	 121
Awarded Scientists in BAS.....	121

УВОДНИ ДУМИ

Писател български

(Из пленарния доклад, изнесен по време на честването
на сто години от рождението на Емилиян Станев (1907–1979)
в София, Големия салон на БАН)

ЮНЕСКО обяви за изключителен неговия принос
към световното литературно и културно наследство

Той беше до болка българин в своя творчески свят; като талант — жиз-
нелюбив, драматичен, пластичен и сладкодумен; той съсредоточи в себе
си и в своето художествено творчество — макар да изобразяваше отделни
исторически събития от миналото и настоящето — цяла България: тази,
която идеше от епохата на богомилите и Средновековието, и онази, на чиито
борби беше съвременник.

Чрез българина и всичко българско общуваше със света; чрез неговите
разкази и повести, новели и романи светът общува с българския национален
дух и култура.

Емилиян Станев навлиза в литературата през втората половина на 30-те
години на миналия век заедно с писатели като Светослав Минков, Владимир
Полянов, Димитър Димов, Илия Волен. Той е достатъчно чувствителен
като художник, за да разбере, че пътят към голямото изкуство води през
неутъпкани пространства и заедно с това — достатъчно силен като дарба,
за да намери този път към голямата белетристика.

До 1945 г. Е. Станев пише предимно разкази, събрани и публикувани в
сборниците „Примамливи блясъци“ (1938), „Сами“ (1940), „Вълчи нощи“
(1943) и „Делници и празници“ (1945). Показателно е, че първата му книга
се открива с разказ („Крадецът и кучето“), обединил трите основни теми в
неговата белетристика — човекът, животните и природата. В „Примамливи
блясъци“ той помества два разказа, които ни пренасят в света на животните
и разкриват суровата красота на природата. Разказите „През зимата“ и

„Пролетни стремежи“ наистина се оказват симптоматични за по-нататъшното развитие на писателя; сборникът „Сами“ поставя началото на цяла поредица книги за животните и природата — „Вълчи нощи“ (1943 и 1947), „Дива патица“ (1946), „Тежък живот“ (1948), „След лова“ (1954 и 1956) и др.

Сложни и многообразни са отношенията между писателя и природата. Трудно е да се намери в тях една доминанта, която би ги изчерпала и обяснила. Индивидуално неповторимото в неговите художествени наблюдения върху природата и нравите на животните е отсъствието на преднамереност. Е. Станев усеща природата — именно усеща! — чрез самата нея, отвътре. Неговите природни картини и описания не светят с ослепителен, но краткотраен блясък, а с равната и спокойна светлина на материалната ѝ същност. Природата е нещо безпределно голямо, което крайната човешка мисъл не е в състояние да обхване. У него тя е първично усещане, тя не дразни интелекта, не отприщва литературни асоциации, защото я улавя със сетивата си: в зрението си, слуха — чрез багрите ѝ, тонове, аромат, движение; в миризмата на тревите, в полъха на вятъра, в глухия шум на гората, в мълниеносните скокове на белката, в тръбния рев на елените. Той не пренебрегва един аспект за сметка на друг, защото се стреми към синтез на целостта. Дълго и търпеливо обработва своите усещания, докато ги превърне в стил.

Твърде бедно и едностранчиво би било изображението на човека от Е. Станев, ако той е разкрит единствено като безпощаден изстребител на животните. „Животното ни е потребно да се въздигнем чрез него“ — е последното изречение на разказа „Смъртта на една птица“. В него писателят ни разкрива образа на човека и неговите взаимоотношения с животното в по-различна и усложнена връзка. Жестокият ловец е изчезнал, за да отстъпи място на душевното раздвоение, на моралните угризения от нелепостта на смъртта. Разумът парализира инстинкта при срещата с животното, охлажда кръвта, блокира двигателните реакции. Така секундата за изстрела е пропусната. Смъртта у Е. Станев не е еднозначно понятие. В нейното пресъздаване писателят е запазил художествената мяра, онази граница, в която описанието остава все още естетическо явление, освободено от отблъскващата натуралистичност. Писателят третира живота като процес, ретроспективно детерминиран — с начало в миналото; в бъдещето процесът е безкраен. В изчезването на конкретните му форми — смъртта — той вижда действието на закона като предпоставка и необходимост за неговата вечност.

През 1948 г. излизат новелата „В тиха вечер“ и повестта „Крадецът на праскови“. Последната повест е едно от най-известните му произведения. Върху фона на семейните взаимоотношения между Елисавета и нейния съпруг — застаряващ полковник, в които цари студенина и недоверие, появата на сръбския военнопленник Иво Обренович изведнъж променя мислите и всекидневието на героинята: превръща се в магнитен център за нейните

желания и чувства. По своята самотност и отчужденост от обкръжаващата я среда, в която е заставена да живее, Елисавета твърде много се родее с Ема Бовари от романа на Гюстав Флобер. В нейния образ са възплътени черти на вечната жена, на изконната ѝ жажда за ласка и обич, за продължение на рода. Затова границите, които са поставени в повествованието, са условни. В тия исторически рамки белетристът търси решения на вечните проблеми за правото на щастие, свобода и красота. В повестта „Крадецът на праскови“ е съхранен свят, оживял благодарение на пластичния талант на писателя — изпълнен с нравствена героика, с красота и неподправени човешки възмущения. Просмукан от жестокост, този свят убива Елисавета. А с нея изчезват красотата на сърдечните трепети, благородната саможертва и желанието да се живее. Изчезват поезията, любовта и красотата.

През октомври 1950 г. Е. Станев започва работа върху „Иван Кондарев“ и в продължение на 14 години пише този роман. Последната му (четвърта) част излиза през 1964 г. Творбата ни потапя в събитията, свързани с подготовката, избухването и разгрома на въстанието от септември 1923 г. В „Иван Кондарев“ писателят демонстрира определени интереси към философските проблеми на националната ни история. Тези интереси намират по-нататъшно развитие в романите „Легенда за Сибин, преславският княз“ (1968), „Тихик и Назарий“ (1977) и „Антихрист“ (1970).

Е. Станев търси един конфликт, който трябва да надхвърли рамките и значението на националното, да прерасне в общочовешки. Търсенето на този конфликт го отвежда в историческите събития на XIII век — в епохата на богомилите и съборите против тях; във времето, през което царува българският цар Борил. Сибин е търсец дух, неговата мисъл е в непрекъснато движение, в непрестанни гностични гърчове: дали ще е на лов, или в леглото на кирия Ефтерпи, на Бориловия събор в Търново или в прегръдките на Каломела, в душата си той навсякъде носи раздвоението. Сибин в замисъла на писателя би трябвало да бъде интелектуалният представител на българската родова аристокрация, обременен от една прабългарска наследственост в религиозните вярвания и бит. „А защо да не предположим, че през XIII век — казва авторът в една интервю — е имало такъв един умен човек? Сибин е последната издънка на знатен български род, на последния български род. У него има интелект, но в душата му живее още езичеството, той усеща някакво единение със звездите, със света, с тайнствените сили на съдбата. У него се борят християнските норми, богомилската догматика, почит към стария Тангра и младостта, жизненото. Той е подложен на непрекъснати терзания, той е трагичен дух.“

Трагизмът на Сибин обаче трябва да търсим не толкова в борбата на християнските норми и богомилската догматика с езичеството, колкото в историческата обреченост на неговата позиция, резултат от мъчителна ду-

ховна еволюция. По същество тази позиция е отрицание на историческия прогрес и разумност на историческото развитие. Обективният смисъл на неговото поведение се изразява в субективен стремеж да се върне развитието назад, към езичеството и доброто старо време на прадедите. Тъкмо затова Сибин не можеше да не загине — неговият край е предопределен, защото неговият идеал е прабългарското общество в условията на една развита феодална държава, каквата е България по онова време.

Онова, което Сибин не успява да осъществи в интелектуалните си терзания, постига отец Силвестър — той отхвърля учението на богомилството, след като вече е отрекъл догмите на официалната религия, и на тяхно място поставя силите на разрушението и на съзиданието. И по такъв начин всъщност извежда в най-висока степен свободното човешко съзидание. Но в своите интелектуални прозрения отец Силвестър се откъсва толкова напред, че рискът да остане неразбран от еклезиата се превръща в заплаха за физическото му оцеляване. Неговите идеи срещат една обществена организация и съзнание, които не са готови да ги оползотворят, и макар обективно да са обогатени с прогресивно съдържание, в конкретния исторически момент те се превръщат в заплаха за съществуването на обществото. Смъртта на отец Силвестър прераства в историческа потребност. Той е трагична личност по същите причини, по които и Сибин, само че с обратен знак. Историята не прощава не само на ония, които я теглят назад, но и на нетърпеливците.

Ако в „Легенда за Сибин, преславският княз“ и в „Тихик и Назарий“ писателят изобразява по-ранните стадии от разпространението на богомилството в България, сблъсъкът му с официалната християнска религия, непреодоляното езичество в съзнанието на средновековния българин, в романа „Антихрист“ той се обръща към изпълнената с много войни и исторически превратности действителност от XIV век, т.е. към времето преди падането на българската държава под турско робство.

В литературната анкета Е. Станев отбелязва: „После недейте забравя, че „Антихрист“ е много автобиографичен. Това са моите душевни етапи, през които съм преминал, проектирани и пренесени върху един друг свят.“ Но ако това обяснение е свързано с индивидуалните авторски предпочитания, пак в анкетата срещаме мисъл, която е ключова за проникване в идейната проблематика на романа: „Фактически бих казал, че и тук конфликтът е между духа и разума... Смятам, че българинът е повече склонен към известна рационалност, че обръща гръб на духа, че много му се иска да повярва в духа.“ Върху тази автобиографична първооснова писателят поставя и художествено изследва черти от българския национален характер, изкристализирали в ретортите на историческите събития и в дни на върховни изпитания.

Под формата на разказ от първо лице, на автобиография, или, ако се изразим с терминологията на епохата — на житие, героят на романа Теофил, със светско име Еньо, описва своя живот, събитията, в които е участвал или наблюдавал, лицата, с които е общувал и за които е съхранил спомен. Животът на Еньо е бурен, изпълнен със съдбоносни решения и превратности: по някаква странна прищявка на съдбата и най-чистите, и най-благородните му намерения и помисли го отвеждат на противоположни и немислени преди това брегове. Сякаш времето е съсредоточило в неговата съдба своите собствени противоречия и съмнения. Защото, ако има нещо, което го характеризира най-изчерпателно, това са съмненията и противоречията, белязали превратната епоха на Иван Александър. Образът на Теофил е по същество техен синтез и в същото време чрез него писателят размишлява върху националната съдба и характер на българина. Но той е и още нещо, което го отделя и прави звено между настоящето и бъдещето — той е исихаст и еретик, когото съдят публично и наказват, пленник на турците и очевидец на падането на Търново, той е поет и разбойник, за да завърши своя път като народен закрилник и мъстител. Теофил е високо надарена личност, образован и просветен ум, устремен към разгадката на „световната тайна“. Не по силата на вътрешно призвание избира духовния си път, религията за постигане на истината. Изборът му е продиктуван не толкова от душевна нагласа, колкото от липса на други възможности. Епохата е поставила своя ограничителен отпечатък и върху духовното поприще. И тъкмо в този факт е заложена първопричината на главния конфликт. Теофил носи в духовната си структура елементите на едно рационално мислене, което търси обективни критерии за изводите на ума, потвърждение в непосредствената житейска практика и опит.

Писателят е уловил двете главни тенденции в българското общество през последните десетилетия на XIV век и ги е фокусирал в образите на Теодосий, Евтимий и Теофил. Първите двама са не само идеолози на официалната българска църква, но и духовните стратегии на Второто българско царство през онази епоха. Така че конфликтът с Теофил е закономерно неизбежен и двупосочен: от една страна, той е гносеологически. В лицето на Теофил и Евтимий се срещат представителите на два философски възгледа на познаваемостта на света, за същността на истината, които взаимно се отричат. На второ място този конфликт е социален. Отхвърляйки молбата на Теофил за помощ по време на съдебния процес, Евтимий се ръководи от интересите на държавата, на обществото. Убеден е, че еретиците със своето учение и дейност отслабват съпротивителните сили на царството, правят го лесна плячка за нашествениците от север и от юг. В конкретната политическа обстановка позицията му е исторически вярната — държавникът подчинява личните си чувства и симпатии на интересите и потребностите

на обществото. Още повече, че в дадения исторически момент единството, сплотеността на народностната общност са повече от необходими, те са жизнена потребност. Евтимий правилно схваща, че политически и духовно разединена, българската държава представлява лесна плячка за нашествениците, които тревожат нейните южни граници. И същевременно дълбоко се заблуждава, че посредством християнската религия и църква е възможно да се неутрализират отрицателните последици за отбранителната мощ на страната от политическите раздори и разпокъсването на царството.

Писателят скоро ни убеждава, че държавническата му мъдрост е ограничена от неговата църковна длъжност и затова относително целесъобразна. Развързката идва бързо. Търново е паднало. Навред пожари, смърт и разруха. В такъв един момент учител и ученик отново се срещат, за да направят трагична равностойност за своята вина пред народа и да вземат решения за бъдещето. Теофил се обръща към своя някогашен духовен наставник с молба да благослови решението му. Но преди това тегли уравнилната черта, която по справедливост отрежда заслугите и вината на всеки от тях в този съдбоносен за България момент: „Ето: рекох, отче, изоставени сме от царе и боляри — Бог поиска смъртта, дяволът ни измами. Ти с горния Ерусалим, аз с отрицанието му спомогнахме да се пороби българският народ. И кой е този, който ни осъди? ... Не отказвай благословията си...“ Отговорът обаче е категоричен и отрицателен: Евтимий отказва да благослови сатаната. Ученикът няма друг избор, освен да приеме решението му: „И аз се убедих — пише той в житието си, — че е била напразна надеждата ми да се разберам. Поклоних се на теб и на смаяния дякон и се разделихме завинаги“.

Кое ги разделя завинаги? Без съмнение онова, което Теофил възнамерява да предприеме за в бъдеще: „... помолих те да благословиш бъдещите ми дела. Ти попита какви са и аз ти доверих, че ще събера робите да мъстят и да се борят с поробителя; на насилието ще отвръщам с насилие, на силата със сила; око за око, зъб за зъб, защото блудната земя не знае закони.“ С една дума, героят излага една политическа програма за активна въоръжена съпротива против нашествениците. И тази програма, както е известно от нашата национална история, остава в сила до началните десетилетия на XIX в., когато се променят организационните ѝ форми, но не и нейното съдържание.

Като еретик Теофил е един от „виновниците“ за катастрофата, постигнала Второто българско царство, но неговата обективна вина е по-скоро субективна беда: той носи в себе си първите тръпки на ренесансовия човек, на новото мислене и светоусещане. Следователно, по силата на тия качества, той е изпреварил обществените условия и историческите потребности. Той идва с идеи и представи, които заварват една социална и духовна действителност, подчинена на средновековната схоластика и мистика, пара-

лизираше волята за действие, за активно вмешателство в хода на събитията. Тъкмо поради тия причини не може да не влезе в конфликт с официалните представители на царството, защото принадлежи на времето, което идва, но още не е дошло, въпреки че е предопределено да дойде. Теофил е човек на бъдещето, защото чрез личности като него историята сътворява формите на своето развитие и изпреварва самата себе си. Историческата ограниченост на Евтимиевата позиция в „Антихрист“ разделя учителя и ученика този път окончателно.

Макар и да ни връща шест века назад, романът „Антихрист“ на Емилиян Станев кореспондира с някои от най-наболените проблеми на нашата действителност. А тази връзка до голяма степен определя и реалното му присъствие в духовния свят на съвременника. Писателят се домогва до смисъла на процесите, които зреят в недра на историята, назовава точно движещите сили на историческото развитие в прогрес, пречупени през индивидуалната съдба на отделния човек.

Ето защо романът „Антихрист“ е едно от най-високите постижения не само на автора, но на българската историческа романистика.

Емилиян Станев винаги е бил актуален във времето — от първата си книга, сборника с разкази „Примамливи блясъци“, до последната незавършена — „Насън и наяве“. Той е художник с изключителна самовизискателност, работи винаги на високи обороти, с висок интензитет, но за разлика от мнозина свои колеги публикува твърде малко. Може би тъкмо на този факт се дължи, между другото, и осезаемостта на неговото присъствие в съвременната литература. Създаденото от него придава на националната литература особен аромат и колорит. Неслучайно той е един от най-превежданите български автори. Един писател, по чиито художествени изяви светът съдеше и ще продължава да съди за българския творчески гений.

Иван Сарандев

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „МАРИН ДРИНОВ“

ЗА НАС

Историята, развитието, традициите на Академично издателство „Марин Дринов“ са свързани с историческата 1869 г. В условията на робство и емиграция с ентузиазма и усилията на шепя учени и ученолюбиви труженици, между които Марин Дринов, Васил Друмев, Васил Стоянов и др., и с помощта на пламенни родолюбци от средата на българската емиграция във Влашко и Русия се основава Българското книжовно дружество. Организатори и редактори на изданията на Дружеството са неговите първи действителни членове — Марин Дринов и Васил Друмев.

С превръщането на Българското книжовно дружество в Българска академия на науките през 1911 г. Академията разгръща значителна издателска дейност, преодолявайки много трудности поради липса на собствени издателство и печатница.

През 1949 г. се създава Издателството на БАН. През 1994 г. по случай 125-годишнината от основаването на БКД Издателството с печатница на БАН се преименува в Академично издателство „Марин Дринов“.

Днес Издателството е издателско-полиграфически комплекс за академична книжнина — монографии, речници, справочници, енциклопедии, сборници, списания, научнопопулярна литература, учебни помагала от всички области на знанието.

Сред многобройните издателства в наши дни Академично издателство „Марин Дринов“ е едно от най-уважаваните и предпочитани издателства както от авторите за верността си към традициите и своя богат опит, така и от читателите, които от неговите издания получават актуална научна информация, идеи за прилагане на теорията в практиката.

С издаваната от него академична книжнина Издателството спомага за повишаване ролята на науката в живота на страната, за подпомагане на културното и икономическото развитие на нашия народ и повишаване на неговото национално самочувствие. Неговата продукция е средство, чрез което българската научна мисъл заема своето място в световната научна мисъл. Със своите издания Издателството допринася за издигане на националния и културния престиж на страната ни в чужбина.

Контакт

Адрес:

1113 София, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6

тел. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49

факс (+ 359 2) 870 40 54

E-mail: baspress@abv.bg

Директор

акад. Ячко ИВАНОВ

тел. 72 09 22, 979 34 49

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Рубриката съдържа периодика и книги (монографии, сборници, учебни помагала, речници и др.) за 2007 г. По отношение на научната периодика, която тук е представена за пореден път, от съдържанието на всяка книжка са подбрани статии, студии и научни съобщения на български автори, които изследват българистични теми и проблеми в областта на хуманитарните и обществени науки (история, обществознание, археология, кирилometодиевистика, език, литература, изкуствознание, традиционна и съвременна култура и др.). Поради спецификата на настоящия информационен бюлетин не се включват научни изследвания от чужди автори, преводни материали (от чужд на български език), както и рецензии, обзори и др. Принципно е отразена научната периодика за 2007 г. В случай, когато няма излезли книжки от определено периодично издание за 2007 г., са отразени последните регистрирани години. Книгите с липсващ ISBN и периодичните издания с липсващ ISSN са означени със знака *.

От редактора

КНИГИ 2007**BOOKS****ОБЩ ОТДЕЛ / GENERAL**

Археологически открития и разкопки през 2006 г. С., Национален археологически институт и музей — БАН, 2007. 648 с.

ISSN 1313-0889.

Главен редактор: Христо Попов

Книгата съдържа информация и отчети за всички разрешени теренни проучвания, обособени в следните дялове: „Праистория“, „Тракийска археология“, „Антична археология“, „Средновековна археология“ и „Теренни обхождания“.

ГРИГОРОВ, Валери. Метални накити от средновековна България. С., Национален археологически институт и музей — БАН, 2007. 254 с.

ISBN 978-954-91587-6-2.

Монографията е посветена на една от най-големите групи археологически паметници — металните накити за украса на тялото, изследван е техният генезис и развитие, както и мястото им в културата на българите през VII—XI в.

ДИМИТРОВ, Емил. Човек на дълга и честта: досието на Михаил Арнаудов. С., Вулкан-4, 2007. 168 с.

ISBN 978-954-4881-092.

За първи път е представено и анализирано личното досие на големия български учен и общественик.

ДОНЧЕВА, Стела. Медалиони в средновековна България. Велико Търново, Фабер, 2007. 338 с.

ISBN 954-775-699-0.

Цялостно изследване и класификация на група предмети, представящи дребната металопластика от раннохристиянската епоха в България

ДРИНОВСЬКИЙ збірник — Дриновски сборник. Харков—София, АИ Марин Дринов —

Том I. 2007. 260 с. ISBN 978-954-322-186-8.

Сборникът съдържа статии и научни съобщения от български и украински историци.

КОНЕВ, Илия. Вук Караджич за българите и европейската българистика. С., Пропелер, 2007. 338 с.
ISBN 978-954-9367-64-5.

Изследване върху Балканското просвещение и делото на Вук Караджич. Съдържа непубликувани материали от архива на сръбския славист и актуализиран превод на „Додатак к Санктпетербургским сравнителным рјечницима“.

НИКОЛОВ, Васил. Неолитни култови масички. С., Национален археологически институт и музей — БАН, 2007. 266 с.
ISBN 978-954-91587-5-5.

Изследването е посветено на група неолитни предмети с предполагаема култова употреба от българските земи. Съдържа богат илюстративен материал.

ПЕНЧЕВ, Васил. Свирепа философия. Творчеството на Радичков като философска тема. С., АИ Марин Дринов, 2007. 129 с.
ISBN 978-954-322-131-8.

Опит за философско осмисляне на Радичковото творчество.

ПРЕСЛАВСКА книжовна школа. Шумен, УИ Епископ Константин Преславски —

Т. 9. 2006. 449 с. ISBN 978-954-577-401-0.

Отг. редактори: Мария Тихова и Веселин Панайотов

В сборника са включени доклади от Международния симпозиум „Велика Моравия — Велики Преслав“ (май, 2006), обособени в разделите „Филология“ и „Археология, история, богословие“.

ИСТОРИЯ / HISTORY

АВДЕВ, Стоян. Българските средновековни монети. С., Бесике, 2007. 250 с.
ISBN 978-954-916-353-7.

В книгата са описани, датирани, идентифицирани и класифицирани български монети от XII и XIV век. Хронологически са подредени 82 монетни типа, сечени от девет български царе и четирима самостоятелни владетели в седем различни номинала: перпери, стабини, аспри, грошове, асариони, торнезета и фолари.

ВЪРХУ храстите не падат мълнии. Комунизмът — житейски съдби. С., Институт за изследване на близкото минало, 2007. 334 с.
ISBN 978-954-959-701-1.

Съставител: Даниела Колева

Сборникът съдържа разкази, събрани в хода на проекта „Разбудена памет: гласове отдолу“, чиято цел е да насърчи активната рефлексия върху близкото минало.

ГЮЗЕЛЕВ, Васил. Кавханите и ичиргу боилите на Българското ханство-царство. С., Фондация Българско историческо наследство, 2007. 244 с.
ISBN 978-954-919-831-7.

Изследване върху системата от държавно-административни и военни институции в ранносредновековна България.

ДРЕВНИТЕ цивилизации в българските земи. С., Национален археологически институт и музей — БАН, 2007. 105 с. +37 с. приложения.
ISBN 978-954-91587-7-9.

Редактори: Васил Николов и Красимир Ников

Сборникът съдържа статии на изтъкнати български археолози и траколози.

ЖЕКОВ, Живко. България и Византия VII–IX в. Военна администрация. С., УИ Св. Климент Охридски, 2007. 390 с.
ISBN 978-954-072-456-0.

Сравнително изследване с акцент върху темната организация, наложена се във Византия, и появата на комитатите в Българското ханство по същото време.

ЖЕЧЕВ, Николай. Българите в Галац през Възраждането. С., АИ Марин Дринов, 2007. 245 с. + 24 с. приложения.
ISBN 978-954-322-078-6.

Книгата е посветена на българската емигрантска общност в румънския град Галац през възрожденската епоха до 1878 г.

ЗЛАТЕВ, Златко. Комитетската организация в България (1870–1872). С., Кота, 2007. 159 с.
ISBN 978-954-305-215-8.

В монографията се изясняват обстоятелства и факти около дейността на Васил Левски като създател и главен организатор на Вътрешната революционна организация в България.

ЗЛАТКОВА, Мария. Богдан Филев. Живот между науката и политиката. С., Алтея, 2007. 340 с.
ISBN 978-954-750-012-9.

Авторката се спира на по-значимите моменти от дейността на известния български учен и политически деец.

ИЗСЛЕДВАНИЯ по българска средновековна археология. Сборник в чест на проф. Рашо Рашев. Велико Търново, 2007. 415 с.
ISBN 978-954-775-703-5.

Отг. редактор: Павел Георгиев

Материалите в сборника са в областта на археологията, историята и културното наследство на Второто българско царство.

КОСЕВ, Константин и Стефан Дойнов. От Шипка и Плевен до Сан Стефано и Берлин. С., АИ Марин Дринов, 2007. 410 с. + 24 с. черно-бели и цветни илюстрации.
ISBN 978-954-322-226-1.

В книгата е направен опит за нова интерпретация на Освободителната война в контекста на сложните взаимоотношения между Великите сили в навечерието и по време на войната.

КЮСТЕНДИЛСКИ четения 2003–2004. Кюстендил, 2006. 227 с.
ISBN 978-954-9445-06-0.

Сборникът съдържа доклади от съвместните научни конференции на Историческия факултет при СУ „Св. Климент Охридски“ и Регионалния исторически музей „Акад. Йордан Иванов“ – Кюстендил под наслов „Спасители и спасени в историята“ (2003) и „Националното и регионалното в историята“ (2004).

МАКЕДОНО-Одринското опълчение. 1912–1913 г. Личен състав. С., Главно управление на архивите, 2006. 895 с.
ISBN 978-954-9800-52-4.

Съставители: Я. Александрова и др.

Справочникът е съставен по архивни документи, съхранявани в Дирекция „Централен военен архив“ – Велико Търново.

ОБРЕЧЕНИ и спасени. България в антисемитската програма на Третия райх. Изследвания и документи. С., Синева, 2007. 482 с.
ISBN 978-954-998-363-0.

Научен редактор: Георги Марков

В сборника на базата на богат архивен материал са изнесени нови детайли в продължаващата дискусия за спасяването на българските евреи през Втората световна война.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА на промяната. С., УИ Св. Климент Охридски, 2006. 487 с.

ISBN 978-954-07-2439-3.

Съставители: Искра Баева и Пламен Митев

Сборникът съдържа докладите, представени на конференцията под едноименния наслов, посветена на новите насоки в съвременната българска историопис, проведена в София през ноември 2004 г.

ПЪРВАТА световна война на Балканите. С., Военно издателство, 2006. 319 с.
ISBN 978-954-509-361-6.

Сборникът съдържа доклади и научни съобщения, изнесени на международната научна конференция, проведена в София през октомври 2005 г.

ХРИСТОВ, Тодор. Легитимирането на държавната власт и селските бунтове от 1900 г. С., Фондация Извор, 2007. 338 с.

ISBN 978-954-866-302.

Изследвани са условията, проблемите и стратегиите при легитимирането на държавната власт с акцент върху социалния и икономическия контекст на събитията в България през 1900 г.

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР / ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE

АНЧЕВ, Анатол. Юнгиански подход към българския фолклор. С., Lege Artis, 2007. 224 с.

ISBN 978-954-993-371-0.

Първо по рода си изследване, в което с методите на аналитичната психология се разглеждат редица основни жанрове от българския фолклор: пословици, поговорки, гатанки, песни, приказки, анекдоти, вицове, проектирани на фона на българската традиционна култура.

ГЕОРГИЕВ, Минчо. Ритуалният дискурс. С., АИ Марин Дринов, 2007. 102 с.

ISBN 978-954-322-153-0.

Изследването се основава на културни факти от кръга на българските лечителски обреди. Търсени са съответствия между традиционните лечителски практики и тези на архаичните и „примитивните“ народи.

ДЯКОВ, Томислав. Форми на масовата култура. С., УИ Св. Климент Охридски, 2006. 237 с.

ISBN 978-954-07-2427-0.

Обект на анализ е контактът на фолклорната култура с масовата култура и някои резултати от това взаимодействие.

ЕТНОЛОГИЯ и демонология. С., Импресарско-издателска къща РОД, 2007. 216 с. ISBN 978-954-47600-41.

Съставители: Константин Рангочев, Росен Малчев, Николай Ненов
Сборникът съдържа статии и материали, посветени на религиозната, фолклорно-религиозната и светската (политическата) митология и демонология по българските земи.

ИЛИЕВА, Анна. Теория и анализ на фолклорния танц. С., АИ Марин Дринов, 2007. 198 с.
ISBN 978-954-322-111-0.

За първи път българските фолклорни танци се разглеждат като единна система според принципите на тяхното изграждане.

КАЛЪОНСКИ, Алексей. Юруците. С., Просвета, 2007. 470 с.
ISBN 978-954-01-2045-4.

Историко-реконструктивно и антропологично изследване на установилата се в Югоизточна Европа по време на и след османското нашествие общност на юруците.

НАРОДНИТЕ занаяти. Минало, настояще и бъдеще. Габрово —
Т. I. ISBN 954-775-534-X.

Съставител: Ангел Гоев
Сборникът съдържа материали, представени на международната научна конференция, проведена през септември 2005 г. в Етър-Габрово.

ПРОБЛЕМИ на българската градска култура. С., АИ Марин Дринов —
Том 4. Личността между усилието и резултата в утвърждаването на българската градска култура. 2007. 206 с. ISBN 978-954-322-116-5.
Отг. редактор: Гатя Симеонова

Поредният том от поредицата е посветен на ролята на личността в българския урбанизационен процес, с особен акцент върху приноса ѝ за създаване на национална култура от градски тип.

ЦВЕТКОВ, Пламен С. Народностно потекло и национално самосъзнание. С., Нов български университет, 2007. 552 с.
ISBN 978-954-535-454-0.

Българските, балканските и славянските национални специфики се разглеждат в контекста на етногенезиса и формирането на нациите в общоевропейски и световен мащаб.

РЕЛИГИЯ / RELIGION

ДИНЕВА, Валентина. Софийската Мала Света гора. С., Медиатама, 2007. 365 с.

ISBN 978-954-918-052-7.

Обект на изследване са манастирите около София, образували т.нар. Мала Света гора. Проследени са възникването и развитието, промените в архитектурния строеж, социалната роля и значимостта на духовните средища в различните исторически периоди. Богато илюстрирано издание.

МИШКОВА Иглика. Prosphora. Просфори (печати за хляб). С., Етнографски институт с музей—БАН, 2007. 120 с.

ISBN 978-954-845-832-0.

Двуезичен каталог на сбирката с просфорни печати от българска етническа територия, представена за първи път в изложбата „Просфора. Хляб и литургия“, на образци от фондовете на музеи в София, Смолян и Варна. На български и английски език.

ЕЗИКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS

АРХИВСКИ НОМОКАНОН. Български ръкопис от XIV век. Фототипно издание. Шумен, УИ Константин Преславски, 2007. 258 с.

ISBN 978-954-577-448-5

Съст. Ангел Кръстев и Цветанка Янакиева.

Изданието възпроизвежда фототипно най-ранния известен църковноюридически сборник № 1160 в ЦИАИ в София, който възхожда към среднобългарската книжовна традиция от средата на XIV в.

БАРБОЛОВА, Зоя. Имената на забрадката в българския език. С., АИ Марин Дринов, 2007. 154 с. +16 с. цветни и черно-бели приложения.

ISBN 978-954-322-115-8.

Етнолингвистично изследване на около 270 наименования, в които са съхранени данни за символното и функционалното значение на забрадката като задължителен елемент от българския женски национален костюм.

БОНДЖОЛОВА, Валентина. (Не)съществуващи думи: Оказионалното словотворчество. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2007. 216 с.

ISBN 978-954-524-597-8.

Въз основа на богат материал са анализирани разнообразните начини за образуване на оказионализми в речта на медиите и рекламата.

ВИДЕНОВ, Михаил. Идентификация по езика въз основа на съвременната българска реч. С., Фенея, 2007. 290 с.
ISBN 978-954-949-905-6.

За първи път голям обем езиковедски знания са насочени към занимаващите се с криминалистика. Представена е методика за идентификация на пишещите и говорещите на български език.

ЖЕРЕВ, Стоян. Българското книжовно дружество и възрожденските теоретични възгледи за националния характер на новобългарския книжовен език. С., АИ Марин Дринов, 2007. 220 с.
ISBN 978-954-322-151-6.

В монографията са представени теоретичните възгледи за характера и развитието на българския книжовен език преди и след появата на Българското книжовно дружество. Анализирана е ролята и значението на БКД за утвърждаване националния характер на българския книжовен език и за развитието на българското езикознание.

КАРАГЬОЗОВА, Снежина. Езикови характеристики на рекламния дискурс. Габрово, ЕксПрес, 2007. 135 с.
ISBN 978-954-8606-36-3.

Цялостна широкоаспектна разработка върху езика на рекламата в България.

КИРОВА, Людмила. Компютърните технологии и българският език. С., СЕМАРШ, 2007. 266 с.
ISBN 978-954-802-180-7.

Книгата е посветена на социалните говори в сферата на информационните технологии и на жанровете във виртуалното пространство. Проследява се еволюцията на специалния език и неговите пластове – компютърна терминология, професионална лексика и жаргон.

КРУМОВА-ЦВЕТКОВА, Лилия. Семантичната категория „количество“ и нейното изразяване в българския език. С., АИ Марин Дринов, 2007. 208 с.
ISBN 978-954-322-084-7.

Цялостно изследване на семантичната категория „количество“, разглеждана като обединяваща именната и глаголната квантификация.

КУЦАРОВ, Иван. Теоретична граматика на българския език. Морфология. Пловдив, УИ Паисий Хилендарски, 2007. 638 с.
ISBN 978-954-523-376-1.

Книгата е предназначена за студенти и учени филолози.

ЛАКОВА, Мери. Въпросите и въпросителните изречения в българския и полския език. С., АИ Марин Дринов, 2007. 188 с.
ISBN 978-954-322-070-0.

Изследването представя проблематиката на частновъпросителните изречения в съпоставителен план от гледище на семантиката и граматиката.

ЛИКОМАНОВА, Искра. Славяно-славянският превод. Лингвистичен подход към художествения текст. С., УИ Св. Климент Охридски, 2007. 302 с.
ISBN 978-954-072-434-8.

Съпоставително структурно-текстологическо изследване на междуславянските преводи.

ПАРАШКЕВОВ, Борис. Немски елементи в говора на банатските българи. С., УИ Св. Климент Охридски, 2007. 302 с.
ISBN 954-072-340-X.

В 425 речникови статии в етимологичен план са разгледани 466 заемки, възприети пряко или косвено от немския или чрез немския език, като в конгломерата от езици и говори в Банат са издирени възможно най-достовърно техните източници или съответствия в съседните немски, румънски, унгарски, сръбски и хърватски говори.

ПЕТРОВА, Анастасия. Концептите в полето 'радост' — сходства и различия в балканския лингвокултурен ареал. Велико Търново, УИ Св. св. Кирил и Методий, 2007. 180 с.
ISBN 978-954-524-591-6.

В изследването е разработен един от актуалните проблеми на балканистиката – балканските сходства в областта на семантиката и дълбинното сближение в езиковите структури, резултат от многовековната културна симбиоза в балканския ареал.

СРЕБРАНОВ, Румен. Чечкият говор. С., АИ Марин Дринов, 2007. 334 с.
ISBN 978-954-322-230-8.

Първо цялостно лингвистично изследване на чечкия говор.

ТОВА чудо — езикът! С., УИ Св. Климент Охридски, 2007. 436 с.
ISBN 978-954-072-374-7.

Съставител: Петя Асенова и др.

Сборникът съдържа материали и изследвания в чест на изтъкнатия български езиковед проф. д-р Живко Бояджиев.

ЦИБРАНСКА-КОСТОВА, Мариана. Етюди върху кирилската палеотипия XV–XVIII в. С., Гутенберг, 2007. 203 с.
ISBN 978-954-617-017-0.

Комплексно изследване върху проблематиката на южнославянските първопечатни книги. Обект на анализ са различни аспекти на кирилските палеотипи – извори, език, текстологически особености и роля в книжовната и културната традиция.

ЧОРОЛЕЕВА, Мария. Семантичната категория степен и нейното изразяване в българския език. С., АИ Марин Дринов, 2007. 196 с.
ISBN 978-954-322-112-7.

В монографията се разкрива същността на семантичната категория степен, установяват се нейните значения и се представят средствата за изразяването ѝ в съвременния български език, като са анализирани всички средства от различни езикови равнища – синтактични, морфологични, лексикални, фразеологични, словообразователни.

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ / THEORY OF LITERATURE

АЛИПИЕВА, Антоанета. Дневниците на българските писатели от втората половина на XX век. С., Просвета, 2007.
ISBN 978-954-01-1907-7.

Литературно-историческо изследване на дневниковия дискурс като автентично свидетелство за разноречивия български интелектуален живот от втората половина на XX век.

АНГЕЛОВА, Снежана. Вратите. С., Одри, 2007. 143 с.
ISBN 954-9904-52-9.

Изследване върху религиозната поезия на Атанас Далчев.

АРЕТОВ, Николай. Убийство по български. Щрихи от ненаписаната история на българската литература за престъпления. С., Кралица Маб, 2007. 374 с.
ISBN 978-954-533-076-6.

Монографията е първи опит да се анализира българската криминална литература от Средновековието до наши дни.

ВАСИЛЕВ, Сава. Разсъбличането на метафорите. Личности, творби и сюжети в българската литература на XX век. Велико Търново, Слово, 2007. 192 с.
ISBN 978-954-439-871-2.

Сборник статии, в които се проблематизира творчеството на Димо Кърчев, Владимир Василев, Светослав Минков, Атанас Далчев, Йордан

Вълчев, Йордан Радичков, Генчо Стоев с акцент върху междутекстовостта и връзката художествена условност—политическа действителност.

ДИМОВА, Ана. Вицът като езиков и културен феномен. Немско-български паралели и контрасти. Преводимост. Велико Търново, Фабер, 2006. 348 с. ISBN 954-775-637-0.

Съпоставително изследване на социокултурната и езикова характеристика на вица в немската и в българската традиция.

ДОЙНОВ, Пламен. Българската поезия в края на XX век. С., Просвета —
Част първа. 2007. 488 с. ISBN 978-954-01-2052-2.

Част втора. 2007. 544 с. ISBN 978-954-01-2053-9.

Панорамно изследване на българската поезия, нейните тенденции, тематични кръгове, лирически почерци и критическите им рецепции.

КЕНАНОВ, Димитър. Българистични простори. С., Жанет—45, 2007. 304 с. ISBN 978-954-736-154-6.

Сборникът включва текстологични изследвания и културологични анализи на ръкописи и произведения от българската литература в широките граници от златния Симеонов век до първите десетилетия на XX век.

ПОЕТИТЕ, времената, традициите. Петър Алипиев. Изследвания, материали, спомени. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2007. 199 с. ISBN 978-954-524-561-9.

Сборникът съдържа докладите от проведената през май 2006 г. национална научна конференция „Поетът Алипиев“ и неговото поколение в литературата.

СЛАБОВ, Атанас. Семиотика. Текст и разнищване. С., Просвета, 2006. 322 с. ISBN 978-954-01-1879-6.

Сборникът включва материали, публикувани или представяни от автора на научни конференции в периода 1959—2003 г.

СТАНКОВА, Радослава. Сръбската книжнина през XIII в. (контекст и текст). С., АИ Марин Дринов, 2007. 222 с. ISBN 978-954-322-193-6.

Книгата представлява многостранно проучване в сравнителен план на сръбската и българската книжовна продукция през XIII в. в синхронен и диахронен аспект.

ЦАНОВ, Страшимир. Историософски аспекти на българската литература. Шумен, УИ Епископ Константин Преславски, 2006. 182 с. ISBN 978-954-571-363-1.

Изследване върху въпросите, които поражда литературното концептиране на историята и българската национална идея.

ИЗКУСТВО / ART

ИВАНОВА, Венета, Валентин Ангелов, Божидар Козарев. Кънчо Цанев. С., Тангра ТанНакРа, 2007. 126 с. ISBN 978-954-378-005-1.

Монографията представлява първото цялостно представяне на една от най-влиятелните фигури в развитието на българската дърворезба през втората половина на XX век. Богато илюстрирана. На български и английски език.

ПАСКАЛЕВСКИ, Спартак. Проекции на сакралното в изкуството на балканските художници от 20-те–40-те години на XX век. (Диалог и духовност, Т. II). С., 2007. 398 с. +73 с. черно-бели и 7 с. цветни приложения ISBN 978-954-8925-4.

Многоаспектно изследване на сакралния феномен в изкуството на XX век чрез изкуствоведски анализ на историческите му форми и функции.

НАУЧНА ПЕРИОДИКА 2007

PERIODICALS

Архивен преглед. Главно управление на архивите. Отг. ред. Лидия Букарева. ISSN 0204-8132.

2006, № 1–2: Отчет за дейността на Главно управление на архивите през 2005 г., 14–60; **Иванов, Н.** Смесената българо-гръцка комисия и дейността ѝ по уреждането на проблема за гръцките църковни и училищни имоти (1919–1931), 80–96; **Дертлиева-Киселиновска, А.** Спомени и сведения за Априлското въстание от архива на Иван Андонов, 97–134; **Димитрова, Р.** Архивният фонд на Георги Парушев в държавен архив — Варна, 135–140; **Агопян, М.** Отражение на българо-турските отношения в етнодемографската характеристика на Ямболския регион в периода от 1878 г. до 30-те години на XX в., 141–146; **Николова, В.** Гражданският сектор и държавата в годините на войните (1912–1918). Комитети и съюзи за благотворителността, 148–159; **Нови постъпления в архивите**, 169–179.

2006, № 3–4: **Василева, И.** Първан Първанов — адвокат и общественик, летописец на врачанския край, 93–99; **Маринова, А. и Г. Стоянова.** Гюро Михайлов и признателна България, 100–104; **Косева, М.** Македонското благотворително братство „Иван Гарванов“ — Стара Загора, 105–112; **Котев, Н. и А. Котева.** Към въпроса за ролята и дейността на военнослужещите от британските военни мисии в България в периода 1943–1944 г., 113–137; **Билярска-Стефанова, Д.** Из документалното наследство на проф. Марин Дринов, 138–151; **Петрова, Л.** Държавен ансамбъл за народни песни и танци „Пирин“ — Благоевград, 152–164; **Василева, М.** Страници от административното, икономическото и стопанско развитие на община Роман (1908–1990 г.), 165–173; **Колева, Г.** Златан Стоянов Бръчков и архивният му фонд в държавен архив — Варна, 174–181.

Българска етнология. БАН, Етнографски институт с музей. Гл. ред. проф. Радост Иванова. ISSN 1310-5213.

2007, № 1: **Лучев, Д.** Проблемът за „майчиния език“ в българската етностатистика в периода 1881–2001 г. Един етнологичен

прочит, 36—65; Ракшиева, Св. и Г. Куманов. Пътят на една изложба [„Армъните в България“], 66—81; Комитска, А. Приказка за торлаците, 82—84; Тенева, Н. Мартеницата — традиция и иновация, 85—89; Комитска, А. Традиционни женски носии на торлаците от Северозападна България (XIX—XX в.), 90—104; Кирилова, А. Нови постъпления в Научния архив на Етнографския институт с музей при БАН, 105—109; Цанева, Е. Етнографският институт с музей при БАН през 2006 г., 124—130.

Българска реч. СУ „Св. Климент Охридски“. Факултет за славянски филологии. Гл. ред. Василка Радева. ISSN 1310-733X.

2005, № 3: Несторова, П. Подлог със семантична роля *експеримент* при ментални предикати, предикати за сетивно възприятие и за изразяване на емоция, 21—29; Георгиева, Цв. За един нов препозитивен компонент в съвременното българско словообразуване, 30—34; Тодорова, Б. Синтактично-семантични особености на един вестникарски текст, 35—41; Смядовски, Ст. Морфология на смъртта в християнството, 47—56; Мичева, К. Названието *поган* с неговите производни и знаците на нечистотата в българската традиционна култура, 57—62; Перчеклийски, Л. *Nomina attributiva* в текста на Троянския дамаскин (XVII в.), 63—76; Витанова, М. Неопределителни местоименни форми в българските диалекти, 77—84; Митринов, Г. За компетентността в научните публикации, 85—89.

2006, № 1: Стафанов, В. Какво да правим с литературата? (За целта и смисъла на хуманитарното образование), 5—9; Младенова, М. Езикова динамика и глобализация (За отражението на преводаческата практика върху отделни езикови употреби), 10—16; Лесева, Св. Семантични свойства и синтактично поведение на предикати за ‘контакт чрез удар’, 17—27; Мичева, В. Културни интенции на текста в „Старият вол“ от Елин Пелин, 28—32; Балкански, Т. и М. Димитрова. Българското кисело мляко и неговите названия в българския език, 33—41; Котева, М. Названия на обредния хляб за Коледа в южнославянските езици, 42—49; Перчеклийски, Л. Словообразователната категория *nomina essendi* в текста на Троянския дамаскин, 50—61; Китанова, М. За произхода и значението на фразеологизма *да спи зло под камък*, 62—64; Велева, М. За произхода на устойчивото сравнение *гол като сокол* в българския език, 65—68.

2006, № 2–3: Савицка, И. Специфика на българската фонетика, 9–13; Балтова, Ю. Nomina agentis — значение и функция в текста, 18–22; Аврамова, Цв. По въпроса за „двустранността“ на словообразователните афикси, 23–29; Георгиева, Цв. За един нов модел с формант анти- в българския книжовен език, 30–34; Парашкевов, Б. Няколко думи за някои думи, 35–41; Радева, В. Към въпроса за заетите думи и тяхната употреба, 42–45; Крумова-Цветкова, Л. и М. Чоролеева. Абревиацията и нормативността в съвременния български книжовен език, 50–55; Бояджиев, Т. Еровата епентеза в българските диалекти, 56–63; Вакарелска-Чобанска, Д. Лексикални връзки на самоковския говор с другите български диалекти, 64–69; Тодоров, Т. Ат. Произход на една диалектна дума: *изнавам*, 70–71; Жобов, Вл. Бележки върху изразяването на притежание в белоградчишкия говор, 72–74; Младенова, Д. Една фонетично-лексикална изоглоса в българския език: *патлиц`ан*– *патлъц`ан*, *патлац`ан* ‘*патладжан*’, ‘*домат*’, 75–83; Митринов, Г. Някои особености при употребата на падежни форми в южнородопските български говори, 84–91; Колев, Г. Зима (ми) е / мрази (ми) — ареална характеристика, 92–95; Павлова, Н. Названията на *съдбата* в български и немски език, 96–104; Панчев, И. Разбиранията за добро и зло като лингвокултурни концепти, отразени в българските и руските пословици, 105–109; Павлова, С. Направи добро..., 110–113; Васева, И. Пожеланията като израз на националната култура на българи и руси, 114–117; Балкански, Т. Призрачната еклезионимия в Средните Родопи, 118–120; Костов, К. Якоб Грим и *Grammatik der bulgarischen Sprache von A. und D. Kyriak Cankof* (1852). Предварителни бележки, 121–125; Бояджиев, А. Две редки думи със значение ‘мързелив’, 126–128; Миланов, Вл. Из историческия развой на да-формите, 132–136.

Български език. БАН, Институт за български език.

Гл. ред. ст.н.с. д.ф.н. Владко Мурдаров. ISSN 0005-4283.

2007, № 1: Пачев, А. България и българският език в Европейския съюз, 8–21; Питкевич, Св. Националният език в контекста на теорията за Европейския съюз, 22–33; Коева, Св. БулНет (лексикално-семантична мрежа на българския език) — част от световната лексикално-семантична мрежа, 34–49; Стаменов, М. Ив. Граматиката на конструкциите като алтернатива за описание на отношенията между синтаксис и семантика в граматиката и в лексикона. Част II: глаголи и конструкции, 50–62; Йовева-Димитрова, Сн. Дис-

курсивни варианти във и спрямо чуждестранна среда, 63—69; **Сивова-Цанкова, П.** „Нека не просто да бъдем Ausländische Studenten, а да сме българските студенти в Mannheim!“, 70—76; **Легурска, П.** За теоретичната основа на проекта „Съпоставително-типологичен анализ на вторичната номинация на предметните имена в български, руски, сръбски, чешки, френски и английски език“, 77—89; **Лакова, М.** Отношение между структурата на изречението и структурата на извънезиковата ситуация, 90—95; **Сумрова, В.** Родово-граматичните обрати в българския език днес (Когато *той* е *тя* и обратно), 96—100.

2007, № 2: Савова, И. Текстовото време: към адекватното познание на темпоралността на езиковите текстове, 5—18; **Попова, М.** Още нещо към интерпретацията на метонимията, 19—29; **Петрова, Ст.** Глаголите от свършен вид в българския език, 30—40; **Троева, М.** Промяна на спрежението на група глаголи в съвременния български книжовен език, 41—50; **Кирова, Л.** Съвременните инициални аббревиатури, 51—62; **Иванова, Ц.** Образуване на прилагателни имена от глаголи в съвременния български книжовен език, 63—73; **Георгиева, И.** „Времето на денонощието“ като част от езиковата картина на света в българския и руския език, 74—81; **Сребранов, Р.** Селищното име *Боболин* или *Боголин* в Неврокопски Чеч и неговите паралели в славянската онимия, 82—85; **Мурдаров, Вл.** За правописа на един особен вид прилагателни имена, с. 86; **Мурдаров, Вл.** За честите съкращения и *т.н.* и *т.нар.*, 87—88; **Кърпачева, М.** Библиография на българската езиковедска литература. 2006 г. (първо полугодие), 106—138.

2007, Приложение: Райнов, В. Шрифътът и подобията, 5—102.

Български език и литература. МОН.

И.д. гл. ред. чл.-кор. проф. Тодор Бояджиев. ISSN 0323-9519.

2007, № 4: Тенева, Т. „Прощално“ — различното Вапцарово стихотворение, 14—17; **Станчева, К.** За един възможен прочит на стихотворението „Песен за човека“ от Н. Вапцаров в 8. клас, 18—26; **Симеонов, Ив.** Българската литературна приказка, 37—46.

Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“. Исторически факултет. Отг. ред. доц. д-р Румен Донков. ISSN 0204-4005.

2006, 96—97: Ангелов, П. Подаръците в дипломатията на средновековните българи, 127—150; **Радева, М.** Историята в българ-

ското училище през XIX—XX в. Първите методики на обучение-то, 151—178; Йотова, Р. Политически и икономически отношения на България с ГДР до 1953 г. в талвега на съветската Deutschland-politik, 351—390; Маринова-Христиди, Р. Българската просвета: между съветизацията и традицията (1957—1959), 391—430; Кандиларов, Е. Електрониката в икономическата политика на България през 60-те—80-те години на XX век, 431—503.

Известия на държавните архиви. Главно управление на архивите. Отг. ред. Цочо Билярски. ISSN 0323-9780.

2006, № 91: Дойнов, Д. Отново за Гюргевския комитет и историческото му дело, 3—19; Митев, Пл. Априлското въстание 1876 г. (историографски предизвикателства на времето), 20—31; Димитров, Е. Митрополит Симеон и Априлското въстание, 32—64; Балчев, Вл. Новооткрити писма за дейността на Пловдивската митрополия след потушаването на Априлското въстание, 65—132; Михайлова, Н. Априлското въстание от 1876 г. в документите на Архива на външната политика на Руската империя и Централния исторически архив на Москва, 133—152; Лечева, М. Френски документи за Априлското въстание, 153—174; Левакова, Св. Австро-унгарски дипломати в Европейска Турция за националните стремления на българите по време на Априлското въстание, 175—184; Маринкева, Л. Италианският консул в Русе Е. Де Губернатис за Априлското въстание, 185—192; Петров, П. Отвлечения и ислямизация през 1876 г., 193—250; Николова, П. Непубликувани писма на Хаджи поп Георги Тилев, 251—257; Жечева, С. Капитан Дагоберт Енглендер и паракходът „Радецки“ в документи на ЦДА, 258—285; Билярски, Ц. Дневник на Марко Балабанов за българската дипломатическа мисия през 1876 г., 286—308; Бурилкова, И. Спомени на Велчо Велчев за Априлското въстание, 309—319; Симеонова, Р. Неизвестни документи за написването на „Историята на Априлското въстание“, 320—419.

2006, № 92: Малев, Л. Сблъсъкът държава-църква при избора на Търновски митрополит през 1935 г., 3—17; Гешева, Й. Законодателство по министерската отговорност и действия на земеделското правителство по съденето на бивши министри след Първата световна война, 18—32; Добриянов, Т. Планът Маршал — отворена врата за икономическото възстановяване на следвоенна Европа, 54—104; Баева, И. Послание на Димитър Михалчев от Прага през 1924 г. Опит за българска външнополитическа стратегия, 105—130; Тодорова, М. Кореспонденцията на Врачанския областен съюзен

съвет на Военния съюз от 1919 г., 131—185; **Трайкова, В.** Андартското движение в Солунски санджак през 1904—1906 г. според архива на Княжеското българско търговско агентство в Солун, 186—243; **Желев, Й.** Възрожденските приписки по типикона на храма „Св. Петка“ в Брезник, 244—282.

2007, № 93: **Леков, В.** България и нейните съюзници на Дунавската конференция в Букурещ (януари—август 1917 г.), 3—31; **Вачков, Д.** Българският външен дълг в годините на следвоенното възстановяване (1947—1953), 32—51; **Пенчева, Р.** Творчески ремарки на Емилиян Станев към романа „Иван Кондарев“, 63—92; **Билиарски, Ц.** Из кореспонденцията на Симеон Радев, 93—171; **Котев, Н.** Шифровани информации на българските военни аташета в годините на Втората световна война, 172—203; **Николов, К.** Моменти от живота на Владимир Караманов (по документи, съхранявани в ДА-Кюстендил), 204—245; **Тодорова, М.** Кореспонденцията на Врачанския областен съюзен съвет на военния съюз от 1919 г., 246—282; **Поппетров, И. и Р. Първанова.** Спомени на д-р Илия Палазов, 283—336; **Желев, Й.** Османотурските документи в българските държавни архиви — състояние и перспективи, 337—353.

Исторически преглед. БАН, Институт по история.
Гл. ред. проф. Георги Марков. ISSN 0323-9748.

2006, № 5—6: **Ангелов, П.** Представата за евреите в средновековна България, 3—42; **Николова, Б.** Монаси и манастири в средновековната българска терминология, 43—61; **Мучинов, В.** Образът на балканския съсед във военните пропагандни периодични издания, насочени към редовия състав на българската армия (1934—1941 г.), 76—92; **Мигев, В.** Работата на българските специалисти и работници в Монголия през 60-те—80-те години на XX в., 93—109; **Вачков, Д.** Българският външен дълг в годините на Петролната криза (1973—1980), 110—139; **Лачев, М.** Каталог на софийските митрополити, 162—178.

2007, № 1—2: **Владимиров, Г.** Темата за Волжка България в българската историческа книжнина от Освобождението до 90-те години на XX в. — един проблем с продължение, 3—15; **Бонева, В.** Българският църковен въпрос и устройственият събор на Цариградската патриаршия (октомври 1858 г.—февруари 1860 г.), 42—84; **Галунов, Т.** Парламентарни избори и нарушения през 1927 г., 85—113; **Божинов, В.** Народно социално движение — Сговор 1932—

1934, 114—133; Мантарлиев, Й. Изборите за народни съвети в НР България през 1949 г., 134—167; Йотова, Р. Другото лице на Стената. Ролята на 13 август 1961 г. в отношението на държавите от социалистическия блок към ГДР, 168—190; Чукова, Р. България и Казахстан: петнадесет години от установяването на дипломатически отношения, 191—220; Танчев, И. и С. Янева. Институтът по история през 2006, 264—271; Попова, Н. Българска историческа книжнина през 2006 г. 272—288.

История. Гл. ред. проф. Георги Бакалов. ISSN 0861-3710.

2007, № 1: Порожанов, К. Защо траките не са *варвари* за Ксенофонт (Хеп. Анаб.), 1—6; Лозанова-Станчева, В. Първомартенската обредност в палеобалкански контекст, 7—20; Петков, Пл. Военно-политически отношения на тракийските династии в европейския югоизток и Мала Азия между втората половина на II — 80-те години на I в. пр.Хр., 21—33, Анчев, А. Пословиците и поговорките, представящи лудостта като лечителски обред и отношението към нея, 34—53.

2007, № 2—3: Станев, К. Морето — неусвоеното пространство в Първото българско царство, 3—11; Радев, И. Страници за българската църква „Св.св. Кирил и Методий“ в Букурещ, 11—26; Грънчаров, М. Призивът на Виктор Юго от 1876 г. и митът за зашитата му на българите, 27—30; Йорданов, Кр. Българо-югославските отношения и македонският въпрос (1944—1956г.), 86—94.

2007, № 4: Проданов, Н. Основни елементи на държавната политика спрямо циганите чергари в България до 1944 г., 11—25; Енчева, Ст. За един от строителите на нова България. Димитър Наумов (1852—23.VI.1884), 41—48.

*Литературна мисъл. БАН, Институт за литература.
Гл. ред. Радосвет Коларов. ISSN 0324-0495.*

2007, № 1: Василев, Й. „Литературна мисъл“. Опит за портрет на списанието като човек, 12—20; Цанков, Г. Изповедник на българските литературоведи [50 г. сп. „Литературна мисъл“], 21—23; Иванова, Е. Падането на сръбското и на българското царство: юначество и мъченичество, 37—60; Манолакев, Хр. Из европейските изкушения на българската възрожденска литература („Стоян и Рада“, „Изворът на Белоногата“, „Маминото детенце“), 102—132;

Галунова, К. За калпака и фрака. Размисли върху културната символика на пре/обличането в „Бай Ганьо“, 133—149.

Македонски преглед / Macedonian Review. Македонски научен институт. Гл. ред. проф. Димитър Гоцев. ISSN 0861-2277.

2007, № 2: Митев, Тр. Трибуна на македонските българи в Новия свят (80 години от създаването на в. „Македонска трибуна“), 5—36; Гоцев, Д. Политическият съдебен процес срещу ВМРО в Скопие през 1947 г., 37—58; Любенова-Бакалова, М. Скопският народен тетър 1941—1944 г., 73—96; Германов, Ст. Българо-югославски разговори по македонския въпрос (Стенографски протоколи, септември 1976 г.), 107—128; Петров, Т. Непубликувани документи за гибелта на полковник Борис Дрангов, 129—132.

Минало / Minalo. Гл. ред. Любомир Юруков. ISSN 1310-3415.

2007, № 3: Алексиев, А. Открита е фотография на отец Матей Светопрерабренски 4—6; Мошев, А. Средновековни метални изделия с хералдически изображения, открити на територията на България (опит за обобщение), 7—15; Кацунов, В. Приписките — извор за състоянието на българската народност от втората половина на XIII — до края на XIV век, 16—22; Маджаров, П. Българите и българските селища в Източна Тракия, 23—34; Капарова, Р. Министър Димитър Тончев и модернизирването на законодателно-административната система в България, 35—44; Петков, Д. България и Съветско-югославският конфликт март 1948—октомври 1949 г., 61—81; Аврейски, Н. Българската народопсихология в митове, 82—92.

Проблеми на изкуството / Art Studies Quarterly. БАН, Институт за изкуствознание. Гл. ред. проф. Елка Бакалова. ISSN 0032-9371.

2006, № 3: Спиридонова, М. Демонични образи и христови притчи в българската възрожденска стенопис, 20—26; Алтънов, В. Печатни Библии от Европа, разпространени по българските земи през XVIII и XIX век, 27—35; Андиркова, М. Изкуството през 90-те години. Трансформация на институционалната рамка, 36—39; Димиев, Б. „Графити“ като феномен на масовата култура (между „вандализма“ и „изкуството“), 46—50.

2006, № 4: Маринска, Р. Българските художници и фотографията, 11—20; Гаджева, К. „Женският мотив“. Из илюстрациите в съветския и българския периодичен печат (1948—1956), 29—35.

2007, № 1: Цветков, Вл. Разслояване на стенописни фрагменти в Боянската църква, 3—6; Досева, И. Сполиите в Боянската черква: строителен материал или реликви, 7—12; Заров, Ив. Към иконографията на стенната живопис в купола на църквата „Св. Богородица Перивлепта“ в Охрид, 16—24; Кулумджиев, Ал. и Ем. Мутафов. Кога е изградена и изписана църквата при метоха Орлица, 25—31; Гичева-Меймари, Р. Куковден — дионисов или кабирически обред?, 36—51; Николова, Г. Новоразкрити стенописи от притвора на манастирската църква „Успение Богородично“ в Арбанаси, 51—55.

Проглас. ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Гл. ред. доц. Пенка Радева. ISSN 0861-7902.

2007, № 1: Радев, И. Художественотворческата ни интелигенция — пред изкушенията и алтернативите на българския живот, 5—18; Василев, С. Злато и власт в романа „Досиетата“ от Генчо Стоев, 37—56; Моллов, Т. За един топос на старобългарските есхатологични очаквания: пещерата, 137—144; Въргов, В. Фразеологизми с опорна дума „Бог“ в българския език, 145—155; Цонева, Л. Баницата като метафора, 156—164; Иванова, Ц. Съвременният български език, българската държава и светът, в който живеем, 165—172.

Старобългаристика / Palaeobulgarica. БАН, Кирило-Методиевски научен център. Гл. ред. ст.н.с. Светлина Николова. ISSN 0204-4021.

2007, № 1: Гешев, В. Ранноновобългарската падежна система, 40—64; Стаменова, А. По следите на един недоказан словообразователен модел, 65—76.

2007, № 2: Николова, Св. Так называемое Первое слово Иоанна Экзарха Болгарского о Рождестве Христа и его греческий источник, 3—20; Велинова, В. Бележки върху „грешките“ в среднобългарския превод на Хрониката на Константин Манасий, 49—61; Табов, Й. и Н. Тодоров. Кръст с влашки надпис на жпгън Костандин, 76—82; Мусакова, Е. Конференция и Кръгла маса върху проблемите при описване на средновековните богослужебни книги, 85—89.

*Старобългарска литература. БАН, Институт за литература.
Гл. ред. Лиляна Грашева. ISSN 0204-868X*

2006, 35—36: Izmirlieva, V. From Babel to Christ and Beyond: The Number 72 in Christian Political Symbolism, 3—21; Илиева, Т. Екзегетическите текстове в старата българска литература от X—XI в., 38—74; Петрова, М. Бележки върху преславските керамични „етикети“ към мощи на светци (св. Мария/св. Марина Антиохийска), 75—96; Гагова, Н. Деспот Стефан Лазаревич, Птолемей Филадельф и кариерата на придворния философ Константин Костенечки, 97—124; Атанасова, Д. Загребският препис на Житието на св. Анастасия Римска-Вдовица (22. XII), 125—133; Савова, В. Службата за светите мъченици Сергей и Вах в Синайския славянски празничен миней № 25, 134—143; Николова, Б. Заветът на св. Иван Рилски. За митовите и реалиите, 144—166; Найденова, Д. Историческата достоверност на лексикона „Суда“ като източник за законодателството на хан Крум, 167—180; Япова, Кр. Между сетивото и разума (Някои опорни моменти от историята на идеята за „подходящата“ църковна музика), 181—187; Геров, Г. За венценосните ктитори на Бачковския манастир, 188—210; Георгиева, Г. Публикации по старобългарска литература и култура, излезли в България през 2001—2002 г., 231—292.

Трудове на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“. Филологически факултет. Езикознание.

Гл. ред. проф. дфн Паусий Христов. ISSN 0204-6369.

2006, 34 (2): Ницолова, Р. Изречения с да-форми, означаващи възможност, в разговорната реч, 11—22; Станева, Хр. Прагматична стилистика и книжовно-разговорна реч, 23—36; Алексова, Кр. Интензификатори, частици, междуметия и фразеологизирани глаголни изрази в изказвания с адмиративни глаголни форми, 37—50; Атанасов, А. Особености на някои безлични конструкции в разговорната реч на СБЕ, 51—58; Бонджолова, В. Феминативите — между неологичното и оказионалното, 59—70; Вътов, В. Човекът и човешкият живот, представени от българските разговорни зоофразеологизми с образна компонента „куче“, „псе“, 71—84; Гецов, А. Дискурсът на популярната преса, 85—92; Тишева, Й. и М. Джонова. За някои словоредни модели за топикализация в разговорната реч, 93—108; Ефтимова, А. За партитурното описание на мултимодалната комуникация и приложението му при анализа на един вид дискурс, 117—

130; Илиева, М. Фрагменти от българската неофициална картина на света, фиксирани чрез местоимения, 131—138; Каневска-Николова, Е. Функции и значения на доминиращия определителен член -и в днешните централни родопски говори, 139—150; Маринов, Вл. Социолингвистическият маркер и речевата му проява, 151—156; Маринова, Й. За някои особености на съюзите в българската книжовно-разговорна реч, 157—164; Миланов, Вл. Езикова култура, езикова норма и разговорна реч, 165—180; Михайлов, М. Семантично преосмисляне на някои от сложните глаголни словоформи при употребата им в един съвременен родопски говор, 181—186; Неделчев, Н. По принцип няма проблеми, 187—196; Радева, П. Спонтанна ли е „спонтанната“ разговорна реч?, 197—200; Стоичкова, Л. Разговор с псевдоадресат (лингвистични бележки за квазиобщуването), 201—212; Козарекова, Сн. Съпоставка на немската система за транскрибиране HIAT-DOS и системата за разшифроване на магнетофонен запис (СРМЗ) при ВТУ, 213—226; Бонджолова, В. Графичните окационализми в медиите и рекламата, 227—255; Братанова, Б. Концептуализиране и езиково кодиране на каузативното събитие, 256—302.

Bulgarian Historical Review / Revue bulgare d'Histoire. Bulgarian Academy of Sciences, Institute of History. Ed.-in-Chief Virginia Paskaleva. ISSN 0204-8906.

2006, № 3—4: Vladimirov, G. Histoire et culture de la Bulgarie de Volga (Traits spécifiques), 3—24; Павловска, Цв. Царь Калоян и битва под Адрианополем — 14 апреля 1205 г., 25—50; Rewjakina, L. Die Kominterne, die Bauerninternationale und die Bauernparteien auf dem Balkan 1923—1931, 68—105; Найденова, Д. Письмо патриарха Иерусалимского Хрисанта Нотараса, 145—154; Ташева, А. и Н. Котев. „Погруженные во мрак Балканы“. Полный список британских военных миссий на Балканском полуострове: 1941—1944 гг., 168—180; Popova, N. Littérature scientifique historique bulgare en 2005, 302—326.

2007, № 1—2: Raikova, M. Sur l'histoire au droit séculier en Bulgarie médiévale (d'après certaines données de la littérature de droit canonique), 3—10; Кирилова, А. О взаимоотношениях Райко Жинзифова с московскими славянофилами и учеными славистами, 11—35; Grigorova, I. Les créances financières françaises en Bulgarie et leur règlement au milieu des années 50 du XXe siècle, 36—66; Georgiev, I. Die Arbeiter als Modernisierungsbremse im realsozialistischen Bulgarien?, 67—77; Павловска, Ц. Организация Васила Левского и Апрельское восстание 1876 года, 100—123; Galunov, T. Wahlsysteme und Parlaments-

wahlen während der Regierung Stefan Stambolovs (1886–1890), 124–154; **Revjakina, L.** Die Kominterne, die Bauerninternationale und die Bauernparteien auf dem Balkan 1923–1931. Dokumente (Fortsetzung vom Heft 3/4 2006), 155–202; **Popova, N.** Littérature scientifique historique bulgare en 2006 (Première partie), 269–281.

Études balkaniques. Institut d'études balkaniques. Ed.-in-Chief Agop Garabedian. ISSN 0324-1654.

2006, № 3–4: **Guéorguiéva, M.** La modernité non découverte: la tradition nationale dans l'œuvre d'Ivan Penkov, 42–57; **Timénova-Vältchéva.** Le traditionnel et le moderne dans *Un Roman naturel* de Gueorgui Gospodinov, 68–77; **Kirova, L.** Modern against Traditional in the Balkans (The end of 19th and the beginning of 20th centuries), 78–80; **Zaïmova, R.** La presse francophone bulgare: universalisme et identité nationale, 94–99; **Mantchéva, D.** Les textes sacrés dans la dramaturgie symboliste francophone et bulgare, 100–111; **Timénova, M.** Le rire irrésistible du Bulgare, 128–133; **Danova, N.** Entre la tradition et la modernité: l'évolution de la vision de la mer à l'époque de la formation de l'identité nationale bulgare, 151–162; **Mishkova, D.** The Normative and the Romantic: Evolutionism, Modernity and the National Self in Balkan Construction of Europe, 179–188; **Vélitchkova-Borin, J.** L'éducation bulgare au début des années 1930 entre la tradition et la volonté de rénovation pédagogique, 194–200; **Aretov, N.** Identity, Tradition and Values in the Ideas of Cointemporary Bulgarian Humanities. Personal Observations, 201–206; **Moussakova, Sv.** Littérature et transformations sociales au XXe siècle: réflexions sur la figure de l'intellectuel bulgare, „passeur“ culturel entre l'Est et l'Ouest, 226–236; **Hrissimova, O.** La fortune du modèle des droits civiques en Royaume de Bulgarie d'après la Constitution de Târnovo, 290–293; **Protohristova, Cl.** The Attic Tragedy and the Bulgarian Modernist Project, 294–301; **Dragova, N.** Le théâtre de l'Absurde, 302–395; **Kapralova, N.** Danse et parole dans l'histoire culturelle de la Bulgarie moderne, 306–311; **Stanchéva, P. L.** Le modernisme et la danse: parallélismes entre les Balkans et l'Europe Occidentale, 361–367.

2007, № 1: **Nikova, E.** Roads Connecting, Roads Dividing: On Infrastructure in South East Europe, 3–16; **Petrov, B.** Comradeship on Trial: Bulgarian Communist Party — Communist Party in Greece: Relations during the Greek Civil War; 41–56; **Zaïmova, R.** A la recherche d'une mythologie identitaire, 133–140.

MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

ABOUT US

The history, development and traditions of the Marin Drinov Academic Publishing House reach back to the historic 1869 year, when the Bulgarian Literary Society was set up in Wallachia and Russia. The Society emerged in the conditions of foreign bondage and emigration, willed into life by the enthusiasm and efforts of a few scholars and men of learning, including Marin Drinov, Vasil Droumev, Vasil Stoyanov, and with the aid of ardent patriots from the Bulgarian émigré circles.

Marin Drinov and Vasil Droumev, the first actual members of the Society, organised and edited its publications.

After Bulgarian Literary Society was transformed into the Bulgarian Academy of Sciences in 1911, it embarked on a wide-scale publishing activity in the face of many obstacles arising from the lack of its own publishing and printing house.

The Academic Publishing House was established in 1949.

In 1994, on the occasion of the 125th Anniversary of Bulgarian Literary Society, the BAS Publishing and Printing

House was renamed into the Marin Drinov Academic Publishing House.

Now it is a publishing and polygraphic complex for academic literature bringing out monographs, dictionaries, reference books, encyclopedias, collections, journals, popular science literature, and manuals for all spheres of knowledge.

Of the vast multitude of other publishing houses the Marin Drinov Academic Publishing House is singled out now as one of the highly respected and preferred publishers, both by the authors for its adherence to tradition, and by the readers for obtaining up-to-date scientific information from its publications and ideas how to transfer scientific theory into practice.

With the issued academic literature the Publishing House helps for increasing the role of science in people's life, it helps for the cultural and economical development of Bulgarian people, and to enhancing their national self-confidence. Its output is a vehicle for the Bulgarian scientific thought to find its place among the Bulgarian men of science and to uphold the national and cultural prestige of Bulgaria abroad.

Contact

Address:

1113 Sofia, Acad. G. Bonchev St., Bl. 6

Tel. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49

Fax (+359 2) 870 40 54

E-mail: baspress@abv.bg

Director

Prof. Yatchko IVANOV, DSc

Member of BAS

Tel. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49

ДИСЕРТАЦИИ

2007

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Антоанета Петрова Алипиева. Дневниците на българските писатели и критици от втората половина на XX век. Текст и контекст. С., 2007. ДН

Христо Димитров Андреев. Надписите на църквите „Св. Петър“ при с. Беренде и „Св. Никола“ в с. Калотина. С., 2007.

Анатол Василев Анчев. Лудостта като тема и като проблем в българския фолклор. С., 2007. ДН

Елисавета Илиева Балабанова. Дистантно разположени конституенти. С., 2007.

Валентина Цветанова Бонджолова. Прояви на оказионалност в медийното пространство. С., 2007.

Силвия Стоилова Ботева. Човек—език—пространство. Обозначаване на пространството във френския и българския език. С., 2007. ДН

Иванка Вълчева Гайдаджиева. Прозодичната организация на централно-родопския говор в района на село Смилян. С., 2007.

Цветелина Николова Георгиева. Иновационни процеси при именната префиксация в българския книжовен език от края на XX и началото на XXI век. С., 2007.

Екатерина Костадинова Григорова. Темата за изгубеното време в романа «Еолийска земя» на Илиас Венезис. С., 2007.

Емилия Николова Денчева. За употребата на инфинитивни изречения с явен подлог в превода на Библията (Нов завет) от Вулфила. Опит да се отграничи и характеризира готският идиом на базата на преводни решения. С., 2007. ДН

Янко Георгиев Димитров. Образът на магьосника и астролога във византийската историографска и юридическа литература. С., 2007.

- Анета Гергова **Димитрова**. Синтаксис на преславските преводни жития (Антоний Велики, Нифонт, Теодор Студит, Йоан Златоуст). С., 2007.
- Ирина Пенева **Добрева**. Политика на биографичното представяне през Българското възрождане. С., 2007.
- Пламен Иванов **Дойнов**. Българската поезия през 90-те години: тенденции, тематични кръгове и поетически почерци. С., 2007.
- Лидия Димитрова **Домарадска**. Етнокултурна и езикова характеристика на населението на диоцеза Тракия през периода IV—VI в. (по епитафски данни). С., 2007.
- Калина Емилова **Захова**. Песента като синтетично изкуство. Функциониране на песенния текст в съвременната култура. С., 2007.
- Росица Георгиева **Колева**. Концептуализацията на Словото и Книгата в творчеството на Н. В. Гогол. С., 2007.
- Витана Василева **Костадинова**. Рецепцията на Байрон в България. С., 2007.
- Гергина Василева **Кръстева**. Аспекти на лирическата самонаблюдателност в поезията на 70-те години на XX век. С., 2007.
- Надежда Степановна **Кула**. Род и Родина в лириката на бесарабските българи (60-те години на XX в. — 2005 г.). С., 2007.
- Владислав Владков **Маринов**. Билингвистични интерференции в крайния български северозапад (по материали от гр. Брегово и околните села). С., 2007.
- Светлана Йорданова **Неделчева**. Когнитивна интерпретация на английския предлог *on* и българските му еквиваленти. С., 2007.
- Лъчезар Любенов **Перчеклийски**. Словообразователни категории и типове при съществителните имена в Троянския дамаскин от XVII в. С., 2007.
- Ивелина Костова **Савова**. Феноменология на времето. Текстовото време. С., 2007. ДН
- Татяна Стойчева **Стойчева**. Български идентичности и европейски хоризонти (около 1870—1912). С., 2007. ДН
- Елена Борисова **Тарашева**. Ролята на повторенията за изграждане на текст. Копрусно изследване на базата на текстове на английски и български език. С., 2007.
- Евгения Георгиева **Тетимова**. Към проблема за рецепцията и езиковите особености в преводите на Кнут Хамсун (1859—1852) на български език. С., 2007.

Атанаска Славчева Тошева. Езикът на „История во кратце о болгарском народе словенском“ на йеросхимонах Спиридон (1792 г.). С., 2007.

Петър Христов Трендафилов. Антологиите на Пенчо Славейков и българският канон за поезия в началото на XX век. С., 2007.

Ива Кънчева Трифонова. Книга Откровение на св. Йоан Богослов в Кирило-Методиевската книжовна традиция. С., 2007.

Райна Благоева Холанди. Компаративните фразеологични единици в английския и в българския език. С., 2007.

Христина Атанасова Христова. Идентификации и самоидентификации на личността в белетристичния дискурс на Павел Вежинов от 70-те и 80-те години на XX век. С., 2007.

Надежда Стефанова Цочева. Прозата на Чавдар Мутафов и българската култура между двете световни войни. С., 2007.

ABOUT THE CENTRAL LIBRARY OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

The Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences is a multidisciplinary scientific library responsible for the creation and the organization of the national library collection and of the library and information services of the readers and users with Bulgarian and foreign scientific literature and data bases in the field of mathematical, physical, chemical, biological sciences, Earth sciences, technical sciences, humanities and social sciences. The Central Library is a center of the special bibliography in the research fields covered by the Academy. The Library is a depository for the publications of the World Bank. It manages a network of 48 special libraries of the permanent research units of the Academy in an integrated library complex. The Central Library carries out research and development activity in the field of library and information sciences. It publishes monographs, reference works, bibliographies, studies and articles. Carries out expert activity in the field of the library and bibliographic standards and technologies. Collaborates in national and international projects. The Central Library is a base for education of students in library and information sciences.

The Central Library is the first scientific library in Bulgaria, founded in 1869 in Braila, Romania, as a book collection of the Bulgarian Learned Society, today Bulgarian Academy of Sciences. The whole academic library stock in 2004 is 1 888 763 volumes, from which 1 073 533 volumes of book and special kind of publications, and 815 230 volumes of periodicals. The academic collections contains more than 70 personal libraries and unique collections (old-printed books, microfilms of Slavonic and Greek manuscripts, Slavic literature). Promotes international cooperation with more than 1 500 institutions all over the world. Annually more than 1000 readers are served with over 20 000 library units and access to foreign data bases. In the Central Library is implemented the automated system for management of information resources ALEPH 500. An electronic catalogue is build for up to date and permanent 24-hour service and access to foreign data bases. The Library is a national coordination center for international standards MARC 21 and AARC2, and possesses rightful license from the Library of Congress to exchange data with leading libraries in the world.

Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040
tel. (+359-2) 987 89 66, fax (+359-2) 986 25 00
E-mail: library@cl.bas.bg
URL: <http://www.cl.bas.bg>

НАУЧНИ ФОРУМИ

2007

Кирилицата в духовността на европейската информационна цивилизация

Пета национална научна конференция с международно участие, посветена на Деня на будителите

Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии, Издателство „Захарий Стоянов“ и Национален център за книгата при Министерство на културата

1 ноември 2007 г. — София

94 доклада

Заседанията бяха в три секции: „Книгата и медиите. Диалог за XXI век“, „Библиотечни трансформации в обществото на знанието“ и „Културно-историческото наследство на България в европейски контекст“

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Иван Динков в българската литература и култура

Национална научна конференция по повод 75-годишнината на поета Департамент „Нова българистика“ при Нов български университет

14 декември — София

Климентови четения

Осма интердисциплинарна конференция

Катедра по кирилометодиевистика при Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

23 ноември 2007 г. — София

„Не съм от тях“. Канонът на различието

Конференция в чест на 70-годишнината на проф. д-р Никола Георгиев и 60 години на Катедра по Теория на литературата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

29—30 ноември 2007 г. — София

80 години от „Старопланински легенди“ на Йордан Йовков

Юбилейна научна сесия с международно участие

Институт за литература на БАН, Регионален исторически музей — Котел, Народно читалище „Единство“ в с. Жеравна
19—21 септември 2007 г. — с. Жеравна
Темата на сесията е „Старопланински легенди“ и българската национална идентичност.
Представени са книгата „В света на старопланинските легенди“ от Иван Сарандев и брошурата „Йовковата Жеравна“

75 години социалистически реализъм: „Между езика и властта“

Научна конференция
Департамент „Нова българистика“ при Нов български университет
7 ноември 2007 г. — София

XIII колегиум по възрожденска литература, посветен на 150-годишнината от излизането на „Горски пътник“ на Г. С. Раковски

Институт за литература при БАН
26—27 ноември 2007 г. — София
20 доклада

XVI интердисциплинарен колегиум по старобългарска литература и култура, посветен на акад. Петър Динеков

Институт за литература при БАН
8—9 ноември 2007 г. — София
33 доклада

ИСТОРИЯ И ЕТНОГРАФИЯ

Конгреси и програмни документи след 1878 г. за историята и културата на българските земи под чужда власт

Международна научна конференция
Институт по история на БАН, Регионален исторически музей „Акад. Йордан Иванов“ — Кюстендил
14—15 декември 2007 г. — Кюстендил
29 доклада

Модерният национализъм: балкански и европейски измерения

Научна конференция с международно участие
Департамент „История“ на Нов български университет и Институт по история на БАН
23—24 ноември 2007 г. — София
18 доклада
Дневният ред включва два панела: „Генезис на националната идея“ и „Векът на нациите“

Музеологията в България днес

Национална научна конференция, посветена на 80-годишнината на Регионален исторически музей — Хасково
Министерство на културата, Регионален исторически музей — Хасково
15—16 ноември 2007 г. — Хасково

ХОРИЗОНТИ

Българистиката в Упсала — новаторство и приемственост

Й. А. Лундел

Първият курс по български език в Упсала се провежда през пролетния семестър на 1892 година. Негов инициатор и преподавател е Йохан Аугуст Лундел (1851—1940), който през 1891 г. получава първата професура по славянски езици в Швеция. Курсът е обявен в университетския каталог под заглавието „новобългарски“ („nybulgariska“) с лекции в сряда и четвъртък от 12 ч. С този курс се поставя началото на българистиката не само в Упсалския университет, но и на територията на целия Скандинавски полуостров. От информацията в каталога става ясно, че през този семестър в Упсала се провеждат курсове по следните езици: шведски, френски, италиански, провансалски, испански, немски, английски и руски,

както и традиционните курсове по латински и старогръцки. В контекста на тези вече утвърдени езици появата на курс по български е новост на езиковата карта на Университета. От информацията в каталога обаче трудно можем да си обясним името на курса. Защо курсът е озаглавен „новобългарски“, а не просто „български“, е въпрос, на който можем да отговорим, ако проследим научните интереси и занимания на Лундел.

В тази връзка би трябвало да се отбележи, че шведските езиковеди от епохата на Лундел имат широк профил и научните им интереси не се ограничават в рамките на специализация в даден език. Преди да заеме длъжността професор по славянски езици, Лундел е доцент по фонетика, известен е сред скандинавистите с диалектологичните си проучвания и се ползва с

уважението на обществеността в Упсала преди всичко с педагогическите си идеи. Негова е инициативата за провеждане на летни курсове в Университета, както и за създаването на училище, в което образователната програма обхваща 12 класа, включва спортни занимания и основната идея е всестраниното развитие на учениците. В контекста на статията педагогическите инициативи на Й. А. Лундел изглеждат извън нейното съдържание, но се оказва, че дори и те имат приемственост сред българистите в Упсала.

От 1883 до 1891 г. Лундел преподава както в университета в Упсала, така и в Търговското висше училище в Стокхолм. От университетските каталози между 1883 и 1892 г. става ясно, че Лундел всяка година чете лекции по руски език, често по църковнославянски и периодично обзорни курсове със следните заглавия: „Фонетика и славянски езици“, „Енциклопедия на славянската филология“, „Славянски народи и езици“. В архива на Лундел в Университетската библиотека в Упсала е съхранен класьор от 1885 г. с надпис „Славянска енциклопедия“¹. Класьорът съдържа ръкопис от 70 страници, вероятно конспект на лекции, в който на стр. 53 четем следното изречение: „Сега стигаме до българите“². По-нататък Лундел прави кратък преглед на българската история (стр. 53—59) и продължава с описание на „новобългарския език“ (стр. 59—70). При разчитането на ръкописа бяха открити два цитата, от които можем да направим заключения за името на курса и за неговата поява:

„Новобългарският език е най-развит от всички славянски езици, както и е езикът, който се отличава най-много от старославянски. Неговата структура е преобладаващо аналитична, докато всички останали са изразено синтетични“³.

„Независимо дали ще разглеждаме славянския църковен език като старобългарски, или като старославянски, съществува във всеки случай както по съдържание, така и по обем значително количество църковнославянска литература в българска редакция, преди всичко от времето преди завладяването от турците, т.е. преди 1393 г., Старобългарската литература се състои, през нейния първи етап, предимно от преводи на Библията и друга теологична литература от гръцки“⁴.

От първия цитат разбираме, че името на курса „новобългарски“ е утвърдено понятие за Лундел поне от 1885 г., а въвеждането му вероятно може да се обясни със структурните му разлики по отношение на останалите славянски езици. Очевидно изразената аналитичност на езика е предизви-

¹ UUB Handskriftsavn. Okat. J. A. Lundell NC:688.

² Ibid., стр. 53.

³ Ibid., стр. 59.

⁴ Ibid., стр. 66.

кателство за шведския езиковед, който, както вече беше споменато, в този период (1883/92 г.) води курсове със съдържание в областта на сравнителното славянско езикознание. Основата за тези курсове както за Лундел, така и за много от неговите колеги по това време е, историческото развитие на езика, а изходната точка е църковнославянският. По-нататък, при конкретното описание на аналитичните елементи в езика, Лундел използва единствено термина *български*.

Съдържанието на втория цитат ни насочва към извода, че Лундел вероятно изразява отношението си към спорния по това време въпрос, свързан с името на най-стария славянски литературен език. При съпоставянето на двата цитата установяваме, че той използва следните наименования: *старославянски*, *славянски църковен език*, *старобългарски*, *старословенски* и *църковнославянски*. Ако съпоставим тези цитати с информацията в университетските каталози, става ясно, че от множеството наименования той избира неутралния термин „църковнославянски“ и през целия период на преподавателската му дейност курсовете с подобно съдържание носят името „църковнославянски“.

В периода от 1892 до 1916 г. Лундел чете лекции по „новобългарски“ шест пъти. Курсът се предлага в рамките на обучението по славянски езици. В архива на Лундел е запазен документ, който дава информация както за съдържанието на първия курс по български език, така и за броя на слушателите⁵. Става дума за четири ръкописни страници, от които може да се реконструира преподавателската дейност на Лундел през целия пролетен семестър на 1892 г. Броят на лекциите по „новобългарски“ е 30, те се провеждат от 21 януари до 23 май, а слушателите — двама. Като учебен материал Лундел използва книгата (самоучител) на Фр. Вимазал⁶. Курсът започва с две обзорни лекции, първата озаглавена: „Мястото на българския език по отношение на останалите по-стари и нови славянски езици“, а втората носи заглавието: „Преглед на българската литература“. Следващата лекция е посветена на звуковата система и ортографията на „новобългарския език“. В нея Лундел включва и морфологични елементи: образуване на множество число при съществителните, както и определителения член. В лекцията на 2 февруари, озаглавена: „Глагол. Аспекти и времена. Аорист“, като упражнение Лундел е записал: „едно произведение на Вазов“⁷, а от лекцията на 9 февруари става ясно, че като упражнение за преводаческите

⁵ UUB Handskriftsavn. Okat. J. A. Lundell 430:I.

⁶ Vymazal, Fr. *Die Kunst die Bulgarische Sprache durch Selbstunterricht leicht und schnell zu erlernen*. Wien, A. Hartleben's Verlag, 1887.

⁷ Буквалният текст в записките на Лундел е „ett stycke av Vazov“. Произведението не е названо.

умения на своите студенти той изисква „превод от български на руски на *Сцената в Браила*“⁸. От съдържанието на тези две лекции се очертават две особености на българистиката в Упсала, които я съпътстват до края на 60-те години на XX в. Първата е, че обучението по български език и литература не е разделено в отделни курсове. Това напълно отговаря на метода за езиково обучение в целия Университет, който е с подчертана насоченост към изучаване на съответната художествена литература. Езикът се усвоява чрез четене на литературни текстове. Втората особеност е, че обучението по български език няма самостоятелен статус, то е част от дисциплината „Славянска филология“. Тази приемственост в методиката на обучение се потвърждава и от Рогер Юлин, който в настоящия момент е водещата фигура сред българистите в Упсала:

„През 1967 г. нямаше отделни курсове. Нямаше и учебник за начинаещи. След три седмици лекции със Стайко Кабасанов започнахме да четем най-напред *Шибил*, след това *Серафим* и накрая *Албена*. Стайко Кабасанов не знаеше други чужди езици освен руски, а ние за три седмици не бяхме научили достатъчно български, за да различаваме руски от български. По онова време беше страшно необичайно да се учи само един славянски език. Това означаваше, че всички учеха руски и някакъв друг славянски език“⁹.

Нека се върнем отново към епохата на Лундел и да проследим какво се случва с курса по „новобългарски“. През учебната 1897/98 г. курсът обхваща и есенния, и пролетния семестър. Едногодишен е курсът и през 1901/02 г., както и през 1912 г. Останалите два пъти курсът обхваща само един семестър: есенния 1907 и пролетния 1914 г., когато лекциите се провеждат ежедневно. За съдържанието на курса през 1901/02 г. можем да съдим от тетрадката със записки на един от слушателите — Исак Колийн¹⁰ (1851—1940), главен библиотекар на Университетската библиотека от 1910 до 1916 г. Тетрадката на Колийн съдържа записки от първата лекция на курса, озаглавена „Етнографско-исторически преглед на българския народ“. От съдържанието на записките става ясно, че Лундел прави обзор на българската история и литература. На гърба на тетрадката откриваме две страници, чието съдържание е общ преглед на езиковите особености на българския език, подкрепен с примери за определителен член, аналитични форми на сравнение при прилагателните и образуване на сегашно и бъдеще време при глаголите. Методът на обучение е сравнителен по отношение на руски и църковно-славянски. Броят на слушателите е вече седем. Сред тях е Рикард Екблум, който през 1921 г. получава професурата по славянски езици и е следващото важно име в историята на българистиката в Упсала.

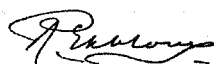
⁸ Буквалният текст в записките на Лундел е „Scenen i Braila“. Авторът не е назван.

⁹ Разговор с Рогер Юлин, Упсала, май 2007 г.

¹⁰ UUB Handskriftsavgd. R 669:i. "Anteckningar av J. G. A. Colijn. Nybulgariska".

Преди да преминем към развитието на българистиката по времето на Екблум, нека разгледаме списъка с прочетената литература¹¹ на един от неговите състуденти от курса по „новобългарски“, Ханес Шьолд. В този списък са изброени имената на М. Арnaudов, Ив. Вазов, А. Константинов, П. Славейков, Б. Цанов и Д. Благоев, както и техни произведения. В края на списъка на Шьолд четем следното изречение:

„Също така посочвам и литературата, изброена под рубриката *Южно-славянски езици*, както и моето четиримесечно пребиваване в България, през което изучавах говоримия език и особено старателно четях пресата, предимно вестниците *Утро*, *Зора*, *Балканска трибуна*, *Азъ знамъ всичко*, *Барабанъ* и др.“¹².

Р. Екблум

От списъка на Шьолд можем да направим извода, че студентите на Лундел, независимо от подчертаната литературна насоченост при обучението, са се справяли отлично с говоримия език. Повлияни както от диалектологичните научни интереси на своя преподавател в областта на шведски, така и от особеното му внимание към фонетиката, те поставят началото на езиковедски изследвания в областта на синхронното изучаване на славянските езици. Първата научна разработка, отнасяща се до българския език, публикувана в Упсала, е статията на Р. Екблум *Zur bulgarischen Aussprache*¹³. Новаторството на тази статия не се изчерпва само с този факт. Изследването на Екблум е първото, в което се описват фонетичните особености на „езика на образованите жители на София“¹⁴ и дълго време остава единственото с подобно съдържание в българското

езикознание. Статията е написана на немски език, който по това време

¹¹ За получаването на степента *filosofie kandidat* всеки студент е трябвало да представи подробен списък с прочетената литература. Тук се цитира само тази част от списъка на Х. Шьолд, която касае знанията му по български език.

¹² UUB Handskriftsavn. Okat. J. A. Lundell 430:I.

¹³ Ekblom, R. Zur bulgarischen Aussprache. — *Studier i modern språkvetenskap VI*. Uppsala 1917, pp. 137–171.

¹⁴ Ibid., с. 140.

(заедно с френски) е *lingua franca* за славистичните публикации. В уводните си бележки Екблум пише:

„Българските изследователи Л. Милетич, Б. Цоневъ, С. Младенов и др. се занимават предимно с диалектологични проучвания и само бегло, тук и там, споменават за произношението на образованите хора“¹⁵.

Публикацията на Екблум е била известна на българските езиковеди. В Университетската библиотека в Упсала са запазени четири писма от Ст. Младенов. В три от тях става дума за статията на Екблум. В писмото от 28 май 1917 г. (годината, в която е публикувано изследването) Ст. Младенов отправя молба към своя колега да му изпрати публикацията, за която е научил от статията му *Beiträge zur Phonetik der serbischen Sprache*¹⁶. В писмо от 27 юли същата година той благодари на Екблум за изпратената публикация. Третото писмо е от 14 януари 1923 г. и от него става ясно каква е оценката на Младенов за статията:

„За Вашата студия *Zur bulgarischen Aussprache*, която аз високо ценя и считам за особено важна, написах съобщение, което ще бъде публикувано в *Krakauer Rocznik Slawistyczny* X“¹⁷.

През 1918 г. Екблум публикува втора статия, отнасяща се до фонетиката на българския език със заглавие: *Le développement des voyelles originellement nasalisées dans le moyen bulgare*¹⁸. В статията се проследява изчезването на носовите гласни в среднобългарския период. Тази статия, както и предишната, поставя началото на профилирането на българистиката в Упсала с преобладаващо езиковедска насоченост. Докато за научните занимания на Екблум в областта на българистиката и на славистиката има достатъчно свидетелства¹⁹, за преподавателската му дейност можем да съдим единствено от информацията в университетските каталози. Екблум е професор по славянски езици от 1921 до 1939 г. В този период той чете лекции по български език 4 пъти: 1922, 1930, 1933 и 1939 г. Имената на курсовете по „новобългарски“ и „църковнославянски“, от времето на Лундел, се променят на курсове по „български“ и „старобългарски“ по времето на Екблум. С тези имена те се обявяват в каталозите до 1959 г. От 1960 г. името на курса по старобългарски е променено отново на „църковнославянски“.

Следващото важно име за българистиката в Упсала е Гунар Гунарсон (1899—1987), който от 1940 до 1966 г. е професор по славянски езици в Университета. По негово време се създава Институтът по славянски езици като

¹⁵ Ibid., с. 141.

¹⁶ Тази статия е публикувана също през 1917 г.: *Le Monde Oriental* XI, Uppsala, pp. 1—77.

¹⁷ UUB Bibliotekets Arkiv. R. Ekbloms brevsamling.

¹⁸ Статията е публикувана в: *Le Monde Oriental* XI, Uppsala, pp. 177—225.

¹⁹ Подробна библиография с публикациите на Р. Екблум има в: *Scando-Slavica* 1, Copenhagen, 1954.

самостоятелна катедра в рамките на Факултета по философия. Негова е и инициативата за систематичното включване на чуждестранни лектори в обучението по славянски езици. Това е и периодът, в който българистиката започва да се очертава като самостоятелна университетска дисциплина. Професурата на Г. Гунарсон съвпада с провеждането на университетската реформа през 1962 г., която води до радикална промяна в структурата на езиковото обучение. Започва отделянето на славянските езици като самостоятелни академични дисциплини, както и предлагането на курсове със специализирано съдържание. До голяма степен при обучението по български език диференцирането на курсовете дълго време остава само формално изискване. От информацията в университетските каталози можем да твърдим, че до 1967 г. не се предлагат курсове по български език със специализирано съдържание.

Докато общата реформа в университетската система бегло засяга българистиката, то усилията на Г. Гунарсон за привличане на чуждестранни лектори поставят началото на трайни контакти между българистите в Упсала и техните колеги в София. Тези традиции се поддържат и по времето на следващия професор по славянски езици в Упсала, Й. Трипучко (от 1966 до 1976 г.), и особено се разрастват по времето на Свен Густавсон (професор от 1977 до 2003 г.).

Първият преподавател с български произход в Упсала е Николай Николаев, последният български посланик в Швеция преди 1944 г. Неговото име се появява за първи път в университетския каталог през 1948 г. Това е и годината, от която курсове по български език се водят ежегодно. Н. Николаев води курсове по български до 1958 г. както за начинаещи, така и за напреднали. През следващите две години курсовете се водят от неговата съпруга Рада Николаева. От пролетния семестър на 1961 до есенния на 1962 г. в университетския каталог като преподавател по български език е посочен Борислав Балкански. Единственото свидетелство, запазено от него, е *Компендиум по българска история* на шведски език.

От пролетния семестър на 1963 г. като лектори по български език срещаме имената на известни български езиковеди. Тази традиция продължава до края на 80-те години. Първият сред тях е Ив. Дуриданов, който през 1963 г. води часовете по български език. Следват имена като: Св. Иванчев (1964 г. и 1980 г.), Стоян Стоянов (1965 г.), Хр. Първев (1966 г.), Стайко Кабасанов (1967/68 г.), Константин Попов (1968 г. и 1969 г.), Моско Москов (1970 г.), Венче Попова (от 1971 до 1975 г.), Петър Пашов (от 1976 до 1985 г.).

Без да омаловажаваме ролята на споменатите български езиковеди, ще се спрем по-подробно на преподавателската дейност на Стайко Кабасанов, тъй като в университетските каталози срещаме само неговото име. През

учебната 1967/68 г., когато той е лектор в Упсала, за първи път под български език са обявени курсове със специализирано съдържание:

„63. Курс за начинаещи. 64. Упражнения по произношение. 65. Граматика и упражнения по превод. 66. Конверзация. 67. Лекции по българска литература. 68. Интерпретация на съвременен текст. 69. Икономика и икономическа география на източноевропейските страни (14 часа) 26.1.—17.5. (А. Одал), 70. Семинарни упражнения върху проза“²⁰.

Тази информация е по-скоро формалният израз за дейността на Кабасанов в Упсала. По-важен е отпечатъкът, който той оставя в личностен план. Той е първият преподавател по български език на Рогер Юлин. На въпроса: „Защо все пак избра да учиш точно български?“, той разказва следното:

„Исках да защита лицензиат²¹ по славянски езици. Бях учил две години английски и две руски. Изискваше се поне още един славянски език. Когато се записах на курса по български, преподавател беше Стайко Кабасанов. Срещата с него до голяма степен определи решението ми да продължа с български“²².

В началото на 70-те години се създават условия за трайното оформяне на преподаването по български език като редовна университетска дисциплина. Благодарение на усилията на тогавашния завеждащ Катедра „Славянски езици“, К. Давидсон, както и на завеждащия Отдел „Образование“ в университетската администрация, Р. Едвардсон, през 1974 г. се обявява лекторско място с половин щат, което се заема от Р. Юлин. В Упсала е първият шведски университет с лекторат по български език и до средата на 80-те години остава единственият на територията на Швеция. Лекторатът създава стабилност на дисциплината и възможност да се преподава по схемата, която се прилага при обучението на всички останали езици в Швеция от началото на 70-те години до края на учебната 2006/07 г.

Според тази схема обучението по български език обхваща 4 семестъра и е разделено на 4 нива: от А до D. Такава структура се прилага както за езици, които се преподават в шведските училища, така и за езици, в които обучението започва с азбуката (както при български). На А-ниво курсовете са с подчертана насоченост към практическото овладяване на езика. При следващите нива целта на обучението е както усъвършенстване на практическите умения на студентите, така и създаване на теоретична основа. В Упсала дисциплини като фонетика, морфология или синтаксис на българ-

²⁰ *Uppsala universitets Katalog. Verterminen 1968*. Karlshamn 1967, p. 40.

²¹ Лицензиат е междинна степен между магистър и доктор.

²² Разговор с Рогер Юлин, май 2007 г.

ския език не се преподават като отделни курсове. Те са включени в практическите занимания на студентите. На С- и D-ниво студентите пишат курсови работи, които отговарят съответно на дипломни работи за получаване на бакалавър и магистър. Съвременното обучение по български език в Упсала се характеризира с две особености: (1) ограничението му по време (само 4 семестъра), както и (2) паралелното преподаване на теорията и практиката на езика.

Нека отново се върнем към хронологичното представяне на дисциплината. През 70-те и 80-те години българистиката в Упсала разполага, освен с лектората по български език (половин щат), и с българските лектори, които водят лекции през пролетните семестри, и с назначен постоянен сътрудник към Института по славянски езици, Борис Иванов, който не е включен в преподавателската дейност. Освен ресурсите, с които разполага дисциплината по това време, важна роля за нейното развитие в научен аспект имат петте Българо-скандинавски симпозиума, проведени през 1979 г. (Малъовица), 1982 г. (Kungälv), 1985 г. (София), 1989 г. (Helsingfors) и 1996 г. (Банкя). Идеята за провеждането на тези симпозиуми се ражда през 1977 г. в разговор между П. Пашов (по това време лектор по български език в Упсала), С. Густавсон (тогавашния професор по славянски езици в Упсала) и А. Шьоберг (професор по славянски езици в Стокхолм и специалист по старобългарски). Материалите на втория симпозиум са публикувани в серията, издавана от Института по славянски езици в Упсала, *Uppsala Slavic Papers*²³. Инициативата за издаването на тази серия е също на С. Густавсон. Неговият принос като професор по славянски езици в Упсала е свързан преди всичко със създаването на еднакви възможности за развитие както на руски, така и на останалите славянски езици. Научните интереси на С. Густавсон са в областта на сравнителното славянско езикознание и по-специално — южнославянските езици. В областта на българистиката той публикува три самостоятелни статии, както и разработки в съавторство с П. Пашов и Б. Иванов²⁴. Интересът към съпоставителното езикознание в Катедрата по славянски езици по това време нараства. Свидетелство за това са и публикуваните през 90-те години статии на Ингрид Майер²⁵ (професор по руски език в Упсала), в които обект на сравнение са фонетичната система и изразяването на категорията определеност в български и шведски език.

²³ *Uppsala Slavic Papers* 13:1, 13:2, Uppsala, 1986.

²⁴ За пълния списък с публикации на С. Густавсон (Gustavsson, S.) в областта на българистиката вж.: www.slaviska.uu.se/bulgariska/index.html.

²⁵ За пълния списък с публикации на И. Майер (Maier, I.) в областта на българистиката вж.: www.slaviska.uu.se/bulgariska/index.html.

През 1991 г. лекторатът по български език получава пълен щат, благодарение на декана на факултета Л. Елмевик и зам.-декана Г. Грен-Еклунд. Това е и годината, в която Р. Юлин защитава дисертация на тема: *The Genesis of the Modern Bulgarian Literary Language*²⁶. Тази дисертацията е първата в Упсалския университет с еднозначно българска тематика. Новаторството на това научно изследване не се изчерпва само с този факт. В търсене на отговора за началото на писмения новобългарския език, Р. Юлин оспорва поддържаната от Л. Андрейчин и неговите ученици теза за Паисиевата *История славянобългарска* като негово начало. В анализа на Р. Юлин за първи път в българското езикознание се формулират езикови и извънезикови критерии за определяне началото на писмения новобългарски език. Сравнявайки Паисиевата история с дамаскините от 17 в., неговото заключение е, че според езиковите критерии за отправна точка на новобългарския писмен език би трябвало да се приемат дамаскините, а не *История славянобългарска*. Дисертацията на Р. Юлин е добре позната сред българистите както в чужбина, така и в България. Би било несправедливо, ако ограничим неговия принос само до това научно изследване, тъй като последните 30 години от развитието на българистиката в Упсала са свързани предимно с неговото име. Преподавателската дейност на Р. Юлин, както и научните му публикации²⁷, до голяма степен допринасят за утвърждаването на дисциплината както в национален, така и в интернационален мащаб. Според UPPDOK, компютърната система за информация за студентите в Упсалския университет, от средата на 70-те години до края на учебната 2006/07 г. броят на студентите, изучавали български език, е 170.

От края на 90-те години техният брой намалява. Това е явление, което засяга изучаването на всички езици в шведските университети. Безспорно тази тенденция с особена сила касае дисциплини като български език, които попадат в категорията „малки езици“. В тази връзка трябва да споменем, че при финансирането на университетските дисциплини в Швеция се прилагат критериите на пазарната икономика както за шведски и английски, които по очевидни причини са особено атрактивни, така и за езици, за които липсват прагматични аргументи. Броят на студентите е правопропорционален на средствата, с които разполага дадена дисциплина. Друга важна тенденция напоследък е, че по-голямата част от студентите избират езикови курсове като допълнение към основните си занимания, а не поради подчертан интерес към теорията на езика или неговото развитие. Техният основен аргу-

²⁶ Gyllin, R. *The Genesis of the Modern Bulgarian Language*. Uppsala 1991 (= *Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Slavica Upsaliensia* 30), pp. 120.

²⁷ За пълния списък с публикациите на Р. Юлин (Gyllin, R.) вж.: www.slaviska.uu.se/bulgariska/index.html.

мент е практическото усвояване на езика, както и знания за културата и традициите на съответната държава. В стремежа си да отговори на новите изисквания както по отношение на интересите на студентите, така и във връзка с повишаване на техния брой, през 2006 г. беше разработен и проведен летен курс по български език, озаглавен *Български за любознателни*²⁸. Курсът е едновременно продължение на традициите, създадени от първия преподавател по български език Й. А. Лундел, но и новаторски по съдържание и методика. Нека припомним, че Лундел е сред инициаторите за провеждането на първите летни курсове в Упсалския университет през 1894 г. Мотивите и тогава, и сега са два: повишаване броя на студентите, както и стимулиране на интерес към задълбочени езикови занимания. *Български за любознателни* предлага алтернативен метод за преподаване на български, в който езикът се използва като средство за представяне на различни теми от българската действителност: култура, история, литература, традиции, музика и кино. Курсът ще бъде включен в редовната програма по български език през пролетния семестър на учебната 2007/08 г.

*

В заключение трябва да отбележим, че през януари 2007 г. се навършват 115 години от началото на първия курс по „новобългарски“. Тази годишнина е оправдан повод да се опитаме да реконструираме историята на българистиката в най-стария университет в Швеция, преди времето и събитията да успеят да заличат част от следите за нейното съществуване. Основният аргумент при избора на фактите е представянето на онези моменти, които очертават нейната специфика. За повече от едно столетие българистиката в Упсала от спорадични единични курсове по български език успява да се установи като редовна академична дисциплина с подчертан езиковедски профил. Наред с годишнината от първия курс би трябвало да отбележим, че от началото на учебната 2007/08 г. по решение на Факултета по езикознание в Упсала български език ще се предлага само като втора специалност. Бъдещето ще определи дали това е новост или връщане към нейната изходна позиция, когато курсът по „новобългарски“ е част от академичната дисциплина „Славянска филология“.

²⁸ За подробно описание на курса вж.: Assenova, D. „How to teach basic Bulgarian in 20 hours?“. — In: *Proc. of Conf. of Bulgarian Studies: Bulgarian Language and Literature at the Crossroads of Cultures*, Szeged, May 21–22, 2007 (под печат).

Литература

1. Birgegård, U. The History of Slavistics in Sweden. — *Beiträge zur Geschichte der Slawistik in den nichtslawischen Ländern*. Wien, 2005, pp. 151–196.
2. Дамянова, Ж. Към историята на изучаването на български език в университета в Упсала. — *Uppsala Slavic Papers* 13:2, pp. 33–43.
3. Хулт, А. Българистиката в Швеция. — *Uppsala Slavic Papers* 13:1, pp. 285–303.
4. Ekblom, R. Zur bulgarischen Aussprache. — *Studier i modern språkvetenskap* VI., Uppsala, 1917, pp. 137–171.
5. Vymazal, Fr. *Die Kunst die Bulgarische Sprache durch Selbstunterricht leicht und schnell zu erlernen*. Wien A. Hartleben's Verlag, 1888.
6. Вълчев, Г. Българистиката в Упсала. — В: *Българистика и българисти*. С., 1981, с. 264–268.
7. *Uppsala universitets Katalog*: Каталози на Упсалския университет от 1892 до 1972 г.

Даниела Асенова

Българистиката в Лодзкия университет

1. История на Катедрата по южнославянски филологии.

Преподаването на славянски езици и литератури в Лодзкия университет е свързано с основаването му непосредствено след Втората световна война. Във Филологическия факултет работят известните полски лингвисти Зджислав Щибер и Карол Дейна; по тяхна инициатива до средата на 50-те години на XX в. в полонистичните катедри факултативно се преподават славянски езици.

През 1995 г., след едно прекъсване от около 40 години, по инициатива на тогавашния ръководител на Катедрата по история на полския език проф. Мария Каминска, към нея се създава „Славянска филология“ със специализация „Българска филология“. Първоначалният етап на дейност не беше лек, преподавателският колектив се състоеше от: един редовен професор (проф. д-р хабил. Малгожата Коритковска, ръководител на специалността); един лектор по български език пред защита на докторска дисертация (Георги Минчев); един доктор и двама асистенти с полонистично образование. Постепенно преподаването се разшири в посока на други южнославянски езици — словенски и сръбски. През 1997 г. специалността се отдели от Катедрата по история на полския език и се обособи като отделно преподавателско-научно звено — Катедра по славянска филология, от 2006 г. като Катедра по южнославянски филологии — едно название, което за момента най-адекватно отговаря на спецификата на преподаване и е свързано с тристепенната форма на обучение, както и с насоките на научноизследователска дейност. През учебната 2006/07 година на пълен щат в катедрата работят: един редовен професор (проф. д-р хабил. Малгожата Коритковска, ръководител на катедрата); четирима университетски професори; един доцент; четирима доктори; шестима лектори по южнославянски езици (трима по български език) и двама асистенти.

От 1996 г. към Катедрата е създаден студентски кръжок „Св.св. Кирил и Методий“, който през изминалите 10 години се превърна в една от най-активните младежки научни организации в Лодзкия университет.

2. Преподавателска дейност.

От 2006 г. в Катедрата по южнославянска филология е въведена тристепенна форма на обучение: лицензиат (бакалавърска степен), магистратура и докторат. Преподават се български, сръбски и словенски език, литератури и култури, разглеждани в балкански и по-общ — славянски контекст. Специално внимание се обръща на съпоставителното езикознание, палеосла-

вистиката (палеография и текстология) и на проблематиката, свързана с възникването и особеностите на националните литератури на балканските славяни.

До учебната 2005/2006 г. в Катедрата са защитени общо 92 българистични магистърски работи: 38 в областта на езикознанието (с научен ръководител проф. д-р хабил. Малгожата Коритковска) и 54 в областта на историята на славянските литератури, палеославистика и балкански фолклор (с научен ръководител проф. д-р Георги Минчев). За нивото на подготовка на студентите българисти говори фактът, че някои от защитените магистърски работи печелят награди на общополски конкурси за дипломни работи с хуманитарен профил, а наши абсолвенти са докторанти и асистенти в други полски университети и научни институти на ПАН.

В Катедрата по южнославянски филологии са защитени 9 доктората, 6 от които българистични. През 1996 г. Георги Минчев защити докторска дисертация на тема: *I nuovi Fogli Slavi del Sinai (un frammento glagolitico del X–XI sec.)*. Работата е посветена на филологичен и литургичен анализ на откритите през 70-те години на XX в. в Синайския манастир „Св. Екатерина“ фрагменти от *Синайския евхологий*.

През 2002 г. Иван Петров защити дисертация на тема: *Изразяване на полипредикативните структури в развоя на българския език* (научен ръководител проф. д-р хабил. Малгожата Коритковска). Подобни изследвания бяха разработвани първоначално на ниво магистърски работи или като по-малки теми, паралелно с проучванията върху езиковата синхрония. Дисертацията на д-р И. Петров е публикувана¹. През 2003 г. в Катедрата бе защитен дисертационният труд на Малгожата Сковронек на тема: *Култът към архангел Михаил в средновековната култура на балканските православни славяни* (научен ръководител проф. д-р Георги Минчев)². В работата се проследяват възникването и проявите на култа към небесния архистратиг в няколко вида културни текстове: официална литература, псевдоканонични творби, иконография и фолклор.

Поредните три българистични дисертации (две езиковедски и една литературоведска) бяха защитени през 2006 г. Юлия Мазуркевич-Сулковска подготви труд на тема: *Инхоативните глаголи в български, полски и белоруски* (научен ръководител проф. д-р хабил. Малгожата Коритковска). Съпоставителното изследване показва разликите в областта на лексикализация на инхоативната семантична структура в представители на трите

¹ I. Petrow, *Wyrażanie struktur polipredykatywnych w rozwoju języka bułgarskiego*. Łódź, 2007.

² Дисертацията е под печат.

основни групи славянски езици. Агата Мокшицка представи за защита труд на тема: *Аналитичните предикатори в литературния български език (синхронен и диахронен план)* (научен ръководител проф. д-р хабил. Малгожата Коритковска), съсредоточавайки се на групата от т.нар. информативни предикатори. И двете работи са сериозни изследвания, реализирани на базата на богат езиков материал. Паралелно с подготовката на дисертационните трудове от няколко години езиковедски колектив реализира проект за издаването на *Българо-полски речник на аналитичните предикатори*³. В момента се работи върху окончателната редакция на текста, предвижда се той да бъде издаден и да служи като помагало в преподаването по български език и в преводите от/на български език.

През същата година дисертация на тема: *Творчеството на българския писател йеросхимонах Спиридон Габровски (средата на XVIII в.—1824 г.)*, защити Беата Котик (научен ръководител проф. дфн Георги Минчев). Трудът е първата монография, посветена на автора на *История, во кратце*, чието книжовно дело е повлияно едновременно от идеите на късния балкански исихазъм и от възрожденския дух на епохата.

В катедрата се обучават четирима докторанти българисти: двама езиковеди и двама литературоведи. Две от работите са пред защита. Първата, на магистър Агата Кавецка (с научен ръководител проф. д-р хабил. Малгожата Коритковска), разглежда развитието на категорията определеност в историята на българския и сръбския език, а втората, на магистър Анджей Колонтай (научен ръководител проф. дфн Георги Минчев) е съпоставително изследване на фолклорните легенди и предания, свързани с изграждането на сакрални обекти. Две от работите са в начален етап на изследване. Първата е посветена на проблемите на превода на полски исторически романи на български език, а втората — на разпространението на популярната преводна литература на Балканите.

Повишаването на научната квалификация на преподавателите продължава и на следдокторско ниво. През 2003 г. на основата на хабилитационния труд *Света книга—икона—обред*⁴ титлата „доктор на филологическите науки“ бе присъдена на д-р Георги Минчев. Монографията е опит за анализ на взаимодействието на литургични и литературни (канонични и псевдоканонични) текстове с фолклора и иконографията на балканските славяни. В катедрата е подготвен още един хабилитационен труд, посветен на поетиката

³ В проекта участват докторанти и една магистрантка, подготвила дипломна работа, посветена на аналитичните предикатори в съвременния български и полски език.

⁴ G. Minczew, *Święta księga — ikona — obrzęd. Teksty kanoniczne a ich funkcjonowanie w sztuce sakralnej i folklorze Słowian na Bałkanach*. Łódź, 2003.

на Вазовия роман *Под игото*. Авторът, доц. д-р Илия Пачев, е предал работата си за печат и чака отварянето на процедура за присъждането на титлата „доктор на филологическите науки“⁵.

3. Научноизследователска дейност.

Не е лесно да се представи изчерпателно научната продукция на колектива, особено ако се вземе предвид фактът, че провежданите изследвания обхващат различни славянски езици и култури (включително полски език и литература). В настоящия текст ще се спрем само на някои по-важни българистични проучвания и научни проекти.

А. Езикознание. Посветените на българския език изследвания се отнасят преди всичко към съвременното му състояние (синхронен план); част от тях е посветена на развойните процеси в историята на езика (диахронен план). И двете направления са важни за нас: отговарят на преподавателските и кадрови нужди на Катедрата по южнославянски филологии и на научните интересни на членовете ѝ. Теоретична и методологична основа на повечето работи е моделът, в който семантичното ниво е база за установяването на средствата за изразяване в езика на изследваните семантични категории. Посоченият модел е валиден и за синхронните, и за диахронните проучвания.

Важно място в разработките, свързани с езиковата синхрония, заемат съпоставителните изследвания, провеждани от полско-българския колектив на *Българо-полската съпоставителна граматика*⁶. В рамките на този проект са подготвени и издадени два тома, посветени на семантичните категории имперцептивност и интерогативност в частта въпроси за решение⁷. Следващата голяма тема от съпоставителен характер, реализирана като издание, се отнася до кондензационните процеси (процеси на номинализация) в структурата на изречението. Проектът бе реализиран като ГРАНТ, финансиран от полския Комитет за научни изследвания, в съавторство с български учен и в сътрудничество с Университета „Николай Коперник“ в Торун⁸.

През 2004 г. започна работата по научна тема, свързана със синтактиса на българския език през XVII–XVIII в. Тази проблематика е интересно

⁵ I. Paczew, Gatunek-historia-tożsamość. Poetyka powieści Iwana Wazowa „Pod jarzmem“ (под печат).

⁶ Съвместен проект на Института за славистика на ПАН и Института за български език на БАН.

⁷ Por.: M. Korytkowska, R. Roszko, *Modalność imperceptywna*, [w serii:] *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, t. 6, cz. 2. Warszawa, 1997; M. Korytkowska, *Modalność interogatywna*, [w serii:] *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, t. 6, cz. 4. Warszawa, 2004.

⁸ Por. M. Korytkowska, V. Małdziewa, *Od zdania złożonego do zdania pojedynczego (nominalizacja argumentu propozycyjnego w języku polskim i bułgarskim)*. Toruń, 2002.

поле за научни изследвания особено ако се отчете фактът, че в богатата научна литература върху българските дамаскини синтактичното ниво не е разработено изчерпателно. Подготвеното в рамките на проекта проучване *Исследования синтаксической системы в болгарских дамаскинах* е готово за печат (автори М. Коритковска, И. Петров).

Представеният преглед на лингвистичните теми и проекти не е пълен, по-големите теми се съпътстват от по-малки разработки, свързани напр. с: отношението между резултативност и темпоралност; диатеза; каузативни предикатори и синтактични особености на изреченията, чрез които те се изразяват; избрани лексикографски и лексиколожки проблеми; особености на езика на пропагандата и др. В момента в Катедрата продължава работата по съпоставителни, семантично-синтактични изследвания. Подготвя се за издаване еднотомна съпоставителна българо-полска граматика, замислена като университетски учебник.

Б. Палеославистика и народна култура. Още от създаването на Катедрата по южнославянски филологии в нея редовно се преподават старобългарски език, кирилска палеография, старобългарска литература и южнославянски фолклор. Научните изследвания са насочени към палеографията и текстологията на кирилските паметници с акцент върху ръкописите от XIV—XVIII в.; анализ на псевдоканоничната и реторична проза на южните славяни; диахронни езиковедски проучвания на езика на паметници от различни редакции; отношение между литературен паметник—иконография—фолкорен наратив; жанрови особености на религиозните фолклорни прозаични жанрове; проблеми, свързани с превода от старобългарски на съвременен език. В рамките на три ГРАНТ-а, финансирани от Лодзкия университет, бяха проучени няколко сборника със смесено съдържание от XV—XVII в. Разчетените от ръкописите творби бяха използвани в издадената антология от старозаветни псевдоканонични творби в полски превод⁹. Липсата на достатъчно преведени на полски език произведения на средновековните южнославянски литератури и на фолклорни текстове, които биха могли да бъдат използвани в преподаването, стимулира колектив от научни работници, докторанти и студенти от горните курсове в подготовката и издаването на още две преводни антологии: на старобългарски агиографски произведения¹⁰ и на български приказки и фолклорни легенди¹¹.

В момента колектив от Катедрата работи върху проект за изготвянето на база данни на славянския старозаветен псевдоканоничен корпус. Първо-

⁹ *Apokryfy i legendy starotestamentowe Słowian południowych*, pod red. G. Minczewa i M. Skowronek, Kraków, 2006.

¹⁰ *Ziemscy aniołowie – niebiańscy ludzie. Anachoreci w bułgarskiej literaturze i kulturze*, wyb. i wstęp G. Minczew, Białystok, 2002.

¹¹ *Złota moneta za słowo. Bułgarskie bajki i legendy ludowe*, wybór i wstęp G. Minczew, Łódź, 2006.

началните резултати от работата бяха докладвани на Международната конференция *Biblia Slavorum Apocryphorum. I. Vetus Testamentum*¹².

В. Литература. Изследванията по история на южнославянските литератури и теоретично-литературните проучвания са съсредоточени върху проблематиката, свързана с възникването на модерните национални литератури през XVIII—XIX в., процесите на митологизация в литературите на южните славяни през XIX в., въпроси на поетиката на прозаичните жанрове в българската литература през следосвободенския период. През 2000—2001 г. Г. Минчев участва в международен проект (с учени от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Карловия университет в Прага) на тема: *Литературни мистификации и етническа идентичност в славянския национален дискурс*¹³.

Увеличаването на преподавателския колектив и разработването на все повече специализирани научни теми и проекти даде възможност за обособяването на нови научно-преподавателски звена в рамките на Катедрата. От месец март 2007 г. към нея са създадени три специалности:

- езикознание (с ръководител проф. д-р хабил. Малгожата Коритковска);
- палеославистика и народна култура (с ръководител проф. д-р Георги Минчев);
- литературознание (с ръководител проф. д-р Ядвига Собчак).

4. Научни конференции и периодика.

Събития в научния живот на Катедрата по южнославянски филологии бяха четирите организирани от нашето звено международни конференции с интердисциплинарен характер. Докладите от всички конференции са публикувани или са под печат. Първата от тях, *Между високата и ниска култура*, бе проведена през 2000 г. и беше посветена на паметта на проф. Тереса Домбек-Виргова, която през последните няколко години от живота си преподаваше българска литература в Катедрата¹⁴. През 2004 г. бе организирана конференцията *Реторично-проповедническата проза на южните славяни*, посветена предимно на дамаскинарската литература като езиков, книжовен и културен феномен¹⁵. Процесите на демократизация в славянските езици след политическите промени от края на 80-те години на XX в. бяха

¹² G. Minczew, M. Skowronek, *Projekt elektronicznej bazy danych słowiańskich apokryfów starotestamentowych*, — В: Fundamenta Europaea, t. VI, 2007 (под печат).

¹³ Резултатите от проекта бяха докладвани на организираната през 2001 г. в Ухерске Храдище международна конференция. Вж.: *Literární mystifikace, etnické mýty a jejich úloha při formování národního vědomí*, — В: Studie Slovákého Muzea, t. 6, Uherské Hradiště, 2001.

¹⁴ *Między kulturą niską a wysoką. Zjawiska językowe, literackie, kulturowe. Pamięci prof. dr hab. T. Dąbek-Wirgowej*, red. M. Korytkowska, Z. Darasz, G. Minczew, Łódź, 2001.

обсъдени на международната конференция *Без цензура. Прояви на демократизация в славянските езици в края на XX в.*, проведена през 2005 г. съвместно с Варминско-мазурския университет в Олштин¹⁶. През следващата, 2006 г., Катедрата организира международна конференция на тема: *Biblia Slavorum Apocryphorum. I. Vetus Testamentum*, посветена на рецепцията на старозаветните псевдоканонични (апокрифни текстове) в средновековните славянски литератури, култури и изобразително изкуство¹⁷.

Студентският кръжок „Св.св. Кирил и Методий“ също организира две международни студентски конференции: през 1998 г. на тема: *Човекът в сферата на въздействие на чужда култура*¹⁸ и през 2005 г. на тема: *Балканите през погледа на младия човек*¹⁹.

Важен момент в научния живот на Катедрата бе също така основаването през 2003 г. на славистично периодично издание, редактирано от наши преподаватели. Това е годишникът „Южнославянски научни свезки. Език. Литература. Култура“. До този момент са излезли три тома, четвъртият е под печат²⁰. Годишникът има интердисциплинарен характер, в него се публикуват езиковедски и литературоведски статии, палеографски и текстологични изследвания, културологични студии. Отвореният характер на „Южнославянски научни свезки“ дава надежда, че те ще се превърнат във форум за обмен на възгледи между полски и чужди учени, особено между онези от тях, които са посветили проучванията си на Балканите.

Бъдещата дейност на Катедрата по южнославянски филологии е предвидена като продължение на досегашните изследвания. Надяваме се, че добре подготвени млади специалисти, абсолвенти на катедрата, ще намерят своето място в реализацията на досегашните и нови научни теми и проекти.

Малгожата Коритковска, Георги Минчев

¹⁵ Докладите са публикувани — В: *Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe*, t. 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2005.

¹⁶ Докладите са публикувани — В: *Acta Neophilologica*, VIII, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2006; *Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe*, t. 3, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2006; *Zeszyty Naukowe Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej*, t. 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2006.

¹⁷ Докладите са под печат — В: *Fundamenta Europaea*, t. VI, 2007.

¹⁸ *Człowiek w sferze oddziaływania obcej kultury*. Materiały z Międzynarodowej Naukowej Konferencji Studenckiej, pod red. G. Minczewa, Łódź, 2000.

¹⁹ *Balkany w oczach młodego człowieka*, pod red. I. Petrova, Łódź, 2007.

²⁰ *Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe*, red. Z. Darasz, M. Korytkowska (red. naczelny), G. Minczew, I. Petrov (sekretarz), B. Zieliński, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, t. 1, 2004; t. 2, 2005; t. 3, 2006; t. 4 — под печат.

Международна фондация „Европейски форум“ Международно немско-българско културно дружество с научен център и виртуален музей на жените на Балканите

Международната фондация „Европейски форум“ и Международното немско-българско културно дружество с научен център и виртуален музей на жените на Балканите са неправителствени, надпартийни и независими международни организации, съдебно регистрирани в Германия и България.

Те са създадени на основата на доброволно сдружение на интелектуалци (на първо място от Германия и България) и имат това предимство пред подобни организации, че познават отвътре реалните процеси и проблеми на Балканите и на източноевропейската културна ситуация, като работят с нейните конкретни носители — историци, хора на културата, науката, религиите и изкуствата.

Международната фондация „Европейски форум“ работи по програма „БЪЛГАРИЯ, ЕВРОПА, СВЕТА“, която стимулира изграждането на културните връзки между европейските народи, народите на Балканите и другите народи в света за създаването на нови контакти между дейците на културата, науката и изкуствата.

Приетото название „Европейски форум“ символизира идеята за културен диалог и сътрудничество, форум за взаимно опознаване на културите, историята и религиите на Европейските народи и другите страни в света за мир и разбирателство. Проектите на „Европейски форум“ активизират защитните сили на източноевропейската интелигенция в нейната борба за съхранение и възраждане на националните ценности, като привличат утвърдени и млади таланти от България, балканските страни и другите страни от Европа.

Нашата повече от 15-годишна дейност има изключителен принос в областта на културния обмен между България, Германия и другите европейски страни, съгласно изискванията на Европейската общност за разширяване на културния диалог с източноевропейските страни. Ще споменем някои прояви, пряко свързани с българистичната дейност — симпозиуми, конференции, кръгли маси, открити диалози, литературни вечери и др.

„Европейски форум“ организира както представяния на български поети и писатели, така и на немски и австрийски автори в България. 1994 г. бе белязана с няколко поетични вечери — напр. „Тракийско злато“, на която поетесата Жени Заимова представи Вира Смилкова и „Докосване“ — премиера на стихосбирката на Лиляна Райчева в Националния дворец на култу-

рата. След тях могат да се отбележат: книгата „Благоденствие за всички“ — премиера на биографията на бащата на германското чудо — Лудвиг Ерхарт, — представена за първи път на български език в превод на Димитър Хаджиниколов (1995); книгите на Александър Фол „Тракийският Дионис“ и „Слова и дела в древна Тракия“, представени от проф. Богдан Богданов (1995); „Австрийската драматургия и нейната реализация на сцената на Народния театър“ от Яна Мутафчиева, представена от проф. Хилде Фай по спомените на проф. Любомир Тенев в предговора, с участието на артисти, изпълняващи текстове на австрийски автори (1995); „Феликс Каниц и неговото дело в България“ с участието на Унгарския културен институт (1995), както и поезията на австрийската поетеса Ева Кристи под заглавие „Искрици на духа“ (1995). През същата година с помощта на Фондацията беше популяризирано творчеството на Павел Матев, Георги Константинов, Виолета Минкова и др. Литературните вечери бяха съпътствани от четения на произведенията на авторите, изпълнени от известни актьори, които запознават широка културна аудитория с техните текстове. Тази традиция продължава и в следващите години — 1998—2007. Вниманието привлякоха премиерите на книгите на Вера Мутафчиева „И страшно е, майко, и весело...“, представена от проф. д-р Хилде Фай (1998); отбелязването на 100-годишнината от рождението на сръбската поетеса Десанка Максимович с участието на Редослав Смилкович, Слободан Маркович, Ганчо Савов, придружено от изпълнение на български и сръбски актьори (1998); литературно четене на творби от баварската писателка Ирене Кубелка (1998) и др. През 1999 г. се състоя вечер, посветена на литературния кръг „Евгения Марс“, а също така — на книгите на Лилия Райчева „Дихания“ (1999) и „Брегове“ (2002), на Райна Сотирова „Хайку“ (2000), на „Речник по стихознание“ на София Филипова (2005), „От светлината до края“ на Елена Димитрова (2006) и др. По инициатива на Фондацията бе организирано честване на именитата българска актриса Петя Герганова по случай 100 години от нейното рождение. В кръглата маса „Творчеството на Петя Герганова и приносът ѝ за развитието на българския национален театър“ участваха видни театроведи и културни дейатели (проф. Надя Тихова, проф. Севелина Гьорова, проф. Ана Иванова, проф. Петър Петров, проф. Надя Андреева, проф. Хилде Фай, Красимира Филипова, Росица Данаилова, Лиза Матева и др.) (2004).

През 1996 г. беше чествана 120-годишнината от Априлското въстание, която Фондацията отбеляза чрез изпълнението на поемата „Кървава песен“ от Пенчо Славейков; широк отзвук имаше научната конференция „Хайнрих Хайне и Пенчо Славейков“ с участието на проф. д-р Йозеф Крузе от Института „Хайнрих Хайне“ в Дюселдорф, проф. д-р Хилде Фай, проф. Тончо Жечев, проф. Стоян Каролев, проф. Иван Сарандев, проф. Емилия Стайчева,

Ангел Ангелов, Елка Димитрова и др. Връх в дейността на Фондация „Европейски форум“ беше международният фестивал „Културите на градовете по Дунава“ в гр. Лом (ноември 1996).

През 1998 г. бе тържествено отбелязана 120-годишнината на П. К. Яворов. Фондацията съдейства на Института за литература при БАН при организацията на международна научна конференция с участието на учени от 18 страни. Интерес предизвика рецитала от стихове на П. К. Яворов, за първи път представен от преводачи на 12 европейски езика. Не по-малък интерес и внимание предизвика честването на 150 години от рождението на Иван Вазов (2000), което също бе съпътствано от литературно четене с много богата програма.

Едни от най-значителните прояви на Фондация „Европейски форум“ са културните фестивали в Бавария, Германия (1991, 1993, 1994, 1999, 2000, 2001).

През 1991 г. за пръв път се състоя литературната среща *„От Шварцвалд до Черно море. Дни на българската култура в Бавария“*. На нея проф. д-р Хилде Фай (председател на Фондацията) представи Вера Мутафчиева с романите ѝ *„И Клио е муза“*, *„Случаят Джем“*, а проф. Фридберт Фикер (Мюнхен) говори за проекта на Хилде Фай *„Приказката като духовна връзка“* и инициативата *„Ученици от Германия рисуват по български народни приказки и ученици от България рисуват по немски народни приказки“*. Широко отзвук предизвика международната научна конференция *„Дунавът като комуникационно средство през вековете и до днес“* — с участието на известни български и немски учени: проф. Крумка Шарова, проф. Вера Мутафчиева, проф. Александър Фол, проф. Донка Петканова, Левкийски епископ Неофит, проф. Радко Поптодоров, проф. Милена Цанева, проф. Боряна Велчева, проф. Надежда Андреева, проф. Цветана Тодорова, проф. Костадинка Паскалева, проф. Ружичка (Лайпциг), проф. Христо Холиолчев (Виена), проф. Фридберт Фикер (Мюнхен), Инес Кьолер (Гьотинген), Лотар Буркхард, Хелга Акер, Валтер Майер, Ото Баумгартнер (Бад Вьорисхофен). В първия фестивал участваха 150 души от България — висши духовници, професори, учени, писатели, поети, композитори, музиканти, художници, балетисти, ансамбъл *„Филип Кутев“*, ансамбъл *„Йоан Кукузел-Ангелогласния“* и др.

Инициативата *„От Шварцвалд до Черно море“* (Дни на българската култура в Бавария) продължи и през 1993 г. под формата на немско-български балнеотерапевтичен симпозиум, посветен на известния немски духовник отец Себастиан Кнайп, създател на водолечението в Бавария — Бад Вьорисхофен. Състоя се и литературна вечер, посветена на творбите на Борис Димовски и Христо Бойчев. Дните на баварската култура в София (1993) включваха литературна среща с литературен кръг *„Пегасос“* — Шефан Рамер

представи баварските писатели Харалд Грил, Клаус Мерц, Ханс Дитер Шварце, както и поетичен рецитал със стихове от баварските поетеси Ева Кунтке и Катерина-Луизе Вирт. Не по-малко интересна бе организираната през същата година вечер, озаглавена „Съществуване в сянка“, със стихове от баварската поетеса Катерина-Луизе Вирт.

През 1995 г. продължиха срещите *„От Шварцвалд до Черно море“* (Дни на българската култура в Бавария), този път под патронажа на канцлера на Федерална република Германия, д-р Хелмут Кол, в Бад Райхенхал, Бавария. Състоя се кръгла маса на тема „Българските традиции в интеграцията към европейските цивилизации“ с участието на учени от България и Бавария: проф. Крумка Шарова, проф. Александър Фол, проф. Андрей Пантев, Русенски митрополит Неофит, проф. Николай Шиваров, проф. Елена Кутева, проф. Нева Кръстева, проф. Величко Минеков, доц. Ерика Лазарова, проф. Греди Асса, проф. Андрей Даниел, проф. Валентин Колев, Валтер Ангерер-младши, Шефан Биркел, г-н Бертч от „Сименс“ — Мюнхен, представители на „Химимпорт“ в Бавария.

Не може да се отмине без внимание проявата *„Срещи на европейските култури — София 95“* (октомври—ноември 1995 г.) под патронажа на Министерството на културата на България.

Широк отзвук в Германия предизвикаха *„Дни на българската култура“*, посветени на 2000 години Рождество Христово и 1130 години българска християнска култура (октомври 2000), проведени в Гастайг — Мюнхен, Бавария. По същото време се състоя и среща с българската писателка Вера Мутафчиева на тема *„Балканите — България и Европа“*, представена от проф. д-р Хилде Фай. Разнообразните прояви на *„Дни на българската култура“* продължиха през 2001 г. в двореца „Хоесверда“ — Дрезден. В програмата бе включена премиера на книгата *„Златната птица“* с български народни приказки в превод на немски език от проф. Хилде Фай, представена от Герт Хемплер.

„Баварски културни дни — открит диалог: Бавария—България — културни традиции“ имаше изключително разнообразна програма с участието на баварски и български културни дейци. Първата част включваше среща с литературен кръг „Пегасос“, с неговия главен издател — Карл Криг и баварския писател Бернхард Зецвайн. Актьорите Тамара Войс и Мариус Донкин представиха техни творби в превод от немски на български език от Ивет Милева, Елена Панайотова, проф. Хилде Фай, Доли Николаева. Георги Константинов представи литературния кръг „Пламък“, а младите поетеси Екатерина Карабашева и Ирина Велева четеха свои стихове на немски език, като актрисата Гергана Кофарджиева прочете стиховете и на български език. Втората част беше съставена от доклади, изследващи историческата връзка между баварски и български творци (доц. Ружа Маринска, проф.

Нева Кръстева, Екатерина Зографова). Артистите Гергана Кофарджијева, Тамара Войс и Мариус Донкин представиха творби на българските писатели Бойка Асьова, Нина Андонова, Весела Ляхова, Светослав Наум. Без съмнение срещата допринесе за взаимното опознаване на литературите и културите, както и за инициране на бъдещи проекти на двете страни.

За всички свои прояви Фондацията и Дружеството притежават богата документация с отзиви от пресата в България, Германия и други европейски страни, както и видео-, аудио- и фотоматериали за събитията. Една малка част от тях са поместени в юбилейното издание на сп. „Европа 2001“ (бр. 2, 2006), посветено на богатата на събития дейност през изминалите 15 години.

Доли Николаева

НАУЧЕН ЖИВОТ

Четвърти международен симпозиум „Преславска книжовна школа“ (Варна, 21–23 септември 2007 г.)

Конференцията бе посветена на 1100-годишнината от Успението на княз Борис I Михаил и 1080-годишнината от смъртта на цар Симеон I. Тя бе открита от ректора на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ проф. Добрин Добрев и с презентация от доц. Веселин Панайотов, който представи изданията и дейността на Научен център „Преславска книжовна школа“ във връзка с 30-годишния юбилей от създаването му.

В работата на симпозиума взеха участие над 30 учени от България, Германия, Австрия, Русия, Унгария, Швеция¹.

Голяма част от докладите бяха посветени на текстологически проблеми и лексикални изследвания. Й. Райнхарт (Виена, Австрия) изнесе нови текстологически сведения относно хърватската глаголическа традиция на старобългарския Паренесис върху материал от Словото за прекрасния Йосиф. Въз основа на детайлен анализ М. Йовчева обобщи данните за езиковите характеристики и състава на Путятиния миней, като обвързва наблюденията си с предполагаемия гръцки (константинополско-палестински) архетип от края на IX в. Л. Тасева спря вниманието си върху лексиката на триодните синаксари от XIV в. и отношението кирилометодиевски/преславски пласт в тях. В съпоставителен план бяха анализирани пасажите от Книга на пророк Даниил в Хрониката на Георги Синкел (А.-М. Тотоманова), общите места между Книга Изход и текст от Изборника от 1073 г. (В. Желязкова), заемките от Черноризец Храбър в Житието на Стефан Пермски (И. Феринц, Сегед, Унгария), апокрифните елементи в Житието на св. Еразъм Формийски (Б. Мирчева). Разгледани бяха също така въпросите за преславската лексика в староруски служебни минеи (Ц. Досева) и в

¹ Програма на конференцията, резюмета от докладите и снимки са достъпни в интернет (<http://old.shu-bg.net/Fakulteti/pres/webs/Aktualno/aktualno.htm>). Очаква се през 2008 г. текстовете да бъдат публикувани в т. 10 на поредицата „Преславска книжовна школа“.

Пандектите на Никон Черногорец (С. Богданова). Р. Станков представи нови данни от изследванията си върху лексикалните моравизми, а на словосъчетанията в славянските ръкописи посвети своя доклад В. Петрова (Чебоксари, Чувашка република). Обект на лингво-текстологическо проучване бяха и други книжовни паметници със старинен произход — кратката редакция на Златоструя (Т. Георгиева), Диалозите на Псевдо-Кесарий (Я. Милтенов), Прохиронът (Цв. Янакиева), Енинският апостол (Д. Йорданов), Надгробното слово за Василий Велики от Григорий Назианзин (М. Спасова), Канонът за Климент Римски от Йосиф Химнописец (И. Христова). Изнесени бяха данни за преводни и оригинални химнографски произведения, свързани с предположителното авторство на преславски книжовници (В. Панайотов), бяха изказани хипотези относно взаимоотношността между редактирането на Похвалното слово за Кирил и определени исторически събития от края на IX и началото на X в. (А. Калоянов). На литературно-теоретични и богословски въпроси бяха посветени изследванията на Л. Мончева (за топоса *фотодосия*), Р. Тодорова (*нетварната светлина* и иконографията), Й. Московска („Отсъствието на амброзията в Хрониката на Йоан Малала“), Г. Стоянова („Словесен образ на Христос-тетраморф в Църковното сказание“), А. Дюлгерс („Свободата на волята в диалога „За свободната воля“ на Методий Олимпийски“).

Център на докладите на историческа тематика отново бе българският IX—X в. Т. Алмаш (Сегед, Унгария) представи изследване върху българо-унгарските отношения по време на династията на Арпадите. Д. Найденова анализира хипотезата за изпратените от Византия на княз Борис I Михаил законодателни книги и констатира липсата на надеждни свидетелства за това в културно-исторически и извороведски план. В доклада на Ю. Великов бяха анализирани посланията на патриарх Фотий до княз Борис I Михаил с акцент върху защитата на иконопочитанието. П. Георгиев постави въпроса за нарушаването на правилата на наследяване при поемането на царската власт от цар Петър и акцентира върху възможните причини за възцаряването на най-младия син на Симеон I.

Научните съобщения от областта на палеографията, епиграфиката и археологията също имаха своето важно място в работата на симпозиума и предизвикаха плодотворни дискусии. С. Кемпген (Бамберг, Германия) изнесе доклад върху развоя на кирилското писмо с акцент върху произхода и употребата на графемата Ѡ, като предложи богат илюстративен материал от византийски и славянски ръкописни източници. А. Гранберг (Гьотеборг, Швеция) анализира съвместното и отделното ползване на различни писмени системи (руническа, гръцка, глаголическа, кирилска) в контекста на въпроса за това по какъв начин развоят на държавността и идеята за идентичност се отнасят до развоя на писмената култура. В доклада на Т. Рождественская

(Санкт Петербург, Русия) бе извършена задълбочена съпоставка между новооткрития новгородски триптих-палимпсест и старобългарската едноерова епиграфика от X—XI в., а сходни особености на новгородските грамоти бяха разгледани от А. Николова. Нови материали и интерпретации бяха предложени относно преславската рисувана керамика (Т. Тотев) и рисунките графити от Плиска (К. Константинов). Безспорно като събитие на конференцията бе приет докладът на К. Попконстантинов и Р. Костова, посветен на откритите дни по-рано гробници в т.нар. манастир на чъргубиля Мостич. Участниците в конференцията не само имаха възможност първи да се запознаят с находките по време на организираната екскурзия в последния ден на научната среща, но и за пръв път да научат за надписа, открит в една от погребалните камери, в която са били препогребани неизвестен български синкел и неговото семейство. Новите открития в Преслав несъмнено ще дадат повод за плодотворни научни изследвания, допълващи и променящи традиционни схващания в българската медиевистика.

Симпозиумът „Преславска книжовна школа“ затвърди позицията си като престижен ежегоден научен форум, гарантирана както от добрата организация, дължаща се най-вече на усилията на младите колеги от Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, така и от научната значимост на изследванията в областта на културата, историята и литературата на Първото българско царство. Конференцията показва за пореден път необходимостта от задълбочаване на сътрудничеството и общуването между българските изследователи на средновековното наследство, за да възникват и се реализират нови идеи, а проучванията да бъдат методологически защитени, приносни и да отговарят на съвременните научни критерии.

Явор Милтенов

Пета международна конференция за Ригас Велестинлис

От 4 до 7 октомври 2007 г. във Велестино (Гърция), родния град на Ригас Велестинлис, се проведе поредната (пета) международна конференция, посветена на живота и делото на големия гръцки просвещенец, идеолог на националноосвободителното движение и революционен поет. Традиционно конференцията се организира от „Дружеството за научно изследване на Ферес—Велестино—Ригас“, чийто неуморен председател, изследовател и издател на делото на Ригас, д-р Димитриос Карамберопулос, отново успя да събере видни учени както от Гърция, така и от България, Испания, Полша, Русия, Сърбия и Румъния. Велестинските конференции се провеждат от няколко десетилетия през 4—5 години и почти винаги са свързани с някаква важна годишнина. Петата конференция бе свързана с 250-годишнината от трагичната смърт на големия поет и революционер и неговите другари в Белград след залавянето им от австрийската полиция в Триест.

Част от докладите (предимно на гръцките учени) разглеждаха по-общи въпроси, свързани с Велестино и селищата в областта, с политическата, просветната, културната и църковната им история, с археологическите открития и местната топонимия, с участието на Велестино в националноосвободителните движения, с миграцията на велестинското население в Америка, с началото и историята на честването на дейността на Ригас в родното му място, с проблеми на местната инфраструктура и др.

По-голямата част от докладите бяха посветени на въпроси, свързани с живота и дейността на самия Ригас, на съхраняването на оскъдните ръкописни и архивни материали, останали от него, на съдбата на неговите лични издания, както и на съвременното им научно осмисляне и преиздаване. Проф. Атанасиос Каратанасис направи подробен преглед на изследванията за Ригас през последното десетилетие, преобладаващата част от които се оказват провокирани именно от активната дейност на „Дружеството за научно изследване на Ферес—Велестино—Ригас“. Проф. Панайотис Камилakis се спря на присъствието на Ригас в писателското дело на Г. Филарету; проф. Ксения Гаджански направи интересен паралел между поетическото дело на Ригас и това на Петър Петрович Негош; младата испанска елинистка Изабел Галвез Гарсия потърси аспектите на „островитянството“ в творчеството на Ригас; Георгиос Влахакис се спря на възприемането на образа на Ригас в англосаксонския свят; Калица Цяка-Янопулу проследи разпространението на „Марш“ на Ригас, а Панос Карайоргос направи общ преглед на присъствието на Ригас в чуждата библиография. Два доклада — на Астериос

Аргириу и на Петрос Петратос — изследваха връзката на Ригас с идеологическия и поетическия живот в Йонийските острови. Проф. Янис Карас разгледа проблема за Балканите като духовна общност в духа на идеите на Ригас, акад. Григорий Арш съобщи интересни вести за някои руски архивни извори, свързани с Ригас, а Екатерина Кумариану разгледа в паралелен план живота на Ригас и Кораис. Докладите на д-р Димитриос Карамберопулос, на Стелиос Музакис и Евангелос Ливиератос бяха посветени на проблеми от картографски характер във връзка със създаването на голямата „Карта на Гърция“, издадена от Ригас, и спасяването на единични оригинални екземпляри. Д-р Димитрис Карамберопулос изнесе доклад и за опазването на екземпляри от „Конституцията“ на Ригас от въстаниците в гръцката националноосвободителна борба. На литературните, философските и обществено-политическите измерения на делото на Ригас бяха посветени още около десетина други доклада.

На конференцията българската наука бе представена от специалисти елинисти от Института по балканистика при БАН и от СУ „Св. Климент Охридски“. В доклада на Агоп Гарабедян и Румяна Комсалова в полемика с някои повърхностни мнения бе разгледан проблемът за религиозния фактор в схващането на Ригас за „балканска федерация“. Кирил Топалов се спря на въпроса за новата сакрализация на революционното слово в поезията на Раковски и Ригас. Саня Велкова направи интересен паралел между просвещенското дело на Васил Априлов и Ригас, а Юра Константинова направи подробен преглед на приноса на българската историческа и литературна наука в осветляването на делото на Ригас в български и общобалкански план, като по този начин компетентно компенсира празнотите в това отношение на близките по тематиката си доклади на гръцките колеги, в обектива на чието внимание с малки изключения бяха попаднали почти изключително само гръцки изследвания и издания. Докладите на българските учени бяха приети от останалите участници в конференцията с подчертан интерес, бяха оценени високо и предизвикаха оживени дискусии. В заключителния панел на конференцията д-р Карамберопулос обяви предстоящото издаване на гръцки на монографията на К. Топалов „Раковски и Ригас в културно-историческите модели на Балканското възраждане“ и като подчерта значението ѝ на най-нов принос в съпоставителното балканско изследване на Ригас, призова участниците в конференцията от останалите балкански страни към създаване на подобни изследвания.

Веска Берова

Международна научна конференция, посветена на 100 години от рождението на акад. Иван Дуйчев (Варна, 5—7 октомври, 2007)

От 5 до 7 октомври 2007 във Варна се проведе Международна научна конференция, посветена на 100 г. от рождението на акад. Иван Дуйчев. Организатори на конференцията бяха Центърът за славяно-византийски проучвания „Ив. Дуйчев“ към СУ и Варненската и Великотърновската митрополия. Участваха учени от България, Германия, Русия, Италия, Сърбия, Македония, САЩ, Турция, Израел и Ватикана. Варненската конференция беше продължение на серия събития, с които през 2007 г. се отбеляза 100-годишнината от рождението на акад. Иван Дуйчев (конференция през април 2007 г. в Софийския университет на тема „Основи на архивистиката в България“, организирана от Катедрата по архивистика; фотоизложба, показана в София и в Българския културен център в Москва и др.).

Конференцията беше открита с приветствия от страна на: Ректора на СУ, на Варненската община и на Негово Високопреосвещенство митрополит Кирил. Пленарни доклади бяха изнесени от В. Гюзелев (България), П. Шрайнер (Германия), М. Бибилов (Русия), Р. Щихел (Германия) и Дж. Патрик (Израел). Докладчиците разгледаха преди всичко приноса на Ив. Дуйчев в световната медиевистика, неговото място и роля за изследването на европейските исторически извори и епистолярно му наследство (В. Гюзелев — „Историкът Иван Дуйчев“; П. Шрайнер — „Кореспонденцията между Ф. Дьолгер и Ив. Дуйчев 1937—49“). Докладът на М. Бибилов представи въпроси относно същината на категориите *вечност* и *време* във византийски богословски текстове, започвайки от традицията на новозаветните текстове и ранновизантийската патристика — Теодорит Кирски, Василий Велики и пр. Проследен беше процесът на християнската сакрализация на понятието *време* — още от класическата античност и свързването му впоследствие с теоцентризма. Следващият пленарен доклад бе в областта на палеографията и кодикологията — проф. Р. Щихел разгледа проблема с илюстрациите, вмъкнати в средата на известния Томичов псалтир, където 77-ми псалм от Псалтира се отделя винаги с миниатюри. Той представи съпоставка на тези миниатюри от различни кодекси и анализира връзката на изображенията с текста. Дж. Патрик изнесе доклад на тема „Наследството на манастира „Св. Сава“ в православната църква“. Организатор на монашеския живот в Палестина през VI в., св. Сава основава шест лаври и манастири. Присъствие на славянски монаси в тях има след кръстоносните походи — напр. в ма-

настира „Св. Екатерина“ на Синай се пази значителна и много ценна сбирка от славянски ръкописи. Вторият проблем, разгледан от него, бе за литургичното влияние на св. Сава и по-специално на неговия типик, тъй като систематизацията в литургичния календар се дължи на него и има влияние в Египет, Синай и пр. Неговата литургия се разпространява и в Константинопол. През XIII в. архиепископ Сава Сръбски посещава манастира му по време на поклонническото си пътуване в Светите земи.

Второто заседание на конференцията (протекло в залата при църквата „Св. Архангел Михаил“) включваше доклади с интердисциплинарен характер. Проф. Джераудо, съвместно с Марчела Ферачоли (Венеция), прочете съобщение за непубликуван ръкопис от библиотеката Музео Корер във Венеция за пътуването на венецианския посланик Катарино Зен до Константинопол и Високата порта през 1550 г. С. Войку (Ватикана) говори за неизвестен славянски превод на изгубен вече ръкопис, съдържащ Сибилните пророчества (Втора книга на Енох). Цв. Чолова (София) разгледа класическите традиции, проявяващи се в интелектуалното и естественонаучното наследство на средновековна България. А. Ванкова (Русия) се спря на монашеската култура и книжовността във Византийската империя, извличайки информация от някои поучителни четива, разпространявани сред монасите в Палестина и Египет през ранновизантийския период, в които се говори за мигриране, продажба и кражба на книги и т.н. А. Нейкова (София) разгледа приноса на Иван Дуйчев за развитието на университетската архивистика в България. Сн. Ракова се спря на проблема за историческата памет и за писането на история в България и Сърбия през XIII–XV в. Заседанието завърши с представяне на проект за дигитализация на ръкописите като метод за тяхната консервация и за лесен достъп до тях. Проектът (изпълнители: Р. Дечева, Н. Харалампиев) се осъществява съвместно между Центъра за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“ и Центъра за изследване на ръкописи „Вестигия“ от Австрия.

На 6 октомври конференцията протече в три секции: „История и археология“, „Изкуствознание“ и „Ръкописната традиция на Балканите“. Първата секция имаше участници както историци, така и археолози, като повечето от докладите бяха посветени на проблеми от историята на Първото българско царство (Д. Шакел: „Българското въстание при царуването на Никифор“; П. Георгиев: „За племето севери“, С. Пириватрич: „Furta sasra в Първото българско царство“; А. Миланова: „Динамика на селото във византийска България през XI–XII в.“ и др.). Актуални резултати от археологическите проучвания в България и нови открития бяха представени от К. Попконстантинов (България): „Манастирът на Георги Синкел в Преслав“ и К. Трайковски (Македония): „Средновековните църкви в епископския град Моровис в Македония“. Няколко доклада засягаха и периоди от по-късната

средновековна история на България (Е. Костова: „Нови изворови сведения, отнасящи се до моливдовула на Константинополския патриарх Макарий“, К. Павлиянов: „Светогорската обител Ватопед и нейните метоси в Ахтопол и Цариград през периода 1600—1700“). На проблемите на градския живот в Самоков през XIX в. беше посветен докладът на Иван Патев (ЦСВП „Иван Дуйчев“). Втората секция събра учени изследователи на стенописи, икони и паметници на изкуството (П. Льокак с доклад върху стенописите от Иваново, Р. Русева за монументалната живопис от църквата „Св. Троица“ в Берат, К. Паскалева: „Йерусалимията — знакът на поклонничеството“ и др.). Третата секция, в която участваха Аксиния Джурова („За „скрития свят“ на ръкописите“) и Мария Полимирова („Две непроучени старопечатни четвроевангелия на йеромонах Лаврентий“), представи приноси в изучаването на ръкописната и старопечатната книга.

Снежана Ракова

Шишманови четения 4: Иван Д. Шишманов — култура и политика

На 8 и 9 ноември 2007 г. в Свищов се проведеха „Шишманови четения 4“ в рамките на научния проект „Проф. Иван Д. Шишманов и модернизацията на българската хуманитарна наука“.

Този научен проект бе замислен в секция „Литература на Българското възраждане“ при Института за литература на БАН през 2004 г. и реализиран като интердисциплинарен проект с участието на учени от институтите за литература, български език, история и балканистика, както и от университетите в София и Пловдив и с участието на специалисти от Русия, Украйна, Румъния и Гърция под ръководството на ст.н.с. дфн Румяна Дамянова, завеждащ секция „Литература на Българското възраждане“.

В резултат от досега извършената работа бяха подготвени и издадени два научни сборника от проведените през 2004 г. и 2005 г. Шишманови четения — „Иван Д. Шишманов — форумът“ (2005) и „Иван Д. Шишманов — ученият и гражданинът“ (2006). Под печат е сборникът с материали от третите Шишманови четения — „Иван Д. Шишманов — наука и политика“. Излезе и сборникът „Да бъдем европейци и все пак българи. Иван Шишманов в оценката на съвременниците си“ (съставители проф. дин Румяна Радкова, ст.н.с. д-р Стоян Пинтев, Цветана Величкова. С., 2006).

Тазгодишните Шишманови четения бяха посветени на 145-годишнината от рождението на проф. Иван Д. Шишманов и се проведеха в гр. Свищов — родното място на големия учен. В организацията и провеждането на научния форум активно се включи община Свищов.

Четенията бяха открити от кмета на града — г-н Станислав Благов. Слово, запознаващо присъстващите с дейността по проекта и постигнатите до момента резултати, както и с перспективите за бъдеща работа, произнесе ст.н.с. дфн Румяна Дамянова, ръководител на проекта.

Изнесени бяха богати и разнообразни доклади, представящи научното, културното и политическото наследство на Иван Шишманов. Докладът на член-кореспондент проф. Милена Цанева (СУ „Св. Климент Охридски“) беше посветен на взаимоотношенията — приятелски и професионални — между Иван Вазов и Иван Шишманов. Културната и просветната политика на Иван Шишманов беше обект на докладите на доц. дфн Мария Младенова от Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии („Връзките между Иван Д. Шишманов и първите български библиотековедки д-р Мара Тодорова и Маргарита Димчевска“), на ст.н.с.

д-р Стоянка Бояджиева от Института за фолклор — БАН („Културно наследство и културно строителство“), на проф. д-р Диана Иванова от ПУ „Паисий Хилендарски“ („Проф. Иван Д. Шишманов за книжовния език“), от доц. д-р Елена Тачева от ЮЗУ „Неофит Рилски“ („За училищните проекти на Иван Шишманов“), от проф. д-р Димитър Овчаров от Археологическия институт с музей — БАН („Иван Шишманов, Вацлав Добруски и Народният музей“).

Научните гледища на Иван Шишманов бяха коментирани в докладите на акад. Иван Радев от ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“ („Паисий и Русо — проблемно-съдържателни и жанрови индикации“), на проф. д-р Надежда Драгова от ЮЗУ „Неофит Рилски“ („Задраскан, отречен Ренесанс“), на гл. ас. Петър Стефанов от ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“ („Иван Шишманов в перспективата на алекознанието“), на проф. д-р Клео Протохристова от ПУ „Паисий Хилендарски“ („Лекционният курс на Иван Шишманов върху литературата на XVIII век“).

Белетристичният талант на Иван Шишманов, засвидетелстван в неговите дневникови записки, беше тема на докладите на гл. ас. д-р Елена Гетова и гл. ас. Младен Влашки от ПУ „Паисий Хилендарски“, на ст.н.с. д-р Светла Петкова от Института за фолклор при БАН.

Блок доклади беше посветен на рода Шишманови в историята на град Свищов: на доц. д-р Юлия Николова от ПУ „Паисий Хилендарски“, почетен гражданин на Свищов, както и на свищовските участници: проф. Радко Радков, Ивелина Иванова, Веселина Спасова и Маргарита Колева. В доклада си, разглеждащ участието в книжовното спомоществователство на градовете и селата през Възраждането, Недка Капралова от Института за литература при БАН обърна специално внимание на мястото и ролята на Свищов и на видния свищовски търговец Александър Шишманов, чичо на проф. Иван Д. Шишманов, в това специфично за XIX век явление. Васил Балевски от Института за литература отново представи част от богатата кореспонденция между Иван Д. Шишманов и Михаил Арнаудов.

„Шишманови четения 4“ за пореден път показаха силния интерес към научното, културното и политическото наследство на проф. Иван Д. Шишманов — интерес, дължащ се на успешната работа по интердисциплинарния научен проект „Иван Д. Шишманов и модернизацията на българската хуманитарна наука“.

Недка Капралова

ПРОФИЛИ

Константин Косев на 70 години

Седемдесетгодишнината на академик Константин Косев е добър повод да отбележим щастливия му юбилей и дългогодишните му усилия на известен учен и общественик. Направил забележителни приноси в българската историография и хуманитаристика, той и днес продължава да разсъждава върху историческата съдба на своя народ. Народ, преживял възходи и падения, но намерил сили да възкръсне из пепелищата и да внесе забележително богатство в европейската културна съкровищница.

Въпреки широкото участие в научния и обществен живот на страната, жизненият път на юбиляра остава някак притулен за погледа на повечето му читатели. Затова нека започнем

с кратко животоописание, което ще ни позволи да надникнем по-дълбоко в собствената му творческа лаборатория.

Той е роден в гр. Дупница на 15 август 1937 г. За разлика от повечето свои колеги връстници, дошли в науката от дълбоките народни недра, както обичахме да се изразяваме доскоро, К. Косев се ражда в семейство на интелегенти. От баща си, известния академик Димитър Косев, освен спокойното аналитично вглеждане в миналото, той наследява и характера на истински изследовател, на авторитетен учен, противопоставил се с неколцина съмишленици на опитите за деградация на историческата наука до нивото на политическа пропаганда. А всичко това, ведно с добрия талант и системно трудолюбие, помагат на бъдещия учен да поеме уверено своя път.

Получил средно образование в софийската Осма гимназия „Васил Левски“, през 1960 г. той завършва специалност „История“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Една година след това печели конкурс в Института по история при БАН и по-късно защитава докторската си теза по история на

Българското възраждане. По негови признания, като аспирант и научен сътрудник в Института, попада в онова научно звено, подхранило най-добре ума му с нови теми и идеи — секция „Възраждане“. Освен ръководителя — проф. Иван Унджиев — автор на първата научна биография на В. Левски, негови колеги са изтъкнатите учени В. Паскалева, Кр. Шарова, Г. Тодоров, Н. Жечев и още няколко млади сътрудници. Добрата творческа атмосфера в малкото академично „семејство“ и подкрепата на неговите членове го окуражават и на двадесет и пет години той отпечатва първата си книга.

През 1966—1967 г. К. Косев получава рядката възможност да специализира в Германия (Мюнхен и Бон) като стипендиант в световноизвестната Фондация „Александър фон Хумболт“. Пребиваването в двата известни духовни центъра оставя трайни следи в развитието му. Сродил се с голямата европейска култура и с блестящите достижения на немската историография, той завинаги се убеждава, че новата българска история не би била добре разбрана и осмислена, ако се проучва откъснато от европейското и световното развитие през XIX в.

В България младият учен се завръща с богата колекция от документи и непознати у нас исторически изследвания, позволили му да подготви амбициозна научна програма, която следва и до ден-днешен. Фактически от този момент насетне започва неговата академична кариера, посветена на мъчителния български преход от Средновековие към Ново време. За разлика от опита на някои водещи историци да преосмислят миналото въз основа на една „нова“ методология, К. Косев следва най-добрите традиции на българската историопис. Вместо изкуствено привнесена теза за прогресивната роля на селската и градската беднота, още в първите си изследвания формира ясно мисълта, че поради по-добрите си стопански възможности, по-голямата си политическа и духовна култура, възрожденската буржоазия оглавява общественото развитие. Не бива да се забравя и обстоятелството, че всичко това се осъществява под влиянието на европейската буржоазна цивилизация, използвала вече научните достижения на Ренесанса и Просвещението.

При изпълнение на своята програма той среща разбиране не само сред младите изследователи, но и сред някои историци от старата школа. Запознал се с Косевите виждания относно стопанската жизненост на новите обществени сили, акад. М. Димитров собственоръчно отбелязва в полето на дисертацията му, че и той споделя подобно гледище. Но да ревизира открито противоположното мнение на такива авторитети като акад. Ж. Натан, проф. Ал. Бурмов и други учени, очевидно не намира нито кураж, нито изследователски характер като своя по-млад колега.

След получаване на научните степени „доктор на историческите науки“ и професор (1977—1979 г.) професионалната култура на К. Косев съвсем

естествено намира изява и като преподавател в историческите факултети на СУ „Св. Климент Охридски“ и на Нов български университет — София. Трудно ми е да преценя работата му като преподавател във висшите училища. Но сигурен съм, че голямата му ерудиция, характерната му спокойна фраза и академична точност ще да са направили неизгладимо впечатление на неговите студенти. От собствен опит знам, че когато на катедрата застане автор на книги, заслужили високата оценка на критиката, когато същият този учен е удостоен с най-високи научни звания — член-кореспондент (1989 г.) и академик (2003 г.), то неговите мисли и основни изводи стоят далеч от конюнктурните аргументи и заключения.

Несъмнени са заслугите на известния изследовател за облика и съдържанието на съвременните периодични и юбилейни исторически издания. Работата му като отговорен редактор или член на редакционни колегии, заедно с участието му в национални и международни форуми, го представя като историк, който винаги поставя научните интереси на първо място. Дори и тогава, когато отделя немалко време за участие в радио- и телевизионни предавания, когато пише исторически материали в ежедневния печат, вместо остарелите сантиментално-романтични образи, той поднася на своите читатели критично премислени личности и събития. Под неговото талантливо перо изправят исполински ръст такива революционери и мислители от епохата на Възраждането като Г. С. Раковски и Л. Каравелов, В. Левски и Хр. Ботев. В началото на 70-те години на миналия век например по страниците на популярното тогава списание „Младеж“ той публикува първия след Втората световна война очерк за Ст. Стамболов, когото официалната историопис бе натикала дълбоко в мрачните ъгли на политическата ни история. Трябва ли да казвам, че след него нито един автор не оспори вярната интуиция и тънкия анализ на фактите, намерили място в статията. Очевидно в тази малка по обем публицистична творба К. Косев бе извървял дългия и мъчителен път към историческата истина.

Забележителна е и широката административна и обществена дейност на юбиляря. Заради постигнатите професионални успехи той е избран за член на Националната агенция за оценка и акредитация при Министерския съвет, а година по-късно поема задължението да подпомага дейността на Издателство „М. Дринов“, на Научния архив и на Централната библиотека на БАН. Понастоящем заема високия престижен пост заместник-председател на Българската академия на науките.

Академик К. Косев участва най-активно и в обществения живот на страната. Години наред той е ценен консултант като член на различни национални комитети за честване на видни исторически личности и събития, на Общобългарския комитет „В. Левски“ и „Хр. Ботев“, инициатор е на изда-

ването на бюлетина „Българистика“ за подпомагане на чуждестранните българисти и т.н.

Наред със своята академична и университетска дейност К. Косев заема поста заместник-председател на Комитета за наука, а през 1990 г. е избран за заместник министър-председател и министър на просветата и науката. Бил е и народен представител във Великото народно събрание.

За голямата си научна, научно-административна и обществена дейност щастливият юбиляр е награждаван с високи отличия — орден „Кирил и Методий“, почетен знак „М. Дринов“ на лента и др.

Но когато се прави оценка за дейността на учения, то едва ли постове, които е заемал, или пък многобройните награди, получени за доблестна гражданска дейност, определят значението и мястото му в науката. Несъмнено това, което определя оценката за изследователя, са приносите, които оставя в науката. Книгите, обогатили представите за минали векове, монографиите и студиите, разчупили овехтели шаблони на мислене или проправили нови посоки по пътя на трудното научно дирене.

В полето на българската историография К. Косев се появява през 1963 г. с книга, посветена на войводата Панайот Хитов. Това е времето, когато едва прекрачила в своя зрял период, историческата наука е подложена на т.нар. марксистко-ленинско преосмисляне. С една твърде обърквана методология, засягаща такива научни категории като производителни сили, производствени отношения и прогресивната роля на бедните слоеве в историята, неколцина водещи историци се заемат с неблагоприятната роля да противопоставят възрожденската буржоазия на собствената ѝ национално-освободителна революция. Но следвайки примера на най-добрите традиции в българската историопис, К. Косев се насочва към едно ново, необременено от догматични схващания изследване на стопанската, социалната и политическата история на Българското възраждане. По този начин, от позициите на нова, дълбоко преосмислена методология, той групира бъдещите си проучвания в четири основни дяла: първо — изследвания върху стопанския живот в Османската империя, респективно българските земи през XIX в., второ — политическите и идейните проблеми на възрожденската епоха, трето — взаимното влияние и връзката между българската национална революция и политиката на великите сили в контекста на Източния въпрос и четвърто — динамиката в демографията на възрожденските българи и формирането на българската нация.

Към първия дял следва да се отнесат изследванията на обективните материални предпоставки, обусловили раждането на новите буржоазни сили в българското общество. Към монографията „За капиталистическото развитие на българските земи през 60-те и 70-те години на XIX век“ (1968) трябва да добавим още поредица студии и статии, публикувани в юбилейни сбор-

ници и научни списания. Освен икономическия подъем, намерил най-силно проявление в промишлеността и градското стопанство, икономическото развитие бележи значителен напредък и в областта на селското стопанство. Основен отрасъл в икономиката на българите по онова време, то осигурява по-голямата част от стоковата продукция в страната. В условията на растящите пазарни отношения и промените в аграрното законодателство на Османската империя, от временни наематели на земята селяните постепенно се превръщат в нейни, макар и условни, собственици.

А всичко това активизира тяхната заинтересованост в производството на продукция за пазара и води до известно замогване на селската маса. Като несравнимо по-динамично е показано формирането и разпространението на новите буржоазнодемократически обществени отношения във възрожденския град. Десетки страници в разглеждания труд проследяват икономическото развитие във Велико Търново, Трявна, Габрово, Пловдив, Сливен, София, Враца, Копривщица и други възрожденски селища. В резултата на настъпилите стопански и политически промени авторът разглежда бурното развитие на занаятите, ръста на занаятчийската промишленост и заедно с това усъвършенстването на технологичния и производствения процес. Като цяло в градското стопанство се очертава широко разделение на труда, довело до неговото териториално разделение в границите на националната икономика и в крайна сметка до разрастването на единния национален пазар.

Към основните предпоставки за ръста на производителните сили и развитието на нови форми и начини на производство, К. Косев сочи и въвличането на българските земи в стопанската сфера на капиталистическа Европа. Чрез сключването на държавни заеми от турското правителство, чрез създаването на местни кредитни институции, строене на жп линии и шосейни пътища или посредством растящия външнотърговски обмен, у нас проникват значителни чужди капитали, стимулирали развитието и разпространението на по-напредничави форми и начини за организирането на труда. От позициите на съвременната стопанска история подобно твърдение едва ли би събудило някакво учудване. Но ако се промени господстващата тогава в обществото теза за „заробващата роля на чуждия капитал“, ще се убедим колко дълбоко младият изследовател прониква в същността на възрожденските явления и процеси.

Благодарение на обстояния и обективен анализ на фактологичния материал става видно, че революционният процес сред българския народ през последните десетилетия на робството не е плод на неговото обедняване, а преди всичко на икономически напредък сред по-широките социални слоеве. По този начин за пръв път в българската историопис бе преодоляна елементарната и дълбоко ненаучна представа за движещите сили на националната

ни революция. А без това научно достижение българското обществознание не би било така добре разбрано и осмислено на фона на цялостното европейско и световно развитие.

Към втория дял от проучванията отнасяме дълъг списък от изследвания, посветени на политическите и идейните проблеми на възрожденската епоха. С редица монографии, книги, студии, статии и документални свитъци като: „П. Хитов — живот и революционна дейност“, „История на Априлското въстание 1876 г.“ (в съавторство — 1976 г.), „За революционната стратегия в замислите и действията на В. Левски и Л. Каравелов“ (1985), „Стефан Стамболов, бележит революционер и държавник“ (1994), „Политическите прозрения на Л. Каравелов“ (1995), „Априлското въстание 1876—1966“ (1966), претърпяла три издания, и други, проф. Косев открива нова страница не само от проблемно-тематична, но и от методологична гледна точка. Научните си намерения в това отношение формулира доста ясно в книгата си „Кратка история на Българското възраждане“, където отбелязва: „В историческата литература е възприето мнението, че епохата на Българското национално възраждане започва някъде към началото на XVIII в. Едва ли ще е пресилено, ако кажем, че то започва почти от нулата, сиреч от нищото... Започва процес на всестранно развитие и възход с постепенно натрупване на материални и духовни ценности. За относително кратък период, само век и половина, българите израстват от нищото в най-голямата просперираща нация на Балканите, с изявени претенции за независимост и собствена държава.“

И в желанието си да обясни и да даде отговор за това развитие, той насочва научните си интереси към изучаването на дълбоките, бавни и често пъти едва забележими на повърхността явления и процеси, подготвили по-късно, както сам се изразява, съзряването и провеждането на националната революция. В резултат на добре обмислена обилна историческа фактология става възможно новото идейно определение на четническата тактика в освободителните борби (1861—1868), изграждането на Вътрешната революционна организация (ВРО) през 1870—1872 г., дейността на БРЦК и другите политически формации, провеждането на Априлското въстание, въоръжените изяви на българските бойни отряди през 1977—1978 г., народната съпротива срещу решенията на Берлинския конгрес и т.н.

Проследил възникването на идеята за общобългарско въстание още от зората на възрожденската епоха, обяснил поновому прехода от стихийни действия към организирано националноосвободително движение и създаването на ВРО, К. Косев обосновава идеологическата и политическата платформа, предопределила успеха на предстоящата революция. Анализирал идейните и политическите начертания на Г. С. Раковски, Л. Каравелов, В. Левски и Хр. Ботев, ученият определя и главната им стратегическа цел:

българското освободително дело да се превърне в достатъчно активен самостоятелен политически субект, който при дадени обстоятелства ще наложи на меродавните международни фактори решаването на българския въпрос. „А това на практика — пише той — означава, че ръководителите на радикалното крило в българската национална революция преценяват точно военното превъзходство на противника и дирят не военно, а политическо решение в рамките на Източния въпрос. Последвалите събития потвърждават по блестящ начин тяхната прозорлива политическа стратегия, увенчала с успех делото на Освобождението.“

Така, извел проблема за Априлското въстание от ограничените национални и регионални представи, К. Косев постига неговото адекватно възприемане и обективната му оценка. В противен случай, когато акцентът се поставя само върху военните аспекти на революционната проява (както постъпват старите изследователи), непременно се стига до неговото обезличаване и неволно омаловажаване.

Много близко до тези разсъждения „стоят“ и значителна част от изследванията му, посветени на взаимното влияние между политиката на великите европейски държави и българската национална революция. Трудно ми е да изброя дори част от съчиненията по тази тема от третия дял на неговото внушително творчество. И все пак заслужилата висока оценка от критиката (наша и чужда) монография „Бисмарк. Източният въпрос и българското освобождение 1856—1878“ (1978), книгите „Германската общественост и Източният въпрос 1871—1878“ (1991), „Възкресението на България през 1878“ (в съавторство — 1999), „Освободителната война 1877—1878 и българската национална революция“ (1998) и още десетки студии и статии, обнародвани на български, немски и руски език, изясняват по убедителен начин тезата, че във финалната фаза на своята революция българите не са в състояние да се домогнат до национално избавление само под напора на собствените си сили. И тъй като меродавните велики държави преследват свои интереси в разпадащата се Османска империя, проф. К. Косев се заема и успешно решава трудния проблем да проучи цялостно политиката на всяка една от заинтересованите страни — Русия, Англия, Германия, Австро-Унгария и т.н.

Едва ли в едно кратко изложение би могло да се открият всички научни приноси в разкриването на изумително сложните дипломатически ходове по време на т.нар. Източна криза. До появата на неговите проучвания в българската и европейската историопис дори официално се твърди, че Бисмаркова Германия не преследва никакви специални интереси на Изток, още повече пък да представлява политически фактор при решенията на заплетеното Източно кълбо. Ала осмислянето на богатата историческа документация по безспорен начин ѝ отрежда свършено различно място в сложните международни отношения. Нещо повече — германската политика

има особено важно значение за развързката на събитията от края на 70-те години на XIX в. Оказва се, че позицията на Бисмарковата дипломация е диаметрално противоположна на останалите западноевропейски държави и има подчертано проруска ориентация с оглед на нейните интереси по онова време в Централна Европа.

Както е известно, при това изясняване на германската политика външнополитическите стъпки на руската дипломация на Балканите дълго време са коментирани като твърде странни и противоречиви, затрудняващи научните обяснения за утежнените обстоятелства, при които се осъществява българската революция. Така, интегрирал за пръв път в науката Руско-турската освободителна война в контекста на общобалканския и общоевропейския исторически процес, проф. Косев релефно очертава не само тяхната значимост, но и техните международни измерения. В този ред на мисли се обосновава още една научна теза, заела достойно място в златния фонд на съвременната българска историография: за разлика от други националноосвободителни акции в Европа през XIX в., въпреки военното поражение, Априлското въстание от 1876 г. постига своята политическа цел, формирана от идеолозите и водачите на освободителната борба. По този начин Руско-турската война (1877—1878) е обяснена не като най-благородна филантропия на руския император, а като събитие, предизвикано (или по-добре наложено) от Априлската епопея по всички правила на политическата борба, основана върху сходството на интересите.

Последният, четвърти дял от научното творчество на акад. К. Косев обхваща трудовете из областта на демографията, формирането и консолидацията на българската нация. Към този дял биха могли да се отнесат съчинения като: „Към въпроса за действието и взаимодействието на външните и вътрешните фактори в българското националноосвободително движение през Възраждането“ (1976), „Социално-икономическото развитие в българските земи през 40-те и 70-те години на XIX в.“ (1976), „Немски източници за демографското положение в Османската империя и българските земи през Възраждането“ (1997), „Самоорганизацията като мерило за зрелостта на българското общество през Възраждането“ (1995) и др.

Както във всички свои съчинения, така и в този дял на професионалните си търсения, авторът придвижва далеч напред методиката и методологията на историческите изследвания. В присъщия си стил той демонстрира как от вече използвани извори, чрез дълбок анализ и умела интерпретация, може да се уплътни картината на цяла историческа епоха. Така например, напомняйки за големия демографски бум през XIX в., той пише: „Как се стига до това изумително демографско-етническо явление? Очевидно, подобно на всеки жив организъм, българският етнос, когато усеща смъртоносна заплаха, проявява инстинкт за самосъхранение. В борбата за оцеляване, в бор-

бата срещу многократно по-силния противник, българите интуитивно намират подходящи ефикасни оръжия за самозащита. Това са високата раждаемост, пословичното трудолюбие, икономическият просперитет, просвещението и силата на знанието. Именно на тези могъщи оръжия, подобно на същински феникс, българите възкръсват в годините на Възраждането от пепелищата на забвението.“ И по-нататък: „Националната спойка между хората, които се идентифицират като българи, става под въздействието на множество фактори, но без наличието на своя държава и независимо, че са поданици на чужд владетел. Така че, за разлика от Средновековието, когато българската държава прави българската народност, през Възраждането става обратното — българската нация създава българската държава.“

Макар и твърде кратко, настоящото изложение за трудовете на акад. К. Косев е безспорно доказателство за високото ниво на неговите познания върху възрожденската епоха, за таланта му да интерпретира българската, османската и балканската история в рамките на европейското и световното историческо развитие. Със своите многобройни изследвания в съвременното обществознание се извисява един голям учен, направил забележителни приноси и формирал важни истини за национално-историческата ни съдба. Изследовател с огромни творчески пориви и изключителна ерудиция, учен, на когото са чужди нихилизмът и дръзкото отрицание, той има и тези заслуги, че присъедини гласа си към гласовете на най-значимите български историци, завещали ни дълбокото си убеждение, че националната история има смисъл само тогава, когато съставлява част от световната наука

Затова днес, когато честваме 70-годишнината на академик Константин Косев, ние, неговите студенти, колеги и приятели, изживяваме този ден като значимо културно събитие. Но този повод е щастлив и затова, защото и в деня на своя юбилей той е все така жизнен, бодър и изпълнен с нови идеи и проекти, с осъществяването на които ще утвърди още по-високо името си като един от най-големите български историци.

Стефан Дойнов

Марина Смолянинова на 70 години

През 2005 г. излезе една важна за българската литературноисторическа наука книга — „Климент Браницки и Търновски (Васил Друмев). Документи и материали“, София, изд. „Карина М“. Съставител на сборника с документи, редактор и автор на предговора (бележките са от К. Михайлов) е изтъкнатата руска българистка, старши научен сътрудник, доктор по филология Марина Смолянинова от Института по славянознание при Руската академия на науките. Тази книга е нейният „научен подвиг“, както пише в рецензията за този труд чл.-кор. проф. Милена Цанева. Още в 1976 г., пристигнала в България като аспирант по българска

възрожденска литература, Марина Смолянинова проучва архивите в Силистра, Велико Търново, Русе, Варна, за да открие останали неизвестни, неописани и неразчетени ръкописи от патрона на нейната дисертация — писателя Васил Друмев, станал по-късно митрополит Климент Браницки и Търновски. Плод именно на този ранен, но подчертано професионален интерес към българското възрожденско ръкописно наследство е и книгата за една от най-интересните и противоречиви личности в българската културна история от периода на Възраждането и след Освобождението. Попаднала в секцията „Българска литература до Освобождението“, ръководена тогава от акад. Петър Динеков и с научен консултант един от най-изявените изследователи на възрожденската литература проф. дфн Дочо Леков, Марина Смолянинова опознава възрожденските процеси и явления, насочвайки своите изследователски качества към осмисляне на въпроси, свързани с началото на новобългарския литературен развой, с навлизането на модерността в българското мислене.

Вече десетилетия ст.н.с. д-р Марина Смолянинова — много активно и с особена привързаност към българското литературноисторическо наследство — изследва въпросите, свързани с генезиса на новобългарската литература и характерологичните особености на Българското просвещение. Нейният талант на изследовател, открил магията на литературния факт, се разтваря в множеството проучвания на българското културно-историческо

наследство, в нестихващия интерес към издирване и популяризиране на български автори и творби, в откриване на неоткрити досега или останали неизвестни в архиви различни ръкописи на български писатели, като ги прави достояние на съвременната наука. Така се раждат очерците ѝ за Васил Друмев и Райко Жинзифов, Любен Каравелов и Юрий Венелин, приносните изследователски студии „Българската литература от втората половина на XIX век“, „Ролята на романтизма в изграждането на българската национална литература“, „Спецификата на литературните връзки в условията на ускорения литературен процес (из опита на литературата на Българското възраждане)“, „Формирането на българската белетристика и френската романтическа „неистова“ школа“, „Друмев като оратор“, „За патетичното и елегичното звучене в българската възрожденска лирика“ и други.

Отношението на Марина Смолянинова към богатствата на Българското възраждане е белязано, бих казала, с любов и преклонение. Любов — към литературния глас на възрожденския човек, към съхранените литературни и културни традиции, към менталитета на българина от XVIII и XIX век. Преклонение — към силата на духа, към свободата на словото в едно трудно време на избор и прелом. На този дух и на тези традиции тя посвещава половин век на работа и усилия да проникне в дълбините на неизследваното, да открие образа на българската менталност от епохата на Възраждането, разбирайки, че един творец може истински да бъде оценен само ако се разкрият и неговите интимни изповеди — лични писма, бележки, дневници, в които духът на твореца е необезпокояван от условностите на времето. Това е една модерна позиция, която прави чест на Марина Смолянинова и я поставя сред най-упоритите и задълбочени изследователи на литературата и културата на Българското възраждане.

Същевременно, наследила силата и непреклонността на духа на своите родители — баща ѝ, Генадий Смолянинов, ученият, който открива личния дневник на М. Горки и за това е арестуван и разстрелян в смутната 1938 г., и майка ѝ — обичаната от всички колеги на Марина Милица Папкина, която също попада в затвора през 1942 г. (освободена е през 1943 г.), Марина Смолянинова пренася този дух в своите научни търсения и в своя личен житейски избор. Тя завършва „Ломоносовския“ университет през 1963 г., специалност „Българска филология“, става аспирант през 1974 г. с ръководител известният българист В. И. Злиднев. Защищава успешно дисертацията си на тема „Творчество В. Друмева и становление болгарской национальной литературы“. От 1978 г. работи в Института по славянознание при РАН. Специализацията в България (през 1976 г.) укрепва нейните възгледи за развоя на българската литература през Възраждането, открива нови перспективи пред търсещия ѝ поглед, свързва я с писатели, учени и различни български творци. Така, сякаш неусетно, България и българската литература

стават за нея същност и съдба — изстрадана, но дълбоко лична и неприкосновена. А за България и българската наука Марина Смолянинова е ученият, който с много обич към българското, но и с не по-малко усилия и устойчивост, последователно през десетилетията издирва, проучва и разкрива отделни черти от българската литература през XIX в.

Името на ст.н.с. д-р Марина Смолянинова се свързва и с крупната българистична вълна в руската наука от втората половина на XX век с водещи учени като Г. Д. Гачев, Гр. Венедиктов, И. Калиганов, Н. Пономарьова и др., която утвърди един нов и интересен поглед към българската литература. Същевременно М. Смолянинова активно участва в повече от 30 международни конференции, симпозиуми и конгреси в Русия, Украйна, България, Гърция, Сърбия, Словакия. Сред тях се открояват международните научни форуми в Киев (1983), Белград (1984), София (1988, 1989), Харков (1991), Солун (1994), Ниш (1997), София (2005) и др.

Трайният научен интерес на М. Смолянинова към литературата на Българското възраждане е свързан с творчеството на Васил Друмев, а академичното издателство към БАН издава през 1987 г. дисертацията ѝ, която отдавна е библиографска рядкост. Многогранен и богат, нейният талант на изследовател покрива различни изследователски полета от периода на Българското литературно възраждане, същевременно тя публикува новооткрити документи, мисли върху съдбата на литературата, върху перипетиите и сложния път на утвърждаване (докладът ѝ в Белград през 1984 г. „За някои особености на литературните връзки през епохата на Българското възраждане“ неслучайно предизвиква бурен научен интерес). Знак на нейната гражданска позиция са и участието ѝ като отговорен редактор и автор в забележителната книга „Деятели славянской культуры в неволе и о неволе. XX век“ (2006), статиите ѝ за Солженицин. Сред успехите ѝ като учен българист са участията ѝ в проекта „Шипманов“ с публикация на неизвестни писма между големия български учен и руския учен Н. Рубакин, както и преводите на български литературни произведения, сред които важно място заема томът с преводи на Л. Каравелов (2002), съвременна драматургия и литература, публицистика.

България и българската наука цени високо научното дело и гражданските позиции на ст.н.с. д-р Марина Смолянинова. За участието си в Общобългарски събор „Рожен — 2000“ с доклад „Русия в съдбата и творчеството на Иван Вазов“ тя получава лично писмо с благодарност от президента на Република България П. Стоянов. През 2002 г. е наградена от Министерството на културата с медал и почетна грамота „За принос в развитието и популяризирането на българска култура“. Най-високото отличие на Българска академия на науките — орден „Марин Дринов“ с лента, което се дава „За изключителни заслуги пред Българската академия на науките, голям

принос в изучаването на българската литература от епохата на Възраждането и укрепване на българо-руските научни и културни връзки“ — Марина Смолянинова получава през 2005 г.

В зенита на своето творческо дело Марина Смолянинова е не само сред високоценените учени българисти от Русия, но и сред изследователите на литературата на Българското възраждане, оставили, по думите на видния възрожденец Петко Р. Славейков, „своя резчица“ в духовно пъстрия свят на българина.

Честит юбилей, скъпа Марина, желаем Ви здраве, много нови идеи и много нови научни завоевания!

Избрана библиография

1. Нови документи за Васил Друмев (Ръкописи на Друмев от периода 1874—1882). — Литературна мисъл, 1976, № 6, 128—143.
2. Педагогическата дейност на Васил Друмев. — Литературна мисъл, 1979, № 6, 133—146.
3. Формирането на българската белетристика и френската романтическа „неистова“ школа. — Литературна мисъл, 1980, № 8, 141—151.
4. За патетичното и елегичното звучене в българската възрожденска литература. — Литературна мисъл, 1981, № 4, 112—122.
5. Роль романтизма в становлении болгарской национальной литературы. — В: Развитие литературы в эпоху формирования наций с странах Центральной и Юго-Восточной Европы. Романтизм, М., 1983. 217—252.
6. Развитие литератур западных и южных славян в XIX в. и проблема литературных направлений. — В: Славянские литературы. IX международный съезд славистов. Киев, 1983. 281—299.
7. Друмев като оратор. — Език и литература, 1984, № 6, 84—86.
8. За някои особености на литературните връзки през епохата на Българското възраждане. — Език и литература, № 4, 19—26.
9. Специфика литературных связей в условиях ускоренного литературного процесса (из опыта литературы болгарского Возрождения). — В: Литературные связи и литературный процесс. Из опыта славянских литератур. М., 1986. 235—252.
10. Творчество Васи́ла Друме́ва и становление болгарской национальной литературой, С., АИ Марин Дринов, 1987. 165 с.
11. Юрий Венелин и болгарская литература эпохи национального Возрождения. — В: Ю. И. Венелин в болгарском Возрождении, М., 1998. 5—26
12. Некоторые аспекты восприятия чужеземных произведений в Болгарии и болгарских за рубежом в эпоху Возрождения. — В: Жанр и възприемател през Възраждането. Велико Търново, 1991. 46—55.
13. Проблема Просвещения в болгарской литературе эпохи национального возрождения. — В: Болгаристика в системе общественных наук: опыт, уроки, перспективы. тезисы докладов и сообщений Второй всесоюзной конференции по болгаристике (II Дриновских чтений), 1991. 57—58.
14. К вопросу о полилингвизме болгарских писателей эпохи Возрождения. — В: Болгарская культура в веках. Тезисы докладов научной конференции. Москва, 26—27 мая 1992 г. М., 1992. 74—75.

15. Перевод, как фактор становления новой болгарской литературы — В: Славистические исследования. Доклады к XI международному съезду славистов, М., 1992. 97—111.
16. Специфика литературных связей в эпоху болгарского Возрождения. — В: Функции литературных связей. На материале славянских и балканских литератур. М., 1992. 186—201.
17. Болгарская литература эпохи Возрождения и греческая культура. — В: История. Культура. Этнология. Доклады российских ученых к VII Международному конгрессу по изучению Юго-Восточной Европы. М., 1994. 168—184.
18. Райко Жинзифов в Русия. — В: Възрожденският текст. Прочити на литературата и културата на българското Възраждане. С., 1998. 138—150.
19. Русия в съдбата и творчеството на Иван Вазов. — В: Наследството Вазов. С., 2002. 2002—2010.
20. Любен Каравелов. Болгары старого времени. Избранные произведения. (Состав, предисловие, примечания). М., 2002.
21. Климент Бранички и Търновски (Васил Друмев). Документи и материалы. (Съст. и пред.), С., 2005.
22. Как „красное колесо“ прокатилось по судьбам ученых Института мировой литературой им А. М. Горького АН СССР. — В: Деятели славянской культуры в неволе и о неволе. (отг. ред.) М., 2006. 13—92.
23. Преписката на Иван Шишманов и Николай Рубакин (1921—1924). — В: Иван Д. Шишманов — ученият и гражданинът. С., 2006. 183—196.

Румяна Дамянова

Ронел Александър на 65 години

Сигурна съм, че при вида на цифрата 65 българските колеги на проф. Ронел Александър ще възкликнат изненадано! Сякаш не беше толкова отдавна времето, когато една млада жена с почти момичешко излъчване търсеше съдействието и помощта на нашите академични диалектолози, за да извърши своите проучвания на родопските говори на място, на терена. А после с възторг споделяше своите впечатления от пленилите я завинаги Родопи и родопчани. Тази научна експедиция на Р. Александър, отвела я толкова далеч от гр. Сياتъл, щата Вашингтон, САЩ, където е родена през 1942 г., всъщност бе естествено продължение на нейния траен интерес към славянските езици и диалекти на Балканския полуостров. Още като студентка по чужди езици във Вашингтонския държавен университет, в който завършва висшето си образование през 1964 г., тя се насочва към бъдещия предмет на своята научна дейност. Избора си затвърждава със завършената през 1966 г. магистратура по славянски езици и литератури. През 1975 г. Р. Александър се хабилитира по славянски езици и литератури в Харвардския университет. От 1987 г. до днес е професор в Департамента по славянски езици и литератури в Калифорнийския университет, Бъркли.

Проф. Р. Александър е виден славист, балканист и българист, занимаващ се с езиците и диалектите на Балканския полуостров (български, сръбски, хърватски, турски, гръцки), а също и с други европейски езици (руски, френски, немски). Сред приоритетните проблеми, които разработва, са проблемите на диалектните акцентологични системи. В резултат на продължителни теренни проучвания и задълбочен анализ през 1975 г. се появява обемният ѝ хабилитационен труд за акцентологията на западнобългарските диалекти *Torlak Accentuation* (Slavistische Beiträge 94). Munich: Otto Sagner. xvi, 1975, 806 pp. Тази книга е предшествана от друга монография, която тя написва и издава през 1972 г. в съавторство с Александър Албин *The Speech of Yugoslav Immigrants in San Pedro, California* (Publications of the Research Group for European Migration Problems 17). The Hague: Martinus Nijhoff, 128 pp. Това на практика социолингвистично изследване на славянска диаспора в Америка, извършено преди 35 години, представлява интерес за всички социолингвисти, които тепърва започват проучвания на езика на своите съотечественици, продължително живеещи в условията на чуждоезиково обкръжение — една изключително актуална тема през последните години.

Последвалите през годините други монографични трудове на Р. Александър нямат отношение към българистиката, а са плод на нейните литера-

туроведчески интереси и занимания в областта на сръбската поезия: *The Structure of Vasko Popa's Poetry* (UCLA Slavic Studies 14). Columbus: Slavica. 1985, 196 pp.; *Struktura poezije Vaska Pope* (Studije o Srbama 7). Beograd: Vukova zaduzbina, Orfelin; Novi Sad: Matica Srpska. 1996, 147 pp. [Serbian translation of No. 3]

Като опитен преподавател, който познава изключително добре проблемите, с които се сблъскват изучаващите български език американски студенти, тя подготвя и издава с помощта на българския учен ст.н.с. д-р Олга Младенова учебник — интензивен курс по българска граматика в два тома: *Intensive Bulgarian, a Textbook and Reference Grammar* (2 vols.), with the assistance of Olga Mladenova. University of Wisconsin Press. 2000, xix, 394 pp; xvii, 395 pp. Учебниците включват и умело подбрани текстове от български поети и писатели, които разкриват пред американските студенти достойнствата и постиженията на българската литература.

През същата година проф. Р. Александър издава и своята шеста монография, с която отново се връща към занимаващите я българистични проблеми: *In Honor of Diversity: the Linguistic Riches of the Balkans* (The Kenneth E. Naylor Memorial Lecture Series in South Slavic Linguistics, no. 2). Department of Slavic and East European Languages and Literatures, Ohio State University. 2000, vi, 116 pp.

Освен на тези шест монографични труда проф. Р. Александър е автор и на над 40 студии и статии, в които разработва фонетични, акцентологични, фonomорфологични или морфологични проблеми на езици от Балканския полуостров — главно на българския език и на неговите диалекти (в това число и на т.нар. македонски език), а също и на други славянски езици, като напр. сръбски. Някои от тях са напр.: Phonemic Re-Write Rules and Balkan Slavic. *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics*, 1971, 14, 5–20.; Transitional West Bulgarian Dialects, a Structural Approach. *Bulgaria Past and Present, Studies in History, Literature, Economics, Music, Sociology, Folklore and Linguistics* (Columbus: American Association for the Advancement of Slavic Studies), 1976, 310–316; Pravci morfofonološke promene u balkanoslavenskim dijalektima, akcentuacija imperativa. *American Contributions to the Eighth International Congress of Slavists*, 1 (Columbus: Slavica), 1978, 26–44. [Directions of Morphophonemic Change in Balkan Slavic Dialects, the Accentuation of the Imperative]; External and Internal Change in Balkan Slavic. *Studies in Balkan Linguistics to Honor Eric P. Hamp on His Sixtieth Birthday* (= *Folia Slavica* 4, 2–3), 1981, 88–197; Directions of Morphophonemic Change in Bulgarian Dialects. *Bulgaria Past and Present, Studies in History, Literature, Economics, Music, Sociology, Folklore and Linguistics: Proceedings of the Second International Conference on Bulgarian Studies held at Druzhba, Varna, June 13–17, 1978* (Sofia: Bulgarian Academy of Sciences), 1982, 217–220; On the Definition of Sprachbund Boundaries, the Place of Balkan Slavic.

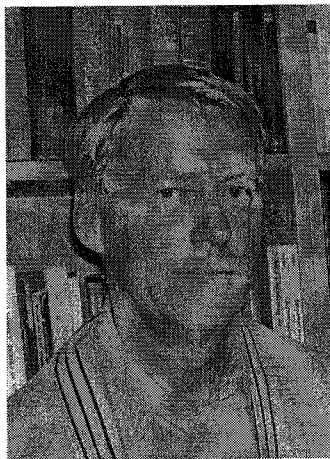
Ziele und Wege der Balkanlinguistik, Beiträge zur Tagung vom 1–6 März 1981 in Berlin (= *Balkanologische Veröffentlichungen* 8), 1983, 13–26; *Directions of Morphophonemic Change in Balkan Slavic, the Accentuation of the Present Tense. American Contributions to the Ninth International Congress of Slavists*, 1 (Columbus: Slavica), 1983, 9–49; *Areal Linguistics and South Slavic Linguistics, the Case of Balkan Slavic. Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 1984–1985, 27–28: 39–47; *Ударението на имената от среден род в родопските говори*. — Бълг. език, 1992, 4, 393–395; *Remarks on the Evolution of South Slavic Prosodic Systems. American Contributions to the Eleventh International Congress of Slavists*, ed. R. Maguire and A. Timberlake, 1993, 181–201; *The Balkan Nature of Macedonian Stress Phenomena*. — Мак. јазик, 1991, 42–44, 1993, 105–114; *Word Order and Prosody in Balkan Slavic Dialects, the Case of Thrace*. — В: *Диалектология и лингвистична география*. С., Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, ред. В. Радева, 1999, 61–73; *Standard Macedonian „Accentual Units“ and Macedonian Dialectology*. In: *Studies in Macedonian Language, Literature and Culture*, ed. B. Stolz. (Michigan Slavic materials vol. 37). Ann Arbor, 1995, 1–16 и мн. др.

Проф. Ронел Александър е уважаван член на редколегията на авторитетни и престижни специализирани издания като „*Slavic and East European Journal*“, а също и член на комитети като AAASS East European languages committee, East European screening committee for Fulbright grants и др. Тя чете лекционни курсове в САЩ, Европа, Далечния изток и Централна Азия.

Нека да пожелаем на проф. Р. Александър още дълги години да се радва на добро здраве и лично щастие, за да може да продължава с успех своята преподавателска и научна дейност и да реализира всички свои проекти и замисли! Честит юбилей!

Славка Керемидчиева

Рогер Юлин на 65 години

Известният славист и българист е една от водещите фигури в славистиката и българистиката не само в Швеция, но в Европа и света. Роден през 1942 г., той завършва Университета в Упсала, специалностите „Английски език“ и „Славянски езици“ с бакалавърска степен (1967) и с магистърска степен (1971). Изучава източно- и южнославянски езици, езика на средновековните славянски паметници и балканистика. Неговият интерес към българския език се заражда още в края на 70-те години, когато се осъществяват и неговите първи контакти с България. По това време той специализира в Софийския университет през 1969—1970 г. и два

пъти се включва в летния семинар — през 1968 и 1972 г. Усъвършенствайки български, Р. Юлин все повече и все по-детайлно опознава литературата на страната — не само писменото наследство, но и специфичното преплитане на балканските култури в нейната история, като се изгражда като един от редките специалисти в скандинавските страни в областта на българистичните изследвания.

Преподавателската работа на Р. Юлин в Университета в Упсала продължава една 100-годишна традиция на българистиката там, започнала още в края на XIX в. Отначало той е преподавател, който напътства студентите в текущата им работа и им помага да изберат своите курсове (т.нар. *studievägledare*, 1970—1986), като от 1975 г. е адюнкт, а от 1980 г. заема длъжността главен асистент в Катедрата за славянски езици. Същевременно преподава български език в Катедрата за славяно-балтийски езици в Университета в Осло, Норвегия (1986—1988), където продължава да сътрудничи през 90-те години на миналия век като член на изпитната комисия по български. Избран е за доцент в Катедрата за съвременни езици, Университета в Упсала през 2000 г. по специалността „Български език и литература“. През 1997—2003 е ръководител на Катедрата по славистика (сега Катедра по съвременни езици). Участва в повече от 20 двустранни и международни конференции и конгреси, на които изнася доклади, свързани предимно с българистиката. Автор е на текстове в учебни помагала, както и на популярни студии по странознание за България. Участва в редколегиите на научни

периодични издания (Slovo, 1982—1986; Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Slavica Upsaliensia, от 2003 до сега, заедно с Ингрид Майер), както и е съставител и редактор на сборника в чест на големия шведски славист и българист Свен Густавсон (Bröd och salt. Svenska kulturkontakter med öst, 1998). През 1988 г. ученият е отличен с награда „Артур Лундквист“ за принос в българо-шведските културни връзки.

Р. Юлин работи в проблемно поле, което се характеризира с широта и актуалност — история и структура на българския език, лексикология, взаимоотношение на българския език с другите славянски и балкански езици, характеристика на социокултурния контекст, в който се развиват езиковите явления и др. Наред с това той се интересува от явления и процеси в новата и съвременната българска литература, превежда белетристика и непрекъснато следи както научните, така и художествените издания у нас. Важен момент в неговото научно развитие е защитата на докторската му дисертация на тема „Произходът на съвременния български книжовен език“ (*The Genesis of the Modern Bulgarian Literary Language*) (1991). Дисертацията му (която е първият научен труд в Университета в Упсала, посветен изцяло на българистичен проблем) в много отношения е изследване с приносни резултати, което ревизира остарелите хрестоматийни твърдения за тясната връзка на произхода на съвременния български книжовен език с История славянобългарска на Паисий Хилендарски. С нови методики на анализ (според езикови и извънезикови критерии) на добре подбран кръг от източници Р. Юлин показва, че основа за изграждане на новобългарски стават живите народни говори, намерили отражение преди всичко в дамаскините. Тази теза намира широк отзвук и е доразвита в съвременните граматика и истории на българския книжовен език. Не по-малко важни са изследванията на учения върху определителния член в български език, в които проследява неговото пораждаване и употреби от когнитивна, синтактико-семантична и морфологична гледна точка. В последните години вниманието му привличат неизследвани и малко изследвани въпроси на лексикологията, напр. той проучва формирането на думата и нейните производни от базови елементи чрез прилагане на мрежа от фонологични подходи. Сред езиковедските приноси на Р. Юлин трябва да наредим също така социолингвистичните му наблюдения върху фреквентността на определени лексеми в писмения език на художествената проза и в разговорната реч. На този проблем са посветени няколко негови публикации и в частност монографията му „The Monosyllabic Nouns in Bulgarian“ (1997), в която са разисквани и въпроси на методиката, чрез която да се постигнат най-обективни резултати. Свързани със споменатите търсения са анализите му в областта на теорията на превода, които са изключително интересни и преосмислят редица основни теоретични положения за взаимодействието

между славянски и неславянски езици. Плодотворните изследвания на учения продължават и днес в новаторски дух, прилагайки най-актуалните тенденции в съвременната лингвистика — т.нар. *code-switching* (код-на-превключване) между български и шведски език — поле, което остава изцяло неразработено по отношение на споменатия обект.

Р. Юлин е завоювал безспорно място в лексикологията, както се вижда от неговите публикации върху образуването на имената на птиците, сред които се откроява монографията „Bulgariska, svenska och engelska fågelnamn“ (2006). Книгата съдържа имената на 468 видове птици, предадени на български, шведски и английски с изчерпателен коментар. Впечатляваща е прецизността, с която авторът е събрал и анализирал този свършено нов за лингвистиката обект на проучване. Освен богатия езиков материал (единствен по рода си по своята пълнота) изследването — с изключително интересните си контрастивни характеристики — предлага възможности за бъдещи изследвания върху културната антропология.

Не можем да пропуснем интереса на Р. Юлин към българската литература — есетата му върху поезията на Атанас Далчев (1981) и Любомир Левчев (1982), върху прозата на Антон Дончев (1980) и Иван Вазов (2004), блестящите анализи на поемата „Септември“ от Гео Милев (1987, 1988), за творчеството на Артур Лундквист и България (1998), многобройните му преводи на текстове от български поети и писатели. Неговите контакти не само с университетските и научните среди в София, но с хората от различни краища на страната са живи и непосредствени.

Оригиналното научно дело на Рогер Юлин, добре познато и високо ценено, му определя едно от водещите места в съвременната славистика. Да му пожелаем — в зенита на неговата зрялост — много здраве, нови успехи и постижения във всеотдайното му дело!

Избрана библиография:

1. The Role of Unconscious Assumptions: A Concrete Case. — *Slovo* 15, 1978, 3–12.
2. What Does the Bulgarian Definite Article Modify? — *Scando-slavica* 24, 1978, 185–203.
3. Convertern -ak- i bulgariskan: Särdragsuppsättning och derivationell bas. — *Slovo* 19, 1980, 3–31.
4. Att översätta Dontjev — *Slavisk Kulturrevy* 1, 1980, 25–28.
5. Atanas Dalčevs poetiska väg. — *Artes* 1981, erg 7, № 1, 97–110.
6. За класификацията на определителния член в българския език като окончание. — В: *Българистични изследвания. Първи българо-скандинавски симпозиум 24–30 септември 1979. С.*, 1981, 126–134. (Същото в: *Помагало по българска морфология. Имена*. Съст. Ал. Александров, Р. Русинов. Шумен, 1998).
7. Морфологична класификация на определителния член в българския език. — *Съпоставително езикознание* 7, 1982, 3, 16–22. (Същото в: *Помагало по българска морфология. Имена*. Съст. Ал. Александров, Р. Русинов. Шумен, 1998).
8. Ljubomir Levstjev en bulgarisk töväderspoet. — *Slavisk Kulturrevy* 3, 1982, s. 9.

9. Ljubomir Levitjev, *Position*. Stockholm, 1982 (увод и коментар).
10. The Traditional Normative View on Vowel Reduction in Bulgarian and Its Target Groups. – *South Slavic and Balkan Linguistics* (= *Studies in Slavic and General Linguistics* 21), Amsterdam 1982, 79–90.
11. Skunlitteratur och ledigt talspek – negra frekvensskillnader hos bulgariska substantiv – In: *Nordiska Slavistmötet 13.–17. augusti 1984* (= *Meddelanden från Stiftelsen för Ebo Akademi forskningsinstitut* № 102), Ebo 1985, 55–72.
12. За честотата на съществителните имена в българската художествена литература и в разговорната реч. – *Език и литература* 40, 1985, № 4, 64–73.
13. Geo Milev and his Poem *Septemvri*. *The Slavic Literatures and Modernism. A Nobel Symposium August 5–8 1985*, ed. by Nils Eke Nilsson, Stockholm 1987 (= *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Konferenser* 16), 285–298.
14. Elin Pelin på svenska – en granskning av Göran Lundströms översättning av 'Nevesta Nena' – *Gusli* 2, 1987, 13–39.
15. Geo Milev och den bulgariska modernismen – *Artes* 13, 1987, № 6, 91–98.
16. The Formation and Development of Modern Standard Bulgarian. – *Mediterranean Language Review* 4–5, 1989, 63–81.
17. Bulgarer. – In: *Det mengkulturella Sverige. En handbok om etniska grupper och minoriteter*. red. Ingvar Svanberg & Harald Rundblom, Stockholm, 1989, 37–39 (Съавт. с Gunilla Fredriksson).
18. Det moderna bulgariska litteraturspråket i ett historiskt och allmänslaviskt perspektiv – In: *Carina Amicorum. Carin Davidsson septuagenariae 28.3.1990 oblata*, red. M. Björklund, H. Lundberg & J. Orlov, Åbo 1990, 103–116.
19. *The Genesis of the Modern Bulgarian Literary Language*. Uppsala 1991 (= *Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Slavica Upsaliensia* 30).
20. За полифонията в политическата поезия – поемите „Септември“ от Гео Милев и „Червен Емил“ от Елмер Диктониус. – В: *Български изследвания. Трети българо-скандинавски симпозиум, 20–26 септември 1985 г.*, С., 1991, 263–268.
21. Bulgarien – In: *Balkan. Folk och länder i krig och fred*, red. I. Svanberg & I. Söhrman, Stockholm 1996, 238–255.
22. *The Monosyllabic Nouns in Modern Standard Bulgarian*. Uppsala, 1997 [*Uppsala Slavic Papers* 23].
23. Заемки и местни думи в българската и шведската футболна терминология. – *Slovo* № 45, 1997, 63–69.
24. Artur Lundkvist och Bulgarien – In: *Bröd och salt. Svenska kulturkontakter med öst. En vänbok till Sven Gustavsson*, red R. Gyllin, I. Svanberg och I. Söhrman, Uppsala 1998, 216–234.
25. Kroppsdelar som karakteristika. Namngivning av fåglar i bulgariska och svenska. – *Slovo* № 48, 2000, 35–54.
26. How Well Do Vernacular Bird Names Reflect Genetic Relationships? A Comparison among Bulgarian, Swedish and English. *Explorare necesse est. Hyllningsskrift till Barbro Nilsson* (= *Acta Universitatis Stockholmiensis, Stockholm Slavic Studies* 28), red. P. Ambrosiani, E. Löfstrand, L. Nordqvist och E. Teodorowicz-Hellman, Stockholm, 2002, 99–111.
27. *Slaviska folk och språk*. Lund, Studentlitteratur 2000; 2. 2004 (съавт. с Ingvar Svanberg).
28. *Българско-шведски разговорник*. Plovdiv, Hermes, 2003.
29. Ivan Vazov – A National Monument's Development as a Writer and Personality. *Snorri Sturluson i korenite na nordската knižovnost / Snorri Sturluson and the Roots of Nordic Literature*, ed. Vladimir Stariradev, Sofia 2004, 370–376.
30. *Bulgariska, svenska och engelska fågelnamn*. Uppsala, 2006 [*Slaviska specialordlistor* 11].

Анисава Милтенова

1869

BULGARIAN BOOKS

Книгоразпространителска фирма „*BULGARIAN BOOKS*“
предлага български научни издания, речници, енциклопедии, албуми,
художествена литература.
За информация и контакти:

*The book-dealing company „BULGARIAN BOOKS“ offers
to its clients scientific books, dictionaries, encyclopedias,
albums, fiction from Bulgaria.*

For contacts, please use the following address:

BULGARIAN BOOKS
SOFIA 1000
PO Box 1567
fax/tel. (359 2) 952 25 75
e-mail: bulgarian_books@abv.bg
Mrs Teodora Davidova

ОТЗИВИ

Н. Григораш. Украинската литературоведска българистика от XIX и средата на XX век: личности и школи. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2007. 166 с.

Авторът на книгата, д-р Наталя Григораш, е доцент в Катедрата по славянски филологии на Лвовския национален университет „Иван Франко“. Монографията е посветена на бащата на авторката — украинският журналист, педагог и литератор Демян Григораш (1921—1992). Написването ѝ представлява продължителен, упорит изследователски труд, защитен под формата на кандидатска (докторска) дисертация, изготвена под непосредственото наблюдение на ръководителя на дисертантката, професора от Дрогобичкия университет (Западна Украйна) Марк Голберг — славист и приятел на България, виден изследовател на българо-украинските литературни взаимоотношения (днес покойник).

Книгата на Н. Григораш се появи в Университетското издателство „Св.св. Кирил и Методий“ във Велико Търново през 2007 г. в резултат на дългогодишно ползотворно сътрудничество с Лвовския национален университет „Ив. Франко“ и с участието на акад. Иван Радев — рецензент на настоящия труд, доц. Лиляна Цонева — редактор, и доц. Атанас Дерменджиев — зам.-ректор на ВТУ и директор на Университетското издателство. На всички тях авторката изказва специална благодарност.

Книгата е първото проучване на тази тема в Украйна. Събраният богат материал от многопосочни, различни по своята съдържателност и методология материали, проследяващи литературните и културните взаимовръзки между украинската и българската страна в продължение на век и половина, е систематизиран и методично оформен. Тук много ценен е, от една страна, „детайлният анализ на пътя, който е изминала науката“, разглеждането на въпроса за „укрепването на методическите похвати и методологичните принципи в процеса на изучаването на българската литература“ и от друга — много е важно характеризирането на обществената мисия на българистиката, ролята ѝ в развитието на връзките между украинския и българския народ, „в укрепването на националното самосъзнание на всеки от тях“ (с. 7). С редица от разработените проблеми тази книга се включва в сложния и

многоаспектен комплекс на компаративистичните изследвания. Преди всичко с това, че се занимава с изучаването на литературата на една друга страна, на опита и постиженията ѝ, а също така, че разкрива някои специфики на рецепцията на българската литература и култура от украинската научна и културна общественост.

Авторката се аргументира в увода как могат да се определят хронологичните граници в нейната разработка: „периодът XIX — средата на XX век е период на формирането и интензивното развитие на украинската литературоведска българистика“ (с. 9). Според нея този период се характеризира с особени черти: тогава се изработват методологически похвати, чиято специфика е белязана с имената на прочути учени, изиграли важна роля в развитието на украинското сравнително литературознание и културология. Наред с това би трябвало и да се отбележи, че това е фактически и началото на този тип сравнителни разработки в областта на хуманитаристиката. В предишните етапи на съществуване и развитие на двата народа липсват предпоставки, условия и насоки за развитието на подобна дейност. А по-новият етап в развитието на украинската културология и най-вече това, което нас ни интересува — литературоведската българистика, когато „учените творчески усвояват традициите на миналото, поставя нови задачи“ (с. 9), а бихме казали — и изгражда нови форми, средства, нов тип комуникация, взаимодействие и взаимообогащаване, изисква специално изследване, което все още предстои да бъде направено.

Хронологичната последователност при излагането на материала в труда на Н. Григораш допринася за по-изразителното очертаване на етапите при формирането и развитието на украинската българистика, която по същество се представя от украино-българските литературни и културни връзки. За по-добра систематизация и за по-голяма пълнота е използвано групирането на материала според научно-образователни центрове по българистика в Украйна — Харьков, Киев, Одеса, Львов. В тях започват своята работа първите изследователи на българската литература и на рецепцията ѝ в украинските земи: Юрий Венелин, Осип Бодянский, Яким Головацки, Измаил Срезневски, Александър Потебня, Марин Дринов, Микола Сумцов, Михайло Халянски, Михайло Максимович, Микола Дашкевич, Тимофий Флорински, Андроник Степович, Константин Радченко, Виктор Григорович, Михайло Мурзакевич, Петро Билярски, Александър Кочубински, Михаил Попруженко, Михайло Драгоманов, Иван Франко, Михайло Грушевски, Володимир Гнатюк, Ярослав Романчук, Иван Огиенко, Иларион Свенцицкий и още десетина българисти от втората четвърт на XX век насам.

Би следвало да отбележим така също и спазването от авторката на проблемно-тематичния принцип на изследване с оглед спецификата на отделните славистични школи при изучаването на литературния процес в България и

с оглед изтъкването на приноса на всеки един от българистите, като не само се коментират техните трудове, а се включва и тяхната самооценка, подчертавайки ролята им в развитието на украинското сравнително литературознание. Много добре е представен по-старият период, който, естествено, е и по-подробно и всеобхватно изследван. Представени са много пълно харковската и лвовската школа. При по-внимателно запознаване с труда могат да се отправят и някои пожелания към авторката, напр. за по-пълно и по-обхватно разглеждане на отделни школи и на техни отделни представители. Към анализа на киевската школа могат да се добавят някои факти — напр. изследването на О. В. Шпилева върху Тарас Шевченко и българската литература (Тарас Шевченко і болгарська література), един значим труд, високо оценен и от украинската, и от българската критика.

Приятно впечатление оставя доброто структуриране на книгата: увод; три глави, като втора и трета имат по четири подраздела; заключение; библиография; условни обозначения. Авторката не само умело поставя отделните проблеми, но максимално пълно се стреми да ги разреши. В края на всяка глава или подглава много стегнато изтъква приносния и значим резултат от анализа. Особено се открояват изводите в трета глава, втори подраздел, озаглавен: „Българската литература и украинско-българските взаимоотношения в славистичната концепция на Иван Франко“. Тук Н. Григораш подчертава, че „в трудовете на И. Франко е анализиран проблемът за ролята на историка-литературовед в отделянето на националносвоеобразното и общочовешкото, международно в културата, за което споменава още М. Драгоманов. В своята „История на украинската литература“ И. Франко всъщност предлага програма за действие, от която се ръководят и съвременните украински българисти-компаративисти... Франко говори за високо научно равнище, за полидисциплинарен характер и международен контекст за изследване на литературните проблеми, в центъра на които се намира творческата индивидуалност на писателя... В процеса на литературно-критическата си дейност И. Франко последователно прилага не само сравнително-историческия и психологическия метод“, но и „психолингвистичния анализ на художественото произведение...“ Всичко това, според авторката, стимулира и съвременните украински българисти да работят плодотворно не само върху проблема „Творецът в българската литература“, осъзнавайки, че най-отговорна и същевременно най-трудна задача за историка на литературата е изследването на живота, ролята и влиянието на писателите и съчиненията им върху развитието на обществената мисъл, но и върху разширяването на контекста му до проблема „Човекът и българската литература“ (с. 105). В заключението си авторката аргументира актуалността на подобен труд: „съвременният етап в историята на украинско-българските научни и културни връзки все още не е системно анализиран с използване

на най-новата методология за сравнителни проучвания и затова може да бъде предмет на специално изследване“ (с.121).

Книгата на Н. Григораш не само оправдава своята поява, но представлява принос в развитието както на украинската литературоведска българистика, така и на всеславянските културни взаимоотношения.

Лидия Терзийска

Człowiek o wielu imionach. Antologia prozy bułgarskiej przełomu XX i XXI wieku. Varsovia-Serdica, Warszawa, 2007. 208 p. Idea, wybór, przedmowa i redakcja: Galia Simeonova-Konach.

Човекът с много имена. Антология на българската проза от края на XX и началото на XXI век. Варшава, Варсовия-Сердика, 2007. 208 с.

„Човекът с много имена“ е антологична книга с текстове от съвременната българска художествена проза, създадена по идея на известната българистка д-р Галя Симеонова-Конах. Тя е съставител, редактор, автор на предговора и послеслова на книгата и е преводач на част от белетристичните творби. Българка по произход, тя е задълбочен изследовател на родната си литература, на поезията на Николай Лилиев, на българския символизъм, на основните проблеми и тенденции в развитието на националната ни култура.

Галя Конах защити докторат в Ягелонския университет в Краков, през 1997 г. получи научната степен „Доктор на хуманитарните науки в областта на литературознанието“ и сега работи като преподавател в Катедрата по славянски филологии на Познанския университет.

Почти четвърт век в Полша не беше се появявало антологично издание на български автор. В предипната епоха на тоталитаризма се подбираха за превеждане на чужди езици само идеологически проверени съвременни автори на социалистическия реализъм. Но тогава, въпреки цензурата, в Полша се издаваха и преводи на едни от най-големите ни национални писатели като например романистите и разказвачите: Елин Пелин, Йордан Йовков, Емилиян Станев, Павел Вежинов... А сега, в прехода към демокрацията — от 1989 год. насам — тази традиция беше прекъсната. Красиво оформената антология „Човекът с много имена“, осъществена от Варшавското издателство „Варсовия-Сердика“ (2007 г.) възстановява временно изоставените литературни връзки между Полша и България.

Новоиздадената антология „Човекът с много имена“ представя автори, които досега не са известни на полския читател и които участват в изграждането на новия облик на днешната българска художествена проза. Включени са художествени текстове от края на XX и началото на XXI век на девет съвременни български разказвачи и романисти. Всеки един от тях е представен с един или няколко текста, сполучливо преведени на полски език от д-р Галя Конах и от полски абсолвенти от университетите в Познан и Лодз. Включените тук творби са от Емил Андреев, Сава Василев, Валентин Геор-

гиев, Георги Господинов, Емилия Дворянова, Здравка Евтимова, Деян Енев, Райна Маркова и Алек Попов.

Текстовете са сполучливо подбрани с оглед интересите на полските читатели и с оглед характерните черти на българското съвременно разказвателно изкуство. Включените автори са между забележимо участващите в днешния художествен процес в България. Прецизният избор на съставителката д-р Галя Конах сигурно ще пробуди нов интерес към съвременната българска литература и култура — интерес вече пробуден главно в средите на полските българисти и на студентите българисти от катедрите по славянска филология.

Д-р Галя Конах успешно представя младите преводачи българисти като Анна Тренда, Агата Камецка, д-р Камелия Минчева-Господарек, Дорота Шимен и др., които продължават традициите на световно известните българисти от поколението на проф. Франтишек Славски и проф. Йежи Русек и от поколението на проф. Тереза Домбек-Виргова и д-р Войчех Галонзка... Мнозина са тези полски учени, на които се дължат големите научни и популяризаторски успехи на полската българистика.

Заглавието на антологията, взето от разказа на Георги Господинов „Човекът с много имена“, е много подходящо, разкриващо многообразието на темите, идеите и стиловете на включените разказвачи. Едни от тях са сатирици, други разказват със заразително чувство за хумор, трети откриват тъжните черти на забавения процес на демокрацията. Всеки по свой неповторим начин открива пред полския читател една съвсем нова и непозната му досега България от времето на прехода.

Всички представени тук разказвачи са напълно освободени от предразсъдъците и партийните пристрастия на тоталитарното минало; всеки по свой начин открива и преценява промените в българския живот и в националната психика, създавайки своя нова наративна поетика. Промененото обществено битие на българите и променените им реакции, разсъждения, емоции разкриват пред полския читател разочарованията на съвременниците, потопени в хаоса на обърквания си обществен и личен живот.

Различните авторски гледни точки към съвременното оценяват различно непредвидимите политически и социални процеси. Разновидностите на постмодерната разказвателна поетика, характерни за последните две десетилетия, се открояват в контекста на най-новите тенденции в останалите европейски литератури; открояват се със своите неповторими български нюанси в отношението към глобализацията на света и към конфликтите, наследени от социалистическото ни минало, към объркването днес на критериите за успех в живота, в бизнеса и в духовното ни битие; за големите конфликти и беди, завещани от миналата епоха и тяхното фатално отражение в днешното българско битие, което прилича много повече на дива капи-

талистическа олигархия, отколкото на демокрация. Българите днес са изпълнени с тревога за духовното и за физическото си здраве. Писателите, чиито текстове д-р Конах е избрала, разкриват съдби на страдащи герои и на бунтуващи се съвременници срещу едно болно и несправедливо битие; бунтуващи се и срещу самите себе си, срещу собствените си изстрадани илюзии, срещу наивните си надежди за бърза демократична промяна във всички сфери на живота.

Сега творците в България търсят спасение от новите обществени беди, които неочаквано ни връхлетяха. Многото лица на новите обществени процеси са претворени или с документална правдоподобност, или с фантазна гротесковост, или с есеистично поднесена изповедност, или с привидно шеговит трагизъм, или с алегорична иносказателност...

Постмодерното изкуство на България има много различни лица, създава разнообразни художествени стилове и конструкции. В своя аналитичен предговор Галя Конах се спира на откритията на новата ни белетристика: „Българската проза на деветдесетте години представя като в криво огледало основни до този момент истини и с помощта на мистификацията или на пародията омаловажава дотогавашните основни проблеми на човека, на историята, на познанието.“ Тя посочва новите художествени стратегии на избраните в антологията автори, вярно и умно тълкува езиковите промени като: навлизането в литературата на езика на улицата, на вулгаризмите, на еротичното говорене или пък на метаезика на музиката, на изкуството, на Андерсеновото приказно повествование... Ценни и верни са наблюденията на Галя Конах над така наречената женска проза (например над многопластовостта в творбите на Емилия Дворянова). Този предговор към антологията е всъщност една ценна изследователска студия върху представители на съвременната българска проза, всеки от които има свой оригинален почерк, свой подход и свои тълкувания за промените в съзнанието и в душите на съвременниците. Чрез девет различни авторски погледа, подхода, поетики — тук са показани и многото лица на българския безнадеждно дълъг преход към демокрацията. Преход, който измъчва с фрагментността и несигурността на битието; преход, в който хората търсят светлина и изход от безизходния (засега) тъмен тунел, в който попаднахме.

Много са качествата на тази великолепно оформена антология на съвременната българска проза, на сполучливо избраните автори, на точните преводи и на задълбочения предговор на д-р Галя Конах, който, надявам се, скоро ще прерасне в обстоен хабилитационен труд върху съвременната българска художествена проза.

Елка Константинова

**Катя Михайлова. Странстващият сляп певец просяк
във фолклорната култура на славяните. С., Ателие Аб, 2006.
527 с.**

Трудът на Катя Михайлова „Странстващият сляп певец просяк във фолклорната култура на славяните“ е несъмнено едно от забележителните явления в българската фолклористика през последните две десетилетия. Книгата е уникална както по своята тематика и изследователски проблеми, така и със своя географски периметър; както с методологическите предизвикателства, така и с новия ракурс към дял от фолклора, който сравнително доскоро оставаше без заслужено изследователско внимание. В книгата е направен цялостен и системен анализ на типологията, функциите и репертоара на странстващия професионален епически певец сред славяните и е открояна неговата роля като носител и разпространител на епос. Черпеща обилни сведения от фолклора на различни славянски народи (българи, сърби, хървати, руси, украинци, белоруси, поляци, словаци и чехи), в книгата за първи път се разглеждат творбите на певците просяци от целия славянски свят, правят се паралели между дейността и творчеството при западните, източните и южните славяни и се проследява връзката им със средновековните професионални изпълнители. На базата на богат емпиричен материал, съчетаващ фолклорни и нефолклорни източници (теренни и архивни записи, пътеписи, мемоари, църковни стенописи и др.) и на съвкупност от няколко научно-изследователски метода (сравнително-съпоставителен, историко-типологичен, семантичен, социологично-културологичен и др.) е анализирана институцията на просешкото пеене от Средновековието до днес и е интерпретиран основният дял от репертоара на слепите певци просяци — религиозно-легендарният епос.

Първата глава от монографията прави обстоен преглед на основните типове странстващи професионални епически певци у славяните. Просешкото пеене е разгледано като неразривна част от голямата традиция на професионализма в епическото пеене. Въз основа на обилни исторически данни за пътуващи професионални певци авторката разграничава два основни типа професионални епически певци: носители на „високо“ светско изкуство (у поляците, чехите, в Киевска Рус, у словенците, у балканските славяни и др.) и носители на „ниско“ светско изкуство (сред почти всички западни, източни и южни славяни). Анализирано е отношението на обществото към тези певци, връзката им с църковната власт и случаите, в които странстващите професионални певци са носители на антиклерикално изкуство. Раз-

гледаните типове епически певци с техните разновидности в западноевропейската и византийско-славянската култура позволяват да се открие спецификата на професионалния епически певец и да се изведат онези негови черти, които като цяло го отличават от непрофесионалния епически изпълнител.

Историко-типологическата характеристика на странстващия епически певец у славяните е тема на втората глава от книгата. Представени са подробни сведения за професионални певци от Античността в славянския свят и на Балканския полуостров, информация за странстващи певци при приемането на християнството, в средновековна Европа и през Ранното възрождане. Прокарани са паралели между странстващите певци и категорията на странстващите монаси от католическите „просещи ордени“, както и към движението на пилигримите до светите места, изиграло роля за свързването на странстващия певец просяк предимно с религиозно-легендарния епос с християнски сюжети. Независимо от оскъдните исторически сведения за слепи епически певци по българските земи преди XIX век, наличният материал от чуждестранни пътеписи за Балканите и църковната живопис например, позволява на авторката да защити тезата, че институцията на просешко пеене е съществувала през Средновековието и у нас. Изчерпателният анализ на писмените свидетелства за странстващи епически певци по българските земи от XIX век насам ѝ позволява да очертае областите на най-голямо разпространение на просешкото пеене (а именно Македония и донякъде Софийско), както и да отхвърли утвърдила се вече хипотеза за функционирането на „певчески школи“ на слепци просяци по българските земи. Убедително представен е и възгледът ѝ, че задължителни при обучението на професионалните слепи певци просяци са били не юнашките песни, а предимно религиозно-легендарният епос и молитвите при обхождането на къщите. Това поставя нов акцент в изследването на техния репертоар и дава нови перспективи за неговата интерпретация, например от гледна точка на влиянието на богомилски идеи при фолклорната обработка на мотиви от християнската канонична книжнина.

Третата глава на монографията е посветена на функционално-семантичната характеристика на просящите и на пееца просяк у славяните — святост, бедност, телесна недъгавост, пространствена мобилност. По отношение на светостта са открити основните схващания за просяка (близост до Бога, връзка с култа към мъртвите и пр.) и са анализирани ключови мотиви и практики, свързани с образа му в славянската култура — преобличането на Бога, светеца, юнака или царския син като просяк, даряването на просящите на различни календарни празници, връзката им с християнската Задушница, вярата, че просешката молитвата стига по-бързо до Бога. Всички те открояват функцията на просяка във вертикална посока като медиатор

между небесния и земния свят, между Бога и човека. Това се усилва както от моралната характеристика, която християнството придава на категорията бедност, така и от разбирането, че просешкото пътуване обикновено е белязано семантично в посоката от „светски“ към „свети“ места. Така, освен във вертикална посока, просякът изпълнява функции на медиатор между своето и чуждото, близкото и далечното, познатото и непознатото, селото и града. Специално внимание авторката отделя и на физическите характеристики на певица просяк (и най-вече на слепотата като белег на един чужд свят и на смъртта); на облеклото и атрибутите (дрипи, бастун, музикален инструмент) като белязани от своеобразна разполовеност между човешкото и неземното; на музиката като белег на връзка с отвъдното. Приведени са обилни материали, свидетелстващи за отношението на селяните към певица просяк, за даването на милостиня, за неговите клетви и благословии. Оригинална трактовка е направена на ролята на просяка в различни обреди на прехода (сватба, кръщаване на новородено, погребение, помен), както и на мелодичната специфика на просешките религиозно-легендарни песни.

Четвъртата глава от монографията изследва семантичните специфики на репертоара на певица просяк у славяните, основният дял от който принадлежи към религиозно-легендарния епос. Без да пренебрегва наличието на редица други песни в репертоара на слепците просяци (семеино-битови, историко-героически и пр.), авторката се концентрира върху анализа на религиозно-легендарните песни, в които са залегнали основни моменти от християнското учение и които получават специфична трактовка в световъзприемането на носителите на фолклора. Анализирани са обстойно двата централни проблема в този епически дял — проблемът за милосърдието, свързан с въпроса за изискванията за праведен живот на земята, и проблемът за съдбата на душите на праведните и грешните след смъртта в отвъдния свят. Изчерпателна интерпретация получават редица песни, приказки и етически легенди с основен мотив наказание заради липса на милосърдие към просящите — за богатия и бедния Лазар; за грешната майка на свети Петър; за калния хляб, даден на просяк; за богатия, дал камъче вместо жълтица на сляп просяк и др. Отделено е специално внимание на темата за светостта на бедността в песни по жития на отшелници пустинници и по жития на великомъченици за Христовата вяра. Задълбочено са анализирани песните за съдбата на душата след смъртта, в които намират проява редица образи и мотиви, свързани със Страшния съд — за меренето на греховете с везни, покровителствената функция на Богородица при опрощението на грешниците, за пътя на душата след смъртта, за преминаването на душата по тънък мост над огнена река и пр. Достойно внимание е отделено на мотива за ангела и дявола, борещи се за душата на всеки човек, както и на образите

на св. Архангел Михаил и св. Николай като водачи на душите в отвъдното.

Функционалната характеристика на репертоара на певеца просяк у славяните е обект на изследователско внимание в петата глава на монографията. Убедително е изведена тезата за граничността на местата, където певецът просяк изпълнява своя репертоар (на прага, пред портата, трапезата и пр.), както и на граничността във времето на изпълнение — обикновено през великденските и коледните пости. Въз основа на многобройни примери и илюстрации от различен славянски контекст са представени различните функции, които певецът просяк изпълнява: правствено-оценъчна, регулативна, социалноинтегрираща, естетическа, етноинтегрираща и пр. Особено внимание е отделено на ролята на слепците просяци като посредници между духовенството и простолюдието, както и на тяхната пророческа и лечителска функция, намерила израз в поредица от ритуални и обредни практики. Особена ценност има и анализът на промените в репертоара и функциите, настъпили през XIX-ти век, когато образът и творчеството на странстващия певец просяк придобиват все повече информативни и развлекателни функции, когато настъпват редица изменения в отношението към певеца просяк и към съдържанието и музикалния съпровод на песните. Проследени са по-късните наслагвания от епохата на Възраждането върху типологическата характеристика на певеца просяк и приближаването му по функция до други пътуващи професионални певци от по-ново време.

Значимостта на темата, обилният материал от различни по своя произход и характер източници, убедителността на избрания подход и използваните научно-изследователски методи превръщат труда на Катя Михайлова в едно от безспорните постижения на българската фолклористика и му отреждат представително място в световната наука. Богатият илюстративен материал и приложените материали от просешки песни, молитви, благословии и клетви, тайни знаци и таен език на просяци и др. подкрепят направените от авторката изводи и допринасят за изграждането на плътна картина на бита и репертоара на странстващите просяци певци сред славяните. Както поради факта, че темата за певеца просяк и за неговия религиозно-легендарен репертоар не е била обект на по-широко самостоятелно изследване в българската фолклористика преди това, така и поради мащаба на извършената работа и оригиналната интерпретация на този дял от фолклора книгата на Катя Михайлова ще остане сред най-значителните достижения на съвременната българска фолклористика.

Николай Вуков

**Маргарита Симеонова. Езиковата личност Васил Левски. С.,
АИ Проф. Марин Дринов, 2007. 190 с.**

Много са великите личности в българската история. Всяка от тях характеризира и същевременно съчетава характеристиките на своята епоха. Чрез начина на мислене и делата си, посвещавайки живота си на благо на народа и отечеството си, те се открояват от заобикалящата ги народна маса, превръщат се в нейни водачи, а от антропологичен аспект се явяват като национални феномени. Това са личностите, които „правят“ историята на своя народ и бележат неговия път на развитие.

Има един период обаче в българската история, който се характеризира с много личности, всяка от които, в една или друга степен, би могла да се определи като феноменална. Десетки, ако не стотици дейци на народната просвета, борци за църковната независимост и за освобождението на българския народ от чуждото османско иго продължават да ни възхищават със своята себеотдаденост на делата си, със своето себеотрицание и безкористност. Обединени от девиза „Свобода или смърт!“, те формират един колективен феномен. И въпреки това, сред тях сякаш най-ярко се откроява образът на Васил Иванов Кунчев, популярен предимно с прозвището си Дякона, но останал в българската история под името Васил Левски. Макар и неканонизиран от църквата, в колективното съзнание на миряните той отдавна е заел своето челно място в пантеона на българските светци. И въпреки многобройните изследвания, посветени на живота и делото му, неговият обаятелен образ продължава да привлича вниманието не само на българските, но и на чуждите историци, които също го определят като явление.

Изхождайки от презумпцията, че скромното документално наследство на Левски не дава нужния материал за изследване на идиолекта му, езиковедите останаха индиферентни към него. Обстоятелството, че той не е книжовник, също ги отдалечаваше от идеята за проучване на неговия архив от езиковедска гледна точка. Въпреки това, преди години Маргарита Симеонова пое риска да направи такова изследване. Трудът ѝ се оправда с неочакван успех. Още първите ѝ статии, посветени на езика на документалното наследство на Левски, показаха, че този проблем е интересен и че работата върху него ще доведе до важни изводи както за идиолектиката на Левски, така и за състоянието на българския език през втората половина на XIX в. и по-специално на интелигенцията. Монографията ѝ „Езикът на Васил Левски“ (С., ИК „Труд“, 2002), както и последващият „Речник на езика на Васил Левски“ (С., АИ „Проф. Марин Дринов“, 2003) потвърдиха нейните очаквания.

Изчерпателността на тези трудове даваше основание да се мисли, че по отношение на езика на Левски няма какво повече да се каже. Но ето че няколко години по-късно М. Симеонова ни изненада отново. Опирайки се на данните, изнесени в предишните ѝ изследвания, в излязлата наскоро монография „Езиковата личност Васил Левски“ (С., АИ „Проф. Марин Дринов“, 2007), тя разглежда вече не езика сам по себе си, а личността Левски, отразена в езика и представяща се чрез него.

Лингвокултурологичната ориентираност на труда е видна още в самото заглавие, но конкретно това е заявено в предговора (с. 7). Имайки предвид сравнително слабата популярност на лингвокултурологията като ново направление в езикознанието сред широката читателска аудитория (въпреки солидната монография на Мая Пенчева, няколко дисертации и вече многобройните статии, показващи ускореното темпо, което българското езикознание набира в тази насока), в уводната част (с. 9–18) М. Симеонова разкрива основните постановки в нейната концепция. Чрез кратък преглед на литературата по въпроса и нейния основен терминологичен апарат, който все още не е напълно установен, тя ни въвежда в проблемите на лингвокултурологията. Спирайки се конкретно върху концепта *време* изобщо и с оглед на неговото възприятие от В. Левски (с. 15–18), авторката илюстрира сложността на интерпретацията на лингвокултурологичните компоненти.

По-нататък (в I глава) тя разкрива духовната същност на В. Левски, имплицитно съдържаща се в отговорите му по време на историческия съдебен процес срещу него. На фона на контекста и речевите ситуации като цяло, авторката ни представя Левски като говореща личност и неговото езиково поведение като участник в диалог. Въпреки че това не са оригинални български текстове, а преводна интерпретация на турски протоколи, тя умело ги анализира и не оставя съмнение в способността на Левски да използва различни начини за изразяване, съобразно речевата ситуация и целенасочеността на изказа. Позицията на разпитван, т.е. на принуден да отговаря, е твърде неизгодна, но тя дава възможност на този участник в комуникативния процес както да бъде пряк, откровен, така и да лавира. В изложението на труда се подчертава, че при отговорите на въпросите, отнасящи се до самия него, той не скрива кой е и че е извършвал насочена против империята дейност, като израз на недоволството му от положението на българския народ. Но когато става въпрос за сподвижниците му, той категорично заявява: „Сам съм — други няма!“ Според авторката, поемането на цялата отговорност върху себе си е изразено и чрез граматическата форма за 1 л. ед. ч., използвана при отговорите (с. 61). При очните ставки и признанията на свидетелите обаче той включва в употреба различни речеви прийоми — езикова демагогия, амфиболия, премълчаване, недоизказване или завоалиране, отричане, смислова неопределеност и диалогично един-

ство, — чрез които се опитва да заблуди разпитващите го, за да съхрани създадените от него комитети и сподвижниците си, за да може делото, на което той е посветил живота си, да продължи и след него. От една страна, този прагматичен подход към езика го разкрива като интелигентен за времето си човек, а от друга — като героична личност, готова да жертва живота си за свободата на своя народ. Авторката отделя специално внимание на всички тези моменти, а също и на семантиката не само на отделни думи, но и на изразите, които адекватно разкриват културната същност, богатата душевност и философските възгледи на Левски и показва още един път колко необятна е неговата личност.

Използвайки получените при предишните изследвания знания за личността на Левски, както сама заявява, във II глава авторката още един път се връща към езика на изследваните вече документи от архива на В. Левски. Този път обаче те се разглеждат от лингвокултурологичен аспект, като в частност са подчинени на разкриването на езиковата личност на техния автор. Опирайки се предимно на възгледите на руския учен Ю. Караулов за езиковата личност, изградени върху анализ на герои от художествени текстове (представени в частта „Теоретични постановки“ — с. 71—83), М. Симеонова се опитва за първи път да извае езиковата личност на един реално съществуващ образ. Задачата, която тя си поставя, не е лека, защото, освен че не е неин съвременник, Левски не е и книжовник. Въпреки това, въз основа на оскъдните документи, останали от него и някои екстралингвистични данни, тя успява да очертае неговата езикова личност, която по същество представлява съвкупност от различни черти на: 1) общонационалната езикова личност, 2) националната езикова личност от епохата на Възраждането, 3) езиковата личност на революционната социална прослойка през този период и 4) индивидуалните специфични езикови особености на личността. В нея ярко се отразяват моменти от нелекия и изпълнен с напрежение жетейски път на Левски (живял през третия период на Българското възраждане, роден и израсъл в селския бит на поробената по това време България и развил се духовно първоначално в обятията на църквата под „покровителството“ на вуйчо си, а по-късно в специализираното общество на българската революционна интелигенция, където, благодарение на своята активна дейност, достига до ръководещото звено, а впоследствие обесен от враговете на народа), редица особености на характера му (умен, интелигентен, владетел на словото, чрез което завладява масите, ловък и изобретателен при преследванията) и неговата философия, в която ярко блещат оптимистичните идеи за бъдещото устройство на държавата.

В заключителната част М. Симеонова заявява, че „езикът е единственото средство, посредством което можем да проникнем в скритата сфера на менталността“ (с. 170) — едно старо твърдение, което лингвокултурологич-

ните изследвания днес потвърждават. Но според авторката: „В конкретния случай се откроява тематичното лексикално и фразеологично разнообразие на обществено-политическата лексика, военната терминология и друга лексика през третата четвърт на XIX в. в речта на професионалния революционер, принадлежащ към книжовния социум по това време, макар и незанимаващ се пряко с книжовна дейност, както и диференциацията по лексикални стилистични пластове според сферата на функциониране“ (с. 171).

Така, чрез своето последно изследване върху езика на Левски, М. Симеонова обогатява нашата представа за един от най-ярките представители на българската народност през последните два века и за наивната картина на света през Възраждането, част от която рисува самият той.

Макар и написана с езика на специалиста, книгата е достъпна за всеки читател, вълнуващ се от проблемите около идеала за личността в българската национална култура.

Зоя Барболова

СЪОБЩЕНИЯ

Наградени учени в БАН

На тържествено събрание по повод на 138-годишнина от основаването на БАН, състояло се на 12 октомври 2007 г., с Почетния знак „Марин Дринов“ бяха наградени: акад. Васил Гюзелев и чл.-кор Тодор Бояджиев — за техния цялостен научен принос.

В края на октомври 2007 г. председателят на Българската академия на науките акад. Иван Юхновски бе удостоен с почетното звание „Доктор хонорис кауза“ на Харковския национален университет в Украйна. Званието му е присъдено за неговите научни постижения и за приноса му за създаване на Центъра по българистика и балканистика „Проф. Марин Дринов“ в Харков, Украйна.

На 2 ноември 2007 г. при представянето на книгата „Горано-албански речник“ (отразяващ архаичните български диалекти от областта Гора, североизточна Албания), неговият автор Назиф Докле бе удостоен с Почетната грамота „За заслуги към българистиката“. Наградата бе връчена за приноса му за опазване и изследване на езика и културата на българските общности в Албания и Косово.

**БЪЛГАРИСТИКА
BULGARICA**

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

15/2007

Редактор ст.н.с. д-р Анисава Милтенова

Съставители ст.н.с. д-р Никола Казански, Емилия Волева
Коректор Жасмина Кръстева
Художник Велина Богданова Мавродинова

Предпечатна подготовка ЦБ БАН Нели Байкова
Обработка на снимков материал ЦБ БАН Мария Ефремова

Формат 70X100/16 Печатни коли 7,625

Печатница на Академично издателство „Марин Дринов“
1113 София, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 5

ISSN 1311-8544